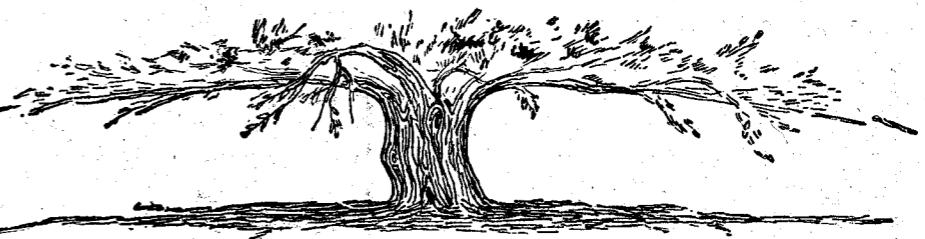

ΑΘΗΝΑΙ ΤΗΣ ΧΩΣ ΚΑΙ ΑΘΗΝΑΙ ΤΗΣ ΣΗΜΕΡΟΥ
ΣΥΝΟΙΚΙΑ ΠΛΑΚΑΣ - ΟΔΟΣ ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ - ΠΑΡΟΔΟΣ Α.
ΣΧΕΔΙΑΣΜΑ Θ. ΘΩΜΟΠΟΥΛΟΥ

ΠΑΝΔΟΘΗΝΑΙΔΑ

ΕΤΟΣ Γ'
15 ΜΑΡΤΙΟΥ 1903

MONNA ΛΙΖΑ TZOKONTA *

Είς τὴν Φλωρεντίαν ὁ Λεονάρδος Δαβίντση
κατήρτισεν εὐρὺν καὶ φωτεινὸν ἐργαστήρι,
τὸ δποῖον ἔβλεπε πρὸς τὴν ὁδὸν Μαρ-
τέλλη. Ο οἰκοδεσπότης, Πέτρος Βάρδος, ἦτο
διακεχομένος Φλωρεντίνος πολίτης, ἐραστὴς
τῶν μαθηματικῶν. Ἀνθρωπος εὐφυῆς καὶ
μὲ φιλικὰ αἰσθήματα πρὸς τὸν Λεονάρδον.

Περὶ τὸ τέλος τῆς ἀνοιξεως τοῦ 1505, ἔξη-
μέρωσε ἥρεμη, θερμὴ καὶ συννεφωμένη ἡ-
μέρα. Ο ἥλιος, πίσω ἀπὸ τὸν ὑγρὸν πέπλον
ποῦ ἐσχημάτιζαν τὰ σύννεφα, ἔχυνεν ἀτμῶδες
φῶς, μὲ λεπτὰς σκιάς, αἱ δποῖαι διελόντο δ-
μοιαι μὲ καπνόν: τὸ ἀγαπημένον φῶς τοῦ
Λεονάρδου, τὸ δποῖον, ὅπως ἔλεγε, προσέδιδε
ἴδιαιτέραν δμορφιὰ εἰς τὰ γυναικεῖα πρόσωπα.

— Εἶναι δυνατὸν νὰ μὴν ἔλθῃ; Ἐσυλλο-
γίζετο ἐκείνην ποῦ ἐπὶ τρία σχεδὸν τώρα ἔτη
ἔξωγράφιζε μὲ ἐπιμονὴν καὶ ζῆλον πρωτοφανῆ
δὶ' αὐτὸν.

Ἐτοίμασε τὸ ἐργαστήρι διὰ νὰ τὴν δεχθῇ.
Ο Ιωάννης Μπελτράφιος τὸν παρηκολούθει
κρυφὰ μὲ τὸ βλέμμα καὶ ἀποροῦσε διὰ τὴν
ἀνησυχίαν, τὴν ἀνυπομονῆσίαν τοῦ σχεδόν,
κατάστασιν δηλαδὴ ἀσυνείθιστον τοῦ διδα-
σκάλου ποῦ πάντοτε ἦτο ἥρεμος.

Ο Λεονάρδος διευθέτησε τὸ μέρος ὅπου
ενδρίσκοντο διάφοροι χρωστῆρες, παλέτες καὶ
χρώματα ἔξεσκέπασε τὴν εἰκόνα, τοποθετήμε-

νην ἐπάνω εἰς ἓνα ὀκρίβαντα μὲ τρία πόδια,
καὶ ἀνοιξε τὸ ἀναβρυτήριον ποῦ ενδίσκετο εἰς τὸ
μέσον τῆς αὐλῆς καὶ τὸ δποῖον εἶχε κατα-
σκευάσει χάριν ἐκείνης διὰ νὰ τὴν διασκεδάζῃ
γύρῳ τῆς δεξαμενῆς ἀνθιζε τὸ ἀγαπημένον τῆς
ἄνθρος ἡ Ιρις, ποῦ τὸ εἶχε φυτεύσει καὶ περι-
ποιημῆ μὲ τὰ ἴδια τῆς τὰ χέρια: ἔφερε εἰς ἓνα
κάνιστρον κομματάκια ψωμί, κομμένα ἐπίτη-
δες διὰ τὸ ἔξημερον ἐλάφι ποῦ περιπα-
τοῦσε εἰς τὴν αὐλὴν καὶ ποῦ τὸ ἐτάζειν ἡ
ἴδια: ἔπειτα ἐστρωσεν ἓνα παχὺν καὶ μαλα-
κὸν τάπητα ἐμπρὸς εἰς τὴν πολυυθόναν. Η
κάτασπρη γάτα, ἓνα σπανιώτατον εἶδος τῆς Ἀ-
νατολῆς, ποῦ τὴν εἶχεν ἐπίστης ἀγοράσει πρὸς δια-
σκέδασίν της, ἔξαπλωθηκε ἐκεὶ ἐπάνω, εἰς τὴν
ἀγαπημένην τῆς θέσιν καὶ ἥσυχα ἐρροχάλιζε.
Ο Ἀνδρέας Σαλαΐνος ἦλθε μὲ τὰ μουσικά
του βιβλία καὶ ἤχισε νὰ χρόδιζῃ τὴν βιόλαν
του. Ο Ἀταλάντης, ἄλλος μουσικός, ἔφθασεν
ἐπίσης. Ο Λεονάρδος τὸν εἶχε συναντήσει ἀλλοτε
εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Μιλάνου. Εἶχε ἰδιοφυῖαν εἰς
τὴν κιθάραν, μίαν κιθάραν εἰς σχῆμα κρανίου
ἴππου, τὴν δποίαν δ Λεονάρδος εἶχεν ἔφεύρει.

Ο ζωγράφος ἐκάλει τοὺς καλλιτέρους μου-
σικούς, ἀδιοδὸς καὶ ποιητάς, διὰ νὰ τὴν δια-
σκεδάζῃ ἐνόσω ἔξωγράφιζε τὴν εἰκόνα τῆς καὶ
διὰ ν' ἀποφύγῃ μὲ τὸ μέσον αὐτὸ τὴν ἔκ-
φρασιν τῆς ἀνίας ποῦ ἥμποροῦσε νὰ τὴν
καταλάβῃ. Ἐσπούδαζε εἰς τὸ πρόσωπόν της
ἐπάνω, τὰς σκέψεις καὶ τὰ αἰσθήματα ποῦ
ἔγεννοῦσαν ἡ δμιλία, αἱ διηγήσεις καὶ ἡ μου-
σική.

* Απόστασμα ἐκ τοῦ τελευταῖως ἐκδοθέντος μυδι-
στορήματος τοῦ Δημ. Μερεζκόφσκου «Η ἀνάστασις
τῶν Θεῶν».

γηκαν στους ἀπόκρομνους βράχους ποῦ τοὺς κυκλώνουν ἐπικίνδυνα νερά. "Ω! πόσα καράβια ἔκομματιάσθηκαν ἔτσι μέσα στὴν ἄβυσσο! Ἐκεῖ στὴν ἀκτὴν ἀπάνω, βλέπεις ἀκόμα τοὺς ἀδλίους σκελετούς των, μισθαμμένους μέσα στὴν ἄμμο, σκεπασμένους ἀπὸ φύκια: ἄλλων φαίνεται ἡ πρύμνη ὑψηλά, καὶ ἄλλων ἡ πρώρα: ἄλλων γυμνὰ τὰ πλευρὰ χάσκουν, σὰν μαῦρα κόκκαλα νεκρῶν ποῦ ἔχουν σαπίσει κατὰ τὰ τρία τέταρτα καὶ ἄλλων ἀπομένουν μόλις δλίγα λείφανα. Καὶ εἶναι τόσα, δποῦ νομίζεις ὅτι εἶναι νεκρανάστασις, καὶ ἡ θάλασσα ὁ ἀποδώσῃ δλα τὰ πλοῖα ποῦ ἔχει καταπιῆ. Καὶ πάνω ἀπὸ τὸ νησὶ αὐτὸ δ οὐρανὸς εἶναι αἰώνια γαλάζιος, δ ἥλιος πάντα λάμπει στὸν ἀνθισμένους λόφους: δ ἀέρας εἶναι τὸν ἕρεμος δποῦ ἡ μακρὰ φλόγα τῶν θυμιατηρίων, ποῦ καίουν ἐπάνω εἰς τὰ σκαλοπάτια τοῦ ναοῦ, ὑψώνεται εὐθεῖα καὶ ἀκίνητη σὰν τοὺς λεύκους μαρμάρινους στύλους καὶ τὰ γιγάντια μαῦρα κυπαρίσσια ποῦ ἀντανακλοῦν μέσα στὴ λίμνη, δμοια μὲ καθρέπτην. Μόγον τὰ νερὰ ποῦ ρίχνονται ὑψηλὰ καὶ ξαναπέφτουν ἀπὸ τὴ μὰ πορφυρᾶ λεκάνη μέσα στὴν ἄλλη, ησυχα ψιθυρίζουν. Καὶ, ἀπὸ τὴν θάλασσα, οἱ ναυαγοὶ βλέπουν τὴν εἰρηνικὴν αὐτὴ λίμνη, τόσῳ κοντά, μὰ ποῦ ποτὲ δὲν θὰ ἡμπορέσουν νὰ τὴν πλησιάσουν: δ ἀνεμος τὸν φέρνει τὸ ἀρωμα ἀπὸ τὰ ἄλση τῆς μυριαῖς, καὶ δσφ ἄγρια εἶναι ἡ θύελλα, τόσῳ πιὸ βαθειὰ εἶναι ἡ ἥρεμία εἰς τὸ βασίλειον τῆς Κύπριδος.

Ο Λεονάρδος ἐσιώπησε καὶ αἱ χορδαὶ τῆς κιθάρας καὶ τῆς βιόλας ἔξεψήσαν μὲ ἔνα τελευταῖον ἵχον. Ἐπῆλθε τότε ἡ ὁραιοτέρα σιωπὴ ποῦ βασιλεύει δταν παύσῃ ἡ μουσική. Ἡκούετο μόνον τὸ νερὸ ποῦ ἀνέβρυν ἀπὸ τὴν κρήνην.

Καὶ σὰν νὰ τὴν ἔλικνιζεν ἡ μουσικὴ καὶ τὴν ἔφερε ἡ σιωπὴ μακρὰν τῆς πραγματικῆς ζωῆς, ἥρεμος, ξένη πρὸς δλα ἔκτὸς πρὸς τὴν θέλησιν τοῦ καλλιτέχνου, ἡ Μόννα-Λίζα τὸν ἔκνταξε στὰ μάτια μὲ χαμόγελο γεμάτο ἀπὸ μυστήριον δμοιον μὲ ἀτάραχον ὕδωρ, διαυγέστατον, δποῦ τὸ δματα ἐν τούτοις δὲν ἡμπορεῖ νὰ φθάσῃ τὸν βυθόν του.

Καὶ ἐφάνη εἰς τὸν Ιωάννην ὅτι τὴν σιγμὴν ἔκεινην ὁ Λεονάρδος καὶ ἡ Μόννα-Λίζα ὀμοιάζαν μὲ δύο κάτοπτρα δποῦ κατωπτρίζετο μέσα των ἡ ἴδια μορφὴ ἐπ' ἀπειρον ὠσὰν τὰ δύο ν' ἀπετέλουν ἔνα καὶ μόνον.

Τὴν ἐπαύριον πρωῖ, εἰς τὸ παλαιὸν ἀνά-

πτορον, δ ζωγράφος εἰργάσθη εἰς τὴν «Μάχην παρὰ τὸ Ἀγγιάρι» τὴν δποῖαν τοῦ εἰχε παραγγείλει ἡ Πολιτεία.

Ἐπιστρέφων εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ δ Λεονάρδος ἐσταμάτησε εἰς τὴν πλατεῖαν, ἐμπρὸς εἰς τὸν Δαρβῆ τοῦ Μιχαὴλ-Ἀγγέλου.

'Ενόμιζες ὅτι ἡτο φρουρὸς τοῦ Δημαρχείου τῆς Φλωρεντίας δ λευκὸς αὐτὸς μαρμάρινος γίγας, δ δποῖος ἔξωγραφίζετο ἐπάνω εἰς τὸ μαῦρον βάθος τοῦ πύργου, ἀρμονικοῦ καὶ αὐτηροῦ.

Τὸ γυμνὸν σῶμα τοῦ νεανίου ἡτο ἰσχνόν. Τὸ δεξιὸν χέρι, δπλισμένον μὲ τὴν σφενδόνην, ἡτο κατεβασμένον καὶ οἱ τένοντες προεξεῖχον τὸ ἀριστερὸν ὑψωμένον μέχρι τοῦ στήθους ἐκρατοῦσε λίθον. Τὰ φρύδια ἡσαν συνεσταλμένα καὶ τὸ βλέμμα προσηλωμένον μακρὰν δπως τὸ βλέμμα ἀνθρώπου σκοπεύοντος.

Ἡτο ἔργον τοῦ Μιχαὴλ-Ἀγγέλου, δ δποῖος ἐφαίνετο ἔχθρος τοῦ ζωγράφου, μολονότι αὐτὸς ἡτο πάντοτε πρόθυμος νὰ τὸν βοηθήσῃ μὲ κάθε μέσον. Ο Λεονάρδος ἥσθιαντο μέσα εἰς τὸ ἄγαλμα αὐτὸς μίαν ψυχὴν ἵστην μὲ τὴν ἴδιαν τοῦ ἵσως, ἀλλ' ἀντίθετον, δπως ἀντίθετος εἶναι ἡ πρᾶξις πρὸς τὴν σκέψιν, τὸ πάθος πρὸς τὴν ἥρεμίαν, δ τρικυμία πρὸς τὴν γαλήνην. Καὶ ἡ ξένη αὐτὴ δύναμις τὸν εἴλκυε, ἔκινουσε τὴν περιέργειάν του, τὸν πόθον νὰ τὸν πλησιάσῃ διὰ νὰ τὸν μελετήσῃ κατὰ βάθος.

"Ἄλλοτε, δταν ἐκτίζετο ἡ μητρόπολις τῆς Φλωρεντίας, ἔνας ἀδέξιος γλύπτης κατέστρεψε παμμεγέθη δγκον λευκοῦ μαρμάρου, δ δποῖος κατέκειτο ὡς ἄχρηστος δπως εἶχον ἀποφανθῇ οἱ πραγματογνώμονες.

"Οταν δ Λεονάρδος ἥλθεν εἰς τὴν Φλωρεντίαν, τοῦ ἐπρότειναν νὰ τὸν ἀγοράση. 'Άλλ' ἐνόσῳ ἐσκέπτετο, ἐμετροῦσε, ὑπελόγιζε καὶ ἐδίσταζε μὲ τὴν συνήθη τοῦ βραδύτητα, ἔνας ἀλλος καλλιτέχνης, νεώτερος κατὰ εἴκοσι τρία ἔτη, δ Μιχαὴλ-Ἀγγελος Μπουνοναρότη, παρενέβη καὶ ἐργασθεὶς μὲ ἀπίστευτον ταχύτητα, ὅχι μόνον τὴν ἥμεραν ἀλλὰ καὶ τὴν νύκτα, εἰς τῆς φωτιᾶς τὴν λάμψιν, ἐπεράτωσε τὸν γίγαντα τοῦ ἐντὸς εἰκοσιπέντε μηνῶν. Ο Λεονάρδος ἔχρειάσθη δεκαέξ ἔτη διὰ νὰ τελειώσῃ τὸ μνημεῖον τῶν Σφόρτζα, τὸν ἐξ ἀργίλλου κολοσσὸν αὐτὸν καὶ οὐτε ἐτολμοῦσε κἀν νὰ σκεφθῇ πόσον καιρὸν θὰ ἔχρειάσετο δι' ἔργον τῶν διαστάσεων τοῦ Δαρβῆ.

Οι Φλωρεντῖνοι εἶχον τότε ἀνακηρύξει τὸν Μιχαὴλ-Ἀγγελον ἀντίπαλον τοῦ Λεονάρδου εἰς τὴν γλυπτικήν.

Τώρα δ ἀντίπαλος αὐτὸς, μολονότι σπανίως μετεχειρίσθη τὸν χρωστῆρα, εἰργάζετο εἰς μίαν εἰκόνα πολεμικὴν διὰ τὴν αἰθουσαν τοῦ Συμβουλίου καὶ ἀνταγωνίζετο πρὸς τὸν Λεονάρδον εἰς τὴν ζωγραφικὴν μὲ τόλμην ἡ δποία ἡμιποροῦσε νὰ θεωρηθῇ τρέλλα.

"Οσον δ ἀντίπαλός του ἐφαίνετο πρᾶξ καὶ ἀγαθὸς πρὸς αὐτὸν, τόσον τὸ μῆσος τοῦ Μπουνοναρόττη ἔγινετο ἀμείλικτον. Τὴν ἥρεμίαν τοῦ Λεονάρδου ἔξελάμβανε ὡς περιφόροντιν. Δύσπιστος μέχρι πάθους, ἐπρόσεχε πάντοτε εἰς τὰς κακολογίας, καὶ ἐπωφελεῖτο κάθε εὐκαιρίαν διὰ νὰ πειράξῃ τὸν Λεονάρδον, τὸν δποῖον ἐμισοῦσε διότι τὸν ἐθέωρει ἀνώτερον καὶ μεγαλείτερον εἶαυτοῦ.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἀναγκασθεὶς δ Λεονάρδος νὰ καταλίπῃ τὴν Φλωρεντίαν διὰ σοβαρὰν ὑπόθεσιν, ἀνεχώρησε μὲ τὸν Μακιαβέλην.

"Απὸ ἀμνημονεύτων χρόνων δηλαδίδα παλαιῶν κειρογράφων χαραγμένην ἐπάνω εἰς τὸν κόσμον, γνώριμος σὰν ζωντανὴ ἀνθρωπίνη μοφή. Ὁλόκληρος δηλαδίδα πέπιστος μέσα εἰς τὸ διπλοῦν φῶς τοῦ λυκόφωτος καὶ τῆς σελήνης, ἀνθιζε σὰν ἔνα παμμέγιστον ἀπὸ θαμβὸν ἀργυρον.

"Ο Λεονάρδος εἶχε παρατηρήσει δτι κάθε πόλις, δπως κάθε ἀνθρωπος, ἀποδίδει ιδιαίτερον διάρθρωπο, ἀποδίδει ιδιαίτερον διάρθρωπον διάρθρησην. Τὸ Συμβούλιον τῶν Δέκα διέταξε τὸν Λεονάρδον νὰ ἐκτελέσῃ τὸ σχέδιον τὸ δποῖον δ καλλιτέχνης εἶχε συλλάβει, τὸν νὰ μετατρέψῃ τὸ ρεῦμα τοῦ Ἀργονούν περάνω τῆς Πίζας καὶ νὰ τὸ φέρῃ διὰ διώρυγος εἰς τὰ τέλματα τοῦ Λιβύον καὶ νὰ διακόψουν οὔτω τὴν συγκοινωνίαν τῆς πολιορκουμένης πόλεως μὲ τὴν θάλασσαν καὶ ἐμποδίσουν τὴν τροφοδότησιν, τὸ δποῖον δὲν ἡνάγκαζε τοὺς Πιζάνους νὰ παραδοθοῦν.

Ἐσκέφθη τὴν Τζοκόνταν.

"Απὸ τὴν ζωὴν τῆς ἔγγωριζε σχεδὸν τόσα μόνον, δσα καὶ δ Ιωάννης. Ἀποδοῦσε πῶς ἡτο σύζυγος ἀνθρώπου σὰν τὸν Φραγκίσκον, ισχνὸν καὶ ὑψηλόν, μὲ ἔνα σάρκωμα εἰς τὴν ἀριστερὰν παρείαν, μὲ χονδρὰ φρύδια, ἀνθρωπὸν θετικὸν ποῦ ἥθελε νὰ διηληπτον καὶ δροσερὰν δισμὴν ποῦ ἀποδίδουν τὸ πρόσφατον καὶ διαποδίσεων τὸν θάλασσαν καὶ ἐμποδίσουν τὴν τροφοδότησιν, τὸ δποῖον δὲν ἡνάγκαζε τοὺς Πιζάνους νὰ παραδοθοῦν.

Κατ' ἀρχὰς τὸ ἔργον ἐφαίνετο δτι θὰ ἐπιτύχῃ. Τὰ νερὰ τοῦ ποταμοῦ εἶχαν χαμηλώσει ἀλλὰ τότε ἐπῆλθον δυσκολίαι, αἱ δποῖαι ἀπήτησαν μεγίστας δαπάνας καὶ οἱ φειδωλοὶ ἀρχοντες ἤρχισαν τὰς διαπραγματεύσεις διὰ τὴν δαπάνην ἐνδὲ φλορινίουν.

Τὸ θέρος τοῦ 1505, δ ποταμὸς ἐπλημμυρησε μετὰ βροχὴν δρομητικὴν καὶ κατέστρεψε πέρισσος τῶν προχωμάτων. Ο Λεονάρδος ἐκλήθη ἐπὶ τόπουν. Τὴν παραμονὴν τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ ἐπέστρεψε ἀπὸ τὰς δχαῖς τοῦ Αργονούν δποῖον εἰχε συνεννοθῇ μὲ τὸν Μακιαβέλην διὰ τὴν διάρροην τῶν προχωμάτων καὶ διευθύνομενος εἰς τὴν οἰκίαν του, διήρχετο τὴν γέφυραν τῆς Αγίας Τριάδος πρὸς τὴν δδὸν Τορναβουόνη.

"Η Μόννα-Λίζα δὲν ἡτο ἐκ τῶν γυναικῶν ἔκεινων τὰς δποῖας ὀνόματον τότε «σοφὰς ἥρωιδας». Ποτὲ δὲν διμιοῦσε διὰ τὰς φιλολογικὰς γνώσεις της. Κατὰ τύχην ἔμαθεν δ Λεονάρδος δτι ἐδιάβαζε λατινικά καὶ ἐλληνικά. Οι τρόποι της ἡσαν ἀπλοί, δ διμιλία της πνευματώδης. Όλιγαι λέξεις τὴν ἔφεραν ἔξαφνα πλησιέστατα πρὸς τὴν ψυχὴν του· καὶ ἐγίνετο τότε

ή φίλη, ή μόνη του και αἰωνία ἀδελφή. Τότε ἔποιθούσε νὰ ὑπερβῇ τὸν μαγικὸν κύκλον ποῦ χωρίζει τὴν σκέψιν ἀπὸ τὴν ζωήν. Ἀλλ' ἀμέσως κατέπινγε τὸν πόθον του αὐτόν, καὶ ὁσάκις ἔσβυνε μέσα του τὸ αἰσθῆμα τῆς πραγματικῆς διμορφιάς τῆς Μόννα - Λίζας, ή ὡνειρευμένη εἰκὼν ποῦ εἶχε πλάσει ἐπάνω εἰς τὴν ὄδόνην, ἔγινετο περισσότερον ἀνθρωπίνη καὶ περισσότερον. θαμβωτική.

Καὶ τοῦ ἔφανη ὅτι ἔκεινη τὸ ἐγνώριζε, ὅτι ὑπετάσσετο, καὶ τὸν ἔβοήθει νὰ προσφέρῃ ἑαυτὸν θυσίαν εἰς τὸ διμοίωμά της, ὅτι τοῦ ἔδιδε τὴν ψυχήν της, καὶ αὐτὸν τὴν ἔκαμεν εὔτυχην.

* Ήτο ἔρως αὐτὸν ποῦ τοὺς ἥνωνε οὕτω;

* Ο Λεονάρδος ἦτο ξένος πρὸς δὲ τοῖς περισσότεροι ἀνδρες δινομάζουν ὑλιστικὸν ἔρωτα.

* Οπως ἀπέφευγε τὴν κρεοφαγίαν, δχι διότι ἦτο ἀπηγορευμένη ἀλλὰ διότι τοῦ ἐπροξένει ἀδηίαν, ἔτσι ἀπέφευγε καὶ τὴν γυναικά, διότι κάθες σαρκικὴ ἀπόλαυσις, καὶ εἰς τὸν συζυγικὸν βίον καὶ εἰς τὴν μοιχείαν, τοῦ ἔφαινετο ὅχι ἔνοχος ἀλλὰ βάναυσος.

* Άλλα, καὶ ἀν ἀκόμη ἥσθιαντο πρὸς αὐτὴν ἔρωτα, θὰ ἡμποροῦσε νὰ πομήσῃ μὲ τὴν ἀγαπημένην του, ἔνωσιν τελειοτέραν ἔκεινης ποῦ ἥσθιαντο εἰς τὰς μυστηριώδεις καὶ βαθείας αὐτὰς θωπείας, εἰς τὴν δημιουργίαν μιᾶς μορφῆς ἀθανάτου, μιᾶς νέας ζωῆς ἢ ὅποια συνελήφθη καὶ ἔγεννήθη ἀπὸ αὐτούς, δύος γεννᾶται ἀπὸ τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα τὸ τέκνον, καὶ ἡ ὅποια ἦτο συγχρόνως αὐτὸς καὶ αὐτή;

Καὶ δύος ἥσθιαντο ὅτι καὶ εἰς αὐτὴν ἀκόμη τὴν τόσον ἀγνήν ἔνωσιν, ὑπῆρχε ἵσως μεγαλείτερος κίνδυνος παρὰ εἰς τοὺς συνήθεις δεσμοὺς τοῦ σαρκικοῦ ἔρωτος. Εβάδιξαν σιμά πρὸς ἓνα βάραθρον, ἐκεὶ ὅπου κανεὶς δὲν εἶχε ἄλλοτε βαδίσει ἥσαν νικηταὶ τῆς γοητείας καὶ τοῦ θελγήτρου ποῦ ἔγκλειει ἡ ἄβυσσος. Καὶ ἐνίστετο ἀν εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ εἰσδύῃ εἰς τὴν ψυχήν αὐτῆν, τὴν μόνην του συγγενῆ ψυχήν, τῆς φύλης, τῆς αἰωνίας ἀδελφῆς, μὲ τὴν ἀπαθῆ περιέργειάν μὲ τὴν ὅποιαν ἐσπούδαζε τοὺς νόμους τῆς μηχανικῆς ἢ τῶν μαθηματικῶν, τὴν ζωὴν δηλητηριώδους φυτοῦ ἢ τὴν ἀνατομίαν ἐνὸς πτώματος.

Δὲν θὰ ἔξανίστατο ἐπὶ τέλους ἡ φίλη αὐτή, δὲν θὰ τὸν ἀπώθει μὲ μῖσος καὶ περιφρόνησιν, ὅπως κάθε ἄλλη γυναικά;

Καὶ τοῦ ἔφαινετο ἐνίστετο ὅτι τὴν ἔφρονευ μὲ βραδὺν καὶ τρομερὸν θάνατον. Ἐτρόμαζε διὰ τὴν ὑποταγήν της, ἡ ὅποια ἦτο ἵση μὲ

τὴν ἴδικήν του περιέργειαν, τρυφερὰν καὶ ἀνοικτόμονα.

Τώρα μόνον, τελευταίως, ἐννόησε ὅτι ἐνωρίς ἡ ἀργὰ ἐπρεπε νὰ ἀποφασίσῃ ἀν ἡ Λίζα θὰ ἦτο δὲν τὸ πλάσμα ζωντανὸν μὲ σάρκα καὶ ὅστα ἡ ὄραμα μόνον, ἀντανάκλασις τῆς ἴδικῆς του ψυχῆς μέσα εἰς τῆς γυναικείας καλλονῆς τὸ κάτοπτρον. Καὶ εἶχε μίαν ἐλπίδα ἀκόμη, ὅτι δὲ ποχωρισμός των θὰ ἀνέβαλλε ἐπὶ ὀλίγον καιρὸν τὴν ἀνάγκην αὐτῆς τῆς ἀποφάσεως καὶ ἦτο σχεδὸν εὐτυχῆς καταλείπων τὴν Φλωρεντίαν. Ἀλλά, τώρα ποῦ ἐπλησίαζε ἡ στιγμὴ τῆς ἀναχωρήσεως, ἐννόησε ὅτι εἶχε ἀπατηθῆ, ὅτι δὲ ποχωρισμός δὲν θὰ ἀνέβαλλε ἀλλὰ θὰ ἐπετάχυνε μάλιστα τὴν ὥραν ποῦ ὠφειλε ν' ἀποφασίσῃ.

Βυθισμένος εἰς αὐτὰς τὰς σκέψεις δὲν παρετήρησε ὅτι ἐπῆρε ἔνα δρόμον σκοτεινόν καὶ δταν συνῆλθε δὲν ἐννόησε ἀμέσως ποῦ εὑρίσκετο. Τὸ μαρμάρινον καθωνοστάσιον τοῦ Τζιότο, τὸ δποῖον ἔξειχε ἐπάνω ἀπὸ τὰς στεγαῖς, τοῦ ἐνθύμιμος ὅτι ἦτο πλησίον τῆς μητροπόλεως. Μέρος τῆς μακρᾶς καὶ στενῆς ὁδοῦ ἦτο χωμένον μέσα εἰς βαθύτατον σκότος, ἐν ᾧ τὸ ἄλλο ἐπλημμύριζε ἀπὸ τὸ ζωρόν, λευκὸν σχεδόν, φῶς τῆς σελήνης. Μακρὸν ἔλαμπε μικρὰ φωτιά· εἰς τὴν γωνίαν μιᾶς οἰκίας παρετήρησε ἔξωστην τὸν δποῖον ἔσκεπτε ἐλαφρῶς ἐπικλινὲς προστέγασμα καὶ δὲν δποῖος κατελάμβανε ὀλόληρον ἄψιδα στηριζομένην ἐπάνω εἰς στύλους ἀρμονικούς ὑπὸ τὴν φλωρεντινήν αὐτὴν φωλεάν, δόμινα μαῦρα συνώδευναν μὲ κιθάραν τὴν σερενάταν των. Ἐπρόσεξε.

* Ήτο παλαιὸν ἔρωτικὸν τραγοῦδι, τὸ δποῖον συνέθεσε ποτὲ ὁ Λαυρέντιος τῶν Μεδίκων ὁ Μεγαλοπρεπής, διὰ νὰ συνοδεύσῃ κατὰ τὰς ἀπόκρεω τὴν πομπὴν τοῦ Βάκχου καὶ τῆς Ἀριάδνης, θλιβερὸν καὶ συγχρόνως ἀπείρως φαιδρόν, ἀγαπητὸν εἰς τὸν Λεονάρδον, διότι συχνὰ τὸ ἥκουε νὰ τὸ τραγουδοῦν δταν ἦτο ἀκόμη νέος.

*Quant' è bella giovinezza,
Che se fugge tuttavia,
Chi vuol esser lieto, sia:
Di doman non c'è certezza.*

* Ο τελευταῖος στίχος ἔγεννησε εἰς τὴν ψυχήν του θλιβερὸν προαίσθημα.

Δὲν τοῦ εἶχε στείλει ἡ τύχη, τώρα, εἰς τὰ πρόθυμα τοῦ γήρατος, μέσα εἰς τὴν θλιβερὰν μόνωσιν, μίαν ψυχήν ἀδελφήν; * Επρεπε νὰ τὴν ἀπωθῆσῃ, νὰ καταλίπῃ τὴν ζωήν, δύως

τόσες φορὲς ἔως τώρα, χάριν τοῦ ὀνείρου; Νὰ θυσιάσῃ καὶ πάλιν τὸ παρόν εἰς τὸ μέλλον, τὴν πραγματικότητα εἰς τὴν φαντασικήν, τὴν μοναδικὴν καλλονῆν; Ποίαν θὰ ἐπροτιμοῦσε, τὴν Τζούνταν τὴν ζωντανήν ἢ τὸ πλάσμα τὸ ἀθάνατον; * Ήξενερε ὅτι ἔὰν ἐπροτιμοῦσε τὴν μίαν ἔχανε τὴν ἄλλην ἀλλὰ καὶ τὰς δύο τὰς ἀγαποῦσες ἔξι ἵσου· ἡξενερε ἐπίσης ὅτι ἐπρεπε ν' ἀποφασίσῃ, ὅτι δὲν ἦτο πλέον δυνατὸν ν' ἀναβάλλῃ, νὰ βασανίζῃ τὴν Λίζαν. Ἀλλ' ἡ θέλησίς του ἦτο ἀνίσχυρος. Οὔτε ἥθελε, οὔτε ἥδυνατο ν' ἀποφασίσῃ. Νὰ θυσιάσῃ τὴν Λίζαν εἰς τὸ ὀνείρον ἢ τὸ ὀνείρον εἰς τὴν Λίζαν; * Εκείνην ποῦ ἦτο ἡ ἔκεινην ποῦ θὰ ἦτο πάντοτε ἐπάνω εἰς τὴν ὄδόνην;

* Επροκόρησε ἀκόμη, ἐπέρασε δύο δρόμους καὶ ἔφθασε εἰς τοῦ οἰκοδεσπότου του, ὅδος Μαρτέλλη.

Αἱ θύραι ἥσαν κλεισταί, τὰ φῶτα σβυσμένα. * Εκτύπησε τὸ ρόπτρον τῆς θύρας. Ο θυρωρὸς δὲν ἀπήντησε. Θὰ ἐκοιμάτο ἢ θὰ εἶχε ἔξελθει. * Ο κτύπος ἐπανελήφθη ὑπὸ τοὺς ἥχηρούς θόλους τῆς λιθίνης κλίμακος καὶ ἔσβυσε. * Εχύθη παντοῦ σιγή. Τὸ φῶς τῆς σελήνης ἐπρόσθετε καὶ αὐτὸν νομίζεις, κάτι εἰς τὴν σιωπήν.

* Εξαφνα τοῦ ἔφανη ὅτι ἡ σκιὰ μᾶς σκέψεως, ξένης πρὸς ἔκεινην ποῦ αὐτὸς τῆς θύρας, σὰν ἔχει τὸν ἥκολούθει εἰς τὸν τόπον τῆς ἐκτελέσεως, διὰ νὰ σπουδάσῃ, εἰς τὰ πυόσωπά των ἐπάνω, τὰς τελευταίας φοικιάσεις τῆς ἀγωνίας.

* Εξαφνα τὰν ἀντήχησαν χάλκινοι τόνοι, βαρεῖς, σιγανοὶ καὶ πυθμικοὶ ἥχοντο ἀπὸ τὸ ὁρολόγιον τοῦ πλησίου ἐκεὶ πύργου. * Η φωνή του διμιλοῦσε διὰ τὸ σιωπήλον καὶ ἀπειλητικὸν πέταμα τοῦ χρόνου, διὰ τὸ θλιβερὸν ἔρημον γῆρας, διὰ τὸ φεῦγον ἀνεπιστρεπτεὶ παρελθόν.

Καὶ ἡ ἥχὼ τῶν τελευταίων τόνων παρετένετο, ἀλλοτε ἀσθενεστέρα, ἀλλοτε ἰσχυροτέρα, σὰν νὰ ἥθελε νὰ ἐπαναλάβῃ, διμιλίζουσα μὲ τοὺς ἥχηρούς της κυματισμούς τὴν σιγὴν τῆς νυκτός:

Di doman non c'è certezza

Τὴν ἐπομένην ἥμεραν ἡ Μόννα - Λίζα ἥλθε κατὰ τὴν συνειδητόν την σκέψην την συνέθεσε ποτὲ ὁ Λαυρέντιος τῶν Μεδίκων ὁ Μεγαλοπρεπής, διὰ νὰ συνοδεύσῃ κατὰ τὰς ἀπόκρεω τὴν πομπὴν τοῦ Βάκχου καὶ τῆς Ἀριάδνης, θλιβερὸν καὶ συγχρόνως ἀπείρως φαιδρόν, ἀγαπητὸν εἰς τὸν Λεονάρδον, διότι συχνὰ τὸ ἥκουε νὰ τὸ τραγουδοῦν δταν ἦτο ἀκόμη νέος.

* Ήτο παλαιὸν ἔρωτικὸν τραγοῦδι, τὸ δποῖον συνέθεσε ποτὲ ὁ Λαυρέντιος τῶν Μεδίκων ὁ Μεγαλοπρεπής, διὰ νὰ συνοδεύσῃ κατὰ τὰς ἀπόκρεω τὴν πομπὴν τοῦ Βάκχου καὶ τῆς Ἀριάδνης, θλιβερὸν καὶ συγχρόνως ἀπείρως φαιδρόν, ἀγαπητὸν εἰς τὸν Λεονάρδον, μόνη, πρώτην φοράν, χωρὶς τὴν αἰωνίαν σύντροφον, τὴν ἀδελφὴν Καμύλλην. * Η Τζούνταν τὴν ἔγνωριζε ὅτι ἦτο ἡ τελευταία των συνάντησις.

* Ο ἥλιος ἐπλημμύριζε τὸ ἔργαστήριο μὲ λάμψιν τυφλωτικήν. * Ο Λεονάρδος ἔξετύλιξε τὸ λινὸν παραπέτασμα, καὶ εἰς τὸν μαύρους τοίχους τῆς αὐλῆς ἔχύθη σὰν ἀπαλὸν λυκόφως, διαφανὲς σὰν σκιὰ ὑδατίνη ποῦ προσέδιδε σπανίαν διμορφιὰν.

* Ήσαν μόνοι.

Εἰργάζετο σιωπηλός, προσηλωμένος, μὲ ψυχὴν ἥρεμον, λησμονῶν τὰς σκέψεις ποῦ τὸν

είχαν βασανίσει τὴν παραμονήν. * Ενόμιζες ὅτι δὲν ὑπῆρχε δι' αὐτὸν οὔτε παρελθὸν οὔτε μέλλον καὶ ὅτι εἶχε σταματήσει τὸν δρόμον του δρόμονς σὰν νὰ ἐκάθιδη ἐμπρός του ἐκεὶ τόσον καὶ οὐδὲν τώρα η Λίζα, χωρὶς διακοπήν, καὶ νὰ ἐπρόσκειτο νὰ μείνη πάντοτε, μὲ τὸ παράδοξον καὶ ἥρεμον χαμόγελό της.

Καὶ διὰ τὸ ἀδυνατοῦσε νὰ κάμη εἰς τὴν ζωήν, τὸ ἐνεπιστεύετο εἰς τὴν σκέψιν: ἥνωνε τὰς δύο μιρράς εἰς μίαν, τὴν πραγματικότητα καὶ τὸ δρόμα, τὴν πεθαμένην καὶ τὴν ζωντανήν. Καὶ ἥσθιαντο ἀνακούφισιν, χαράν. Τώρα πλέον ή λύπη καὶ διὰ τὸ φόβος του ἔσβυσαν.

* Ήξενερε διὰ τὸ Λίζα θὰ ὑπετάσσετο μέχρι τέλους, διὰ τὸ ἐδέχετο δλα, θὰ ὑπέμενε δλα, διὰ τὸ ἀπέθηνησε χωρὶς νὰ ἐναντιωθῇ. Καὶ ἐνίστε τὴν ἐκτύπηταζε μὲ τὴν περιέργειαν ποῦ παραποροῦσε τοὺς καταδικασμένους εἰς θάνατον δταν τὸν τόπον της ἐκτελέσεως, διὰ νὰ σπουδάσῃ, εἰς τὰ πυόσωπά των ἐπάνω, τὰς τελευταίας φοικιάσεις τῆς ἀγωνίας.

* Εξαφνα τοῦ ἔφανη ὅτι ἡ σκιὰ μᾶς σκέψεως, ξένης πρὸς ἔκεινην ποῦ αὐτὸς τῆς Λίζας, σὰν ἔχει τὸν ἥκολούθει εἰς τὸ πρόσωπον της Λίζας, σὰν ἔχην πνοῆς ἀδριστα, ἐπάνω εἰς καθρέπτην. Διὰ νὰ τὴν ἐπαναφέρῃ καὶ πάλιν καὶ τὴν κλείσῃ μέσα εἰς τοῦ ὀνείρου του τὸν κύκλον, καὶ διώῃ τὴν ἐνοχλητικὴν σκιάν, ἥχοισε νὰ τῆς διηγεῖται μὲ τὴν ἀπιτάσσουσαν καὶ δμοίαν μὲ ἄσμα φωνῆς, ποῦ μεταχειρίζονται οἱ γότες εἰς τὰς μαγείας των, κάτι, μυστηριῶδες σὰν αἴνιγμα, ἀπ' ἔκεινα τὰ δποῖα συνείδησε νὰ γράφῃ εἰς τὸ ἡμερολόγιον του:

* Δὲν ἥκοροῦσα, εἰπε, νὰ νικήσω τὸν πόδιο μου, νὰ ίδω νέα σχήματα, ἀγνωστα εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ποῦ ἐδημιούργησε τὴς φύσεως ἡ τέχνη καὶ ἔπειτα ἀπὸ μακρυνόν δρόμον ἀνάμεσα σὲ γυμνοὺς καὶ μελαγχολικοὺς βράχους, ἔφθασα τέλος εἰς τὸ σπήλαιον καὶ ἔσταμάτησα εἰς τὴν

μου καὶ ἐπάλαιαν: δὸς φόβος ἐμπρὸς στὸ ἄγνωστο σκοτεινὸν σπῆλαιο, καὶ ἡ περιέργεια νὰ μάθω ὃν δὲν ἔκρυβονταν ἐκεῖ μέσα κάποιο θαυμάσιο μυστήριο».

Ἐσώπησε ἡ σκὰ ἐκάλυπτε ἀκόμη τὸ μέτωπον τῆς Τζοκόντας.

— Ποιὸ ἀπὸ τὰ δύο αἰσθήματα ἔνικησε; ἡρώτησε.

— Ἡ περιέργεια.

— Καὶ ἐμάθετε τὸ μυστικὸν τοῦ σπηλαίου;

— Ἐμαθα ὅτι ἡτο δυνατὸν νὰ μάθω.

— Καὶ ὃν τὸ εἰπῆτε στους ἀνθρώπους;

— Δὲν εἴμπορῶ ὅλα νὰ τὰ εἰπῶ. Μὰ ἥθελα νὰ τοὺς ἐμπνεύσω τόσῳ μεγάλην περιέργεια ποὺ πάντα νὰ νικᾶ τὸν φόβο τους.

— Καὶ ἂν ἡ περιέργεια δὲν ἤρκει, Μεσσερ-Λεονάρδε; εἶπε μὲ ἀπροσδόκητον καὶ σπινθηροβόλον βλέμμα. Καὶ ἂν ἔχρειάζετο κάτι ἄλλο, ἀκόμα μεγαλείτερο, γιὰ νὰ εἰσδύσῃ κανεὶς εἰς τὰ τελευταῖα καὶ ἵσως τὰ πιὸ θαυμάσια ἀπόκρυφα τοῦ σπηλαίου;

Τὸν ἐκύτταξε στὰ μάτια μὲ ἔνα χαμόγελο, ποὺ πρώτην φοράν τὸ ἔβλεπε στὰ χεῖλη της.

— Τί χρειάζεται λοιπὸν ἀκόμα; ἡρώτησε.

Ἐκείνη ἐσιώπησε.

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ὁ ἥλιος λεπτὸς καὶ ζωγρός, ἐπέρασε ἀπὸ μίαν σχισμάδα τοῦ παραπετάσματος. Τὸ ὑγρὸν ἡμίφως διελύθη. Καὶ ἀπὸ τὸ πρόσωπον τῆς Λίζας ἔχάμη ἡ γοητεία τῆς φωτοσκιάσεως καὶ τῶν ἀπαλῶν καὶ φωτεινῶν σκιῶν, ποὺ δμοίαζαν μὲ μακρυνὴν μουσικήν.

— Φεύγετε αὔριο; ἡρώτησεν ἡ Τζοκόντα.

— Ὁχι, ἀπόψε.

— Καὶ ἐγὼ φεύγω. Σὲ λίγο.

Ο ζωγράφος τὴν ἡτένισε, ἥθελησε κάτι νὰ προσθέσῃ, ἀλλ’ ἐσιώπησε. Εἶχε μανιεύσει ὅτι ἡ Λίζα ἀνεχώρει διὰ νὰ μὴ μείνῃ χωρὶς αὐτὸν εἰς τὴν Φλωρεντίαν.

— Ο σύζυγός μου ὃν μείνῃ τρεῖς μῆνες στὴν Καλάβρια γιὰ ὑποθέσεις του. Τοῦ εἴπα νὰ μὲ πάρη κ’ ἐμένα.

Ἐστράφη καὶ ἐκύτταξε δύσθυμος τὸ φῶς τὸ βάναυσον καὶ εἰλικρινές. Ἐως τότε, τὸ νερὸν τῆς δεξαμενῆς ἡτο μονόχωμον, ἀκίνητον, λευκὸν καὶ διαφανές τώρα μὲ τὸ φῶς αὐτὸν ἔλαμπον τὰ ποικίλα χρώματα τῆς ζειδος, τὰ χρώματα τῆς ζωῆς.

Καὶ δὲ Λεονάρδος ἥσθιανθη ἔξαφνα ὅτι ἐπανήρχετο εἰς τὴν ζωήν, ἀνίσχυρος, τεθλιμμένος καὶ δυστυχής.

— Δὲν πειράζει, εἶπεν ἡ Μόννα-Λίζα. Δι-

ορθώσετε τὸ φῶς. Εἶναι νωρὶς ἀκόμα καὶ δὲν ἔκουρασθη.

— Ὁχι. Φθάνει, εἶπε καὶ ἔρριψε τὸν χωστῆρα του.

— Δὲν ὃν τελειώσετε ποτὲ τὴν εἰκόνα;

— Καὶ γιατί; ἀπίντησε γοήγορα καὶ φοβισμένος. Δὲν ὃν ἔαναρθῆτε λοιπὸν πιά, στὴν ἐπιστροφή σας;

— Θὰ ἔλθω. Ἀλλ’ ἵσως ὃν ἀλλάξω ὅλως διόλου σὲ τρεῖς μῆνες καὶ δὲν μὲ ἀναγνωρίσετε. Μοῦ ἔχετε εἰπῆ ἄλλοτε ὅτι τὸ πρόσωπον τοῦ ἀνθρώπου, καὶ πρὸ πάντων τῆς γυναικός, ἀλλάξει γοήγορα.

— Ἡθελα νὰ τελειώσω, εἶπε σιγὰ σιγὰ σὰν νὰ διμιούσε εἰς τὸν ἔαντόν του. Μὰ δὲν ἥξεύρω. Μοῦ φαίνεται κάποτε πῶς ἔκεινο ποὺ θέλω, εἶναι ἀδ νατον νὰ πραγματοποιηθῇ.

— Ἀδύνατον; Ναι, λέγουν ὅτι ποτὲ δὲν τελειώνετε τὰ ἔργα σας, γιατὶ θέλετε πραγματικῶς τὸ ἀδύνατον.

Εἰς τὰ λόγια αὐτὰ ὑπῆρχε, ἡ ἐνόμισε ὅτι ὑπῆρχε μία μομφὴ καὶ ἔνα παράπονον, ἀπαλὰ ἀπειρως.

— Εἶναι λοιπὸν ἀλήθεια; ἐσκέφθη καὶ κάτι σὰν τρόμος τὸν κατέλαβε.

— Η Μόννα-Λίζα ἥγερθη καὶ εἶπε μὲ ἀπλότητα, ὅπως πάντοτε:

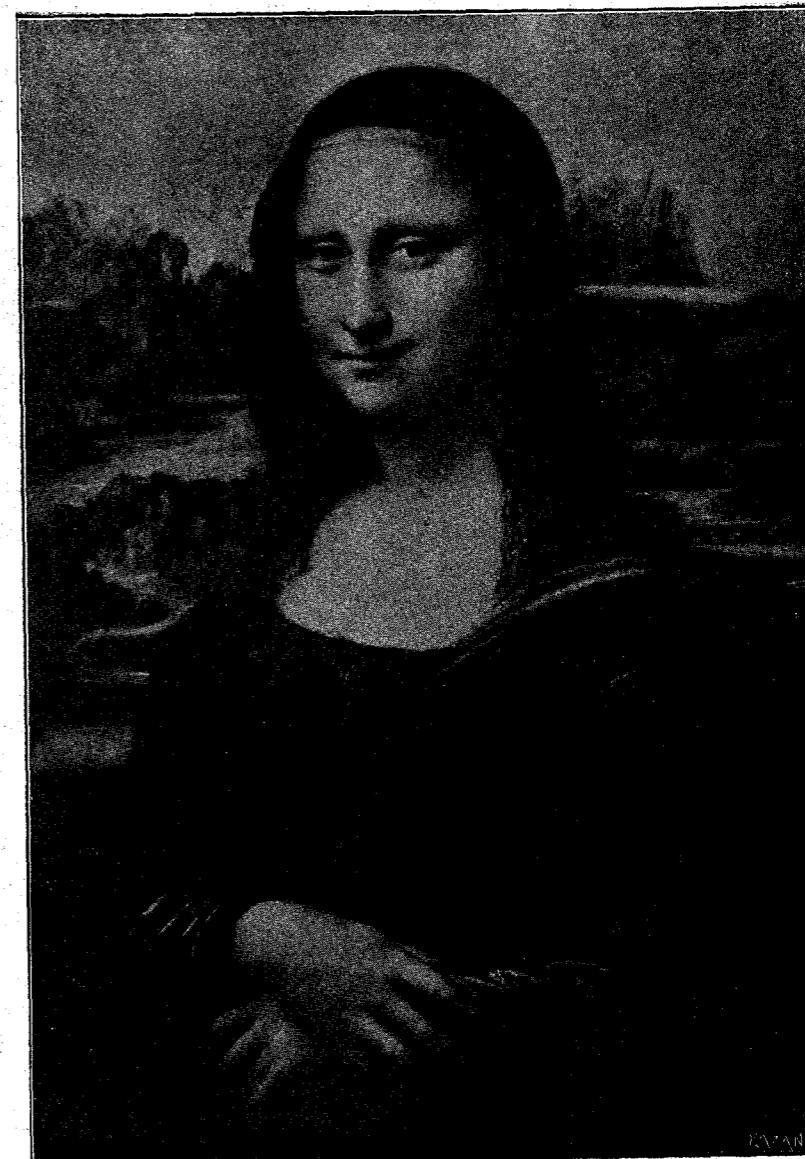
— Λοιπόν, εἶναι καιρός. Χαίρετε, Μεσσερ-Λεονάρδε. Καλὸ ταξίδι.

Ἐσήκωσε τὰ μάτια ἐπάνω τῆς καὶ τοῦ ἐφάνη καὶ πάλιν ὅτι τὸ πρόσωπόν της ἔξεφραζε μίαν ἀπλιπίδα μομφὴν καὶ κάτι ὀσὰν νὰ τοῦ ἔξητούσε μίαν χάριν.

Ἡξενρε ὅτι, καὶ διὰ τοὺς δύο, ἡ στιγμὴ αὐτὴ ἡτο ἡ τελευταία, αἰωνία ὅπως ὁ θάνατος. ባξενρε ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ σιωπήσῃ. Καὶ διως ὅσον ἐνέτεινε τὴν θέλησιν του διὰ νὰ λάβῃ μίαν ἀπόφασιν καὶ νὰ εῦρῃ τὰς λέξεις διὰ νὰ τὴν ἔκφράσῃ, τόσῳ συνγησάνετο τὴν ἀδυναμίαν του καὶ διέβλεπε τὴν ἄβυσσον ποὺ τοὺς ἔχωριζε. Καὶ ἡ Μόννα-Λίζα τοῦ χαμογελοῦσε, μὲ τὸ γαλήνιον καὶ ἡρεμόν χαμόγελό της. Ἀλλὰ τώρα τοῦ ἔφάνη ὅτι ἡ γαλήνη αὐτὴ καὶ ἡ ἡρεμία δμοίαζαν μὲ τὴν ἡρεμίαν καὶ τὴν γαλήνην τῶν πεθαμένων.

Ἡσθιανθη ἀπειρον θλύψιν ποὺ τὸν ἔκαμε ἀκόμη περισσότερον ἀνίσχυρον.

Η Μόννα-Λίζα τὸν ἐτείνε τὸ χέρι καὶ σιωπήλως ἐφύλησε τὸ χέρι αὐτὸν πρώτην φοράν ἀφ’ ὅτου τὴν ἔγνωριζε. Καὶ ἥσθιανθη ὅτι ἐκείνη ἔσκυψε μὲ βίαν, καὶ τὰ χεῖλη της ἔψαυσαν τὰ μαλλιά του.

MONNA - LIZA TZOKONTA

ΥΠΟ ΛΕΟΝΑΡΔΟΥ ΔΑΒΙΝΤΣΗ

— Ό Θεος μαζή σας, είπε η Λίζα, με απλότητα πάντοτε.

Όταν δε Λεονάρδος συνήλθε, ή Λίζα ήτο μακράν. Γύρω, μία όλιβερα σιγή, τρομερωτέρα από τὸ σκοτεινότερον, από τὸ βαθύτερον σκότος.

Καί, δύος τὴν προηγουμένην νύκτα, ἀλλ' ἀκόμη φοβερώτεροι, μὲ περισσοτέραν ἐπισημότητα, ἀντήχησαν οἱ χάλκινοι, ρυθμικοὶ καὶ βραδεῖς τόνοι εἰς τὸ ὠρολόγιον τοῦ πλησίον ἔκει πύργου. Ἀνήγγελον τὸ φοβερὸν καὶ σιωπηλὸν πέταμα τοῦ χρόνου, τὸ όλιβερον καὶ μονῆρες γῆρας, τὸ παρελθὸν τὸ φεῦγον ἀνεπιστρεπτεί.

Καί οἱ τελευταῖοι τόνοι ἀντήχησαν μακρυνοί, μνήσκοντες εἰς τὸ σκότος, ὡσὰν νὰ ἐπανελάμβανον :

Di domani non c'è certezza

Δύο μῆνες ἐπέρασαν καὶ δε Λεονάρδος ἔμαθε τὸν θάνατον τῆς Τζοκόντας.

Τὴν εἰδησιν αὐτὴν τοῦ ἀνήγγειλε μὲ αὐτὰ τὰ λόγια γέρων ἔμπορος δὲ ποῖος ἦλθεν ἀπὸ τὴν Φλωρεντίαν :

— "Α! Θεέ μου! Ζῆτε λοιπὸν ἔδω καὶ δὲν γνωρίζετε τίποτε! Τί δυστύχημα! Ο καυμένος δὲ ἄνδρας τῆς! Τοίτη φορὰ εἶναι ποῦ χρεεύει! "Ενας μῆνας ἐπέρασε ποῦ ἀπέθανε η Τζοκόντα! Γεννήθητο τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ!

"Ολα γύρω ἐπένθησαν εἰς τὰ μάτια τοῦ Λεονάρδου. Ἐνόμισε διὰ μίαν στιγμὴν διτείχανε τὰς αἰλούρησεις του.

'Αλλὰ μὲ μίαν προσπάθειαν συνεκρατήθη καὶ τὸ πρόσωπόν του, τὸ δποῖον εἶχεν ἐλαφρὰ ὀχριάσει, ἔμεινε ἀπαθές. Ο ταξιδιώτης τούλαχιστον τίποτε δὲν παρετήρησε.

Η πρώτη σκέψις τοῦ Λεονάρδου δταν συνῆλθε, ήτο διτείχανε τὸν πρόσωπόν του, τὸ δποῖον εἶχεν ἐλαφρὰ ὀχριάσει, ἔμεινε ἀπαθές. Ο ταξιδιώτης τούλαχιστον τίποτε δὲν παρετήρησε.

Ο θάνατος αὐτός, δύος συμβαίνει πάντοτε κατὰ τὰς πρώτας στιγμάς, τοῦ ἐφαίνετο ἀδύνατος.

Άλλ' ἔμαθε τὰ πάντα τὴν ίδιαν ἐσπέραν· ἐπιστρέφοντα απὸ τὴν Καλαβρίαν, δποῖος σύζυγός της εἶχε τακτοποιήσει ἐπωφελῶς τὰς ὑποθέσεις του — μεταξὺ ἀλλων τὴν εἰσαγωγὴν νωπῶν δερμάτων εἰς τὴν Φλωρεντίαν — εἰς τὴν μικρὰν πόλιν Λαγονέρα, ή Μόννα-Λίζα ἀπέθανε απὸ ἐλώδη πυρετὸν κατὰ τοὺς μέν, ἀπὸ

μολυσματικὴν ἀσθένειαν τοῦ λαιμοῦ κατὰ τοὺς ἄλλους.

Η διῶρυξ, ή δποία ἐποδόκειτο νὰ μετατρέψῃ τὸ ρεῦμα τοῦ Ἀρνου, ἀπέτυχε οὐκτρῶς.

Η πλημμύρα τοῦ ποταμοῦ κατέστρεψε τὸ ἔργον ποῦ εἶχε ἀρχίσει καὶ μετέβαλε τὴν ἀλλοτε ἀνθισμένην χαμηλὴν πεδιάδα εἰς μολυσμένον τέλμα, δπον οἱ ἐργάται ἀπέθησκον ἀπὸ τὰς ἐπιδημίας. Εἰς μάτην κατηναλώθησαν τόσαι προσπάθειαι, τόσαι χρήματα, τόσαι ἀνθρώπιναι ὑπάρχεις.

Οι κατασκευασταὶ τῶν ὑδραυλικῶν ἔργων τῆς Φερράρας ἐπέρριπτον τὸ σφάλμα εἰς τὸν Λεονάρδον καὶ τὸν Μακιαβέλην. Οι φύλοι τῶν ἀπέστρεφαν τὸ πρόσωπον καὶ δὲν τοὺς χαιρετοῦσαν πλέον.

Δύο ἔτη πρὶν, εἶχε ἀποθάνει δε πατήρ τοῦ Λεονάρδου.

«Τὴν Τετάρτην, 9 Ιουλίου 1504, στὰς ἐπτὰ τὸ ἐσπέρας, ἔγραφε εἰς τὸ ἡμερολόγιον του μὲ τὴν συνήθη του λακωνικότητα, ἀπέθανε δε πατέρας μου, Πέτρος Δαβίντση, συμβολαιογράφος εἰς τὴν ἀνὴρ τοῦ Ποδεστάτου. Ἡτο δύγδόντα ἐτῶν. Ἀφίνει δέκα παιδιὰ ἀρσενικὰ καὶ δύο θηλυκά.»

Ο Πέτρος Δαβίντση, ἐπανειλημένως καὶ ἐνώπιον μαρτύρων, εἶχε εἰπῆ τὴν ἀπόφασίν του, νὰ ἀφήσῃ εἰς τὸν πρωτότοκον νόθον υἱόν του Λεονάρδον, ἐκ τῆς περιουσίας του ἵσον μερίδιον μὲ τῶν ἀλλων τέκνων του. Ἀρά γε εἶχε ἀλλάξει γνώμην πρὸ τὸν θανάτου του ή δὲν ἦθελησαν οἱ υἱοί του νὰ ἐκπληρώσουν τὰς τελευταῖας θελήσεις του; 'Οπωςδήποτε ἐδήλωσαν διτείχανε τὸ δικαστήριον — ἔξ ἔτη θὰ διήρκει η δίκη — διὰ τὸ μερίδιον του ήτοι τριακόσια φλογίνια.

Απὸ παντοῦ εἶχε ὄλης τῆς ζωῆς τοῦ ήτο εὐτυχίς, χωρὶς τίποτε νὰ ἔξεινη καὶ τίποτε νὰ σκέπτεται, παιδὶ ἀκόμη, δταν ἔτρεχε στὸ βονὸν ἐπάνω, ν' ἀκούσῃ τὰς φωνὰς τῶν κοράκων, νὰ ἀναπνεύσῃ τὸ ἀφωμα τῶν φυτῶν καὶ ν' ἀτενίσῃ τὴν διαφανῆ καὶ κυανῆν σιλουέτταν τῆς Φλωρεντίας, μέσα εἰς τὸν κυματώδη πέπλον τοῦ ήλιου.

Ητο δυνατόν, ὅλης τῆς ζωῆς τοῦ ήτο εὐτυχίς,

άρχαιοτέρα, μὲ τὴν ίδιοτητά της τὴν ἀναλλοίωτον, καὶ ἀπὸ τοὺς ἀμόρφους ὅγκους τῶν ἡφαιστειογενῶν βράχων, οἱ δποῖοι διεγράφοντο εἰς τὸ βάθος τῆς εἰκόνος, σιμὰ μὲ βούνα χρώματος κυανοῦ ἀερώδους, δμοια μὲ σταλαγμίτας, ἀνήκοντας εἰς παράδοξον ἐκλείψαντα κόσμον.

Τὸ περίγραμμα τῶν χειμάρρων ποῦ ἔτρεχαν μεταξὺ τῶν βράχων, ἐνθύμιζαν τὰς γονίας τῶν χειλέων τῆς ποῦ αἰώνια χαμογελοῦσαν.

Καὶ τὰ κύματα τῶν μαλλιῶν τῆς ἐπανέπιπτον κατὰ τὸν ιδίους θείους κανόνας, οἱ δποῖοι διέπουν τὴν κίνησιν τῶν ὑδάτων.

χρησιμεύον εἰς τὰς ἔρεύνας τοῦ καλλιτέχνου, αἰωρεῖτο σὰν νὰ ἥθελε νὰ πετάξῃ καὶ εἰς μίαν γωνίαν, ἐπάνω ἀπὸ ἓνα ωάφι ὅπου ἦσαν τοποθετημένα τὰ ἔργα τοῦ Πλινίου τοῦ Φυσικοῦ ἔπλεκε ἀνήσυχος τὸν ίστον της μία ἀράχνη. Η βροχὴ ή τὸ χιονόνερο μὲ δύναμιν κατέβαιναν ἐπάνω εἰς τὰ γυαλιὰ τῶν παραθύρων, σὰν κάποιος ἐλαφρὸς νὰ ἐκτυποῦσε.

Αἱ όλιψεις τῆς ἡμέρας τὸν εἶχαν καταβάλει καὶ δε Λεονάρδος ἥσθιαντο ἔξηντλημένος ὅπως ἐπειτα ἀπὸ νύκτα πυρετοῦ καὶ παραληρήματος. Ἡθέλησε νὰ ἐργασθῇ, νὰ διαβάσῃ, ἀλλὰ δὲν τὸ κατώρθωσε.

Ἐκύταξε τὸν σωρὸν τῶν σκονισμένων βιβλίων, τὰ δοχεῖα τῆς χημείας, τὰς χαλκίνας πλάκας, τὰς ὑδρογείους σφαίρας, τὰ ἐργαλεῖα τῆς μηχανικῆς, τῆς ἀστρονομίας, τῆς φυσικῆς καὶ τῆς ἀνατομίας, καὶ ή ψυχή του ἐπλημμύρησε πλέον ἀπὸ τὸν θάνατον παρὰ μερικὰ φύλλα χαρτί, τὰ δποῖα ἔγειμις μὲ σημεῖα καὶ χαρακτῆρας εἰς δλους ἀκατανότα;

Αὐτὸς δὲ ήδης δὲν ὠμοίαζε μὲ τὴν παλαιὰν αὐτὴν ἀφάνην, ἐπάνω ἀπὸ τὴν ἀπόσυνσαν μούχλαν ποῦ ἐκάθητο εἰς τὸν σωρὸν τῶν βιβλίων, τῶν ὁστῶν, τῶν ἀνθρωπίνων σκελετῶν καὶ τῶν μελῶν μηχανῶν ἀχρήστων; Τί ἀπέμενε εἰς τὴν ζωὴν του, τί ἄλλο τὸν ἔχωριζε πλέον ἀπὸ τὸν θάνατον παρὰ μερικὰ φύλλα χαρτί, τὰ δποῖα ἔγειμις μὲ σημεῖα καὶ χαρακτῆρας εἰς δλους ἀκατανότα;

Καὶ συγχρόνως ήτο διαφανής, μακρυνή, ἔνη, ἀρχαιοτέρα, μὲ τὴν ίδιοτητά της τὴν ἀναλλοίωτον, καὶ ἀπὸ τοὺς ἀμόρφους ὅγκους τῶν ἡφαιστειογενῶν βράχων, οἱ δποῖοι διεγράφοντο εἰς τὸ βάθος τῆς εἰκόνος, σιμὰ μὲ βούνα χρώματος κυανοῦ ἀερώδους, δμοια μὲ σταλαγμίτας, ἀνήκοντας εἰς παράδοξον ἐκλείψαντα κόσμον.

Τὸ περίγραμμα τῶν χειμάρρων ποῦ ἔτρεχαν μεταξὺ τῶν βράχων, ἐνθύμιζαν τὰς γονίας τῶν χειλέων τῆς ποῦ αἰώνια χαμογελοῦσαν.

Καὶ τὰ κύματα τῶν μαλλιῶν τῆς ἐπανέπιπτον κατὰ τὸν ιδίους θείους κανόνας, οἱ δποῖοι διέπουν τὴν κίνησιν τῶν ὑδάτων.

Τώρα μόνον, ὡσὰν δὲ θάνατος νὰ τοῦ εἶχε ἀνοίξει τὰ μάτια, ἐννόησεν διτείχανε τὴν Μόννα-Λίζα ήτο ἐκεῖνο, ποῦ δὲ οὐ πάλιστον τοῦ κόσμου ήτο τὸ ἀπόκρυφον τῆς Μόννα-Λίζας.

Καὶ δὲν τὸ εἶχε μαντεύσει, αὐτός, τὸ μυστήριον αὐτό. Ἐκείνη τὸ κατεῖχε ἀκόμη. Τί εσήμαινε τὸ βλέμμα τῶν ματιῶν αὐτῶν, ποῦ κατώπτριζε τὴν ιδικήν του ψυχὴν καὶ κατα-

άνοιξε τὴν θύραν τοῦ πλησίον δώματίου καὶ εἰσῆλθε.

Ἐπλησίασε μίαν εἰκόνα τοποθετημένην ἐπάνω εἰς ἓνα δικρίβαντα μὲ τοία πόδια, καὶ σκεπασμένην μὲ βαρύπτυχον ύφασμα, δμοιον μὲ σάβανον.

Ητο ή εἰκὼν τῆς Μόννα-Λίζας Τζοκόντας.

Δὲν τὴν εἶχε ξεκεπάσει ἀπὸ τὴν ἡμέραν ποῦ εἰργάσθη διὰ τελευταίαν φράν. Τώρα τοῦ ἐφαίνετο διτείχανε ποτὲ πρὶν δὲν τὴν εἶχε κυττάξει. Καὶ ἥσθιαντο τόσην δύναμιν ζωῆς νὰ λάμπῃ εἰς τὸ πρόσωπον αὐτό, δπον σχεδόν εἴμπρος εἰς τὸ ἔργον του. Ἐνθυμήθη τὰς παραδόξους ἀφηγήσεις τῶν μαγεμένων εἰκόνων, ποῦ ἄμα τὰς τρυπήσης μὲ μίαν βελόνη, ἀποθήσκει ἔκεινος τὸν δποῖον ή εἰκὼν παριστᾶ. Ἐδῶ, ἐσκέφθη, συνέβη τὸ ἐναντίον: ἐπῆρα τὴν πραγματικὴν ζωὴν ἔκεινης διὰ τὸ τὴν χαρίσω εἰς τὴν εἰκόνα.

Κάθε τὶ ήτο καθαρόν καὶ ἀκριβές, ἀκόμη καὶ ή ἐλαχίστη πινγή τοῦ φορέματός της, καὶ οἱ μικρούτισκοι σταυροὶ τοῦ λεπτοῦ κεντήματος, τὸ δποῖον περιέβαλλε τὸ βαθὺν ύφασμα ἐπάνω εἰς τὸ λευκόν γυμνὸν στῆθος. Ἀν ἔκυταξες μὲ προσοχήν, ἐνόμιζε διτείχανε τὸ πρόσωπον της ζωῆς του, τί ἄλλο τὸν διαφανῆς πλεόντας ἀπὸ τὸν θάνατον παρὰ μερικὰ φύλλα χαρτί, τὰ δποῖα ἔγειμις μὲ σημεῖα καὶ χαρακτῆρας εἰς δλους ἀκατανότα.

Καὶ συγχρόνως ήτο διαφανής, μακρυνή, ἔνη, ἀρχαιοτέρα, μὲ τὴν ίδιοτητά της τὴν ἀναλλοίωτον, καὶ ἀπὸ τοὺς ἀμόρφους ὅγκους τῶν ἡφαιστειογενῶν βράχων, οἱ δποῖοι διεγράφοντο εἰς τὸ βάθος τῆς εἰκόνος, σιμὰ μὲ βούνα χρώματος κυανοῦ ἀερώδους, δμοια μὲ σταλαγμίτας, ἀνήκοντας εἰς παράδοξον ἐκλείψαντα κόσμον.

Τώρα μόνον, ὡσὰν δὲ θάνατος νὰ τοῦ εἶχε ἀνοίξει τὰ μάτια, ἐννόησεν διτείχανε τὴν Μόννα-Λίζα ήτο ἐκεῖνο, ποῦ δὲ οὐ πάλιστον τοῦ κόσμου ήτο τὸ ἀπόκρυφον τῆς Μόννα-Λίζας.

Καὶ δὲν τὸ εἶχε μαντεύσει, αὐτός, τὸ μυστήριον αὐτό. Ἐκείνη τὸ κατεῖχε ἀκόμη. Τί εσήμαινε τὸ βλέμμα τῶν ματιῶν αὐτῶν, ποῦ κατώπτριζε τὴν ιδικήν του ψυχὴν καὶ κατα-

τρίζοντο μέσα εἰς αὐτὴν καὶ ἔκεινα, ἐπ' ἄπειρον, σὰν δύο καθρέπται;

Μήπως ἐπανελάμβανε ἔκεινο ποῦ δὲν ἦθελησε νὰ φανερώσῃ εἰς τὴν τελευταίαν διμιλίαν της, διτι χρειάζεται κάτι πλέον παρὰ περιέργεια διὰ νὰ εἰσδύσῃ κανεὶς τὰ βαθύτερα καὶ ἵσως τὰ πλέον θαυμάσια ἀπόκρυφα τοῦ Σπηλαίου;

"Η μήπως ἡτο τὸ ψυχρὸν χαμόγελο, ποὺ κυττάζουν τοὺς ζωντανοὺς οἱ νεκροί;

"Ηξευρε διτι διθάνατός της δὲν ἡτο τυχαῖος καὶ διτι ἥμποροῦσε νὰ τὴν σώσῃ, ἐὰν τὸ εἶχε θελήσει. Ἀλλὰ ποτὲ ἔως τώρα, ἐσκέφθη, δὲν εἶχεν ἔξετάσει τόσῳ πλησίον καὶ τόσον ἀπλὰ τὴν μορφὴν τοῦ θανάτου. Κάτω ἀπὸ τὸ ψυχρὸν καὶ θωπευτικὸν βλέμμα τῆς Τζοκόντας, ἔνας φόβος ἀπίστευτος ἐπάγωσε τὴν ψυχήν του.

Καὶ πρώτην φορὰν τώρα εἰς τὴν ζωήν του, ὡπισθιώρισεν ἐμπρὸς εἰς τὴν ἀβύσσον, καὶ

δὲν ἐτολμοῦσε νὰ κυττάξῃ· δὲν ἥθελησε νὰ μάθῃ.

Μὲ βίαιον κίνημα πλέπτου, ἔρριψε ἐπάνω εἰς τὴν εἰκόνα τὸ βάρυπτυχον ὑφασμα διοιον μὲ σάβανον.

Τὴν ἄνοιξιν, κατ' αἴτησιν τοῦ ἀντιστρατήγου τοῦ βασιλείου τῆς Γαλλίας, Καρόλου Δαμβουάζ, κατ' ἐντολὴν τοῦ βασιλέως, ὁ Λεονάρδος ἔλαβε τὴν ἀδειαν νὰ καταλίπῃ τὴν Φλωρεντίαν ἐπὶ τρεῖς μῆνας καὶ μετέβη εἰς τὸ Μιλάνον.

"Ἔτο διδιος ἔξόριστος ὅπως ἄλλοτε· καὶ ἥσθαντο, καταλείπων τὴν πατρίδα του, τὴν ιδίαν εὐχαρίστησιν ποὺ εἶχε αἰσθανθῆ πρὸς εἴκοσι ἑτῶν, διταν προσέβλεπε τὰ χιονισμένα ὑψη τῶν Ἀλπεων, ποὺ δεσπόζουν τὰς πρασίνους πεδιάδας τῆς Λούμπροδίας.

ΔΗΜ. ΜΕΡΕΖΚΟΒΣΚΥ
Ἐκ τοῦ γαλλικοῦ ὑπὸ Κ. Μ.

Ι Ψ Ε Ν

ΜΟΝΟΣ

Τοὺς τελευταίους καλεσμένους προβοδήσαμεν
Ως τὴν ἔξωπορτα τῆς βίλλας,
Τὸ χαῖρε μας ἐψύχησε στὸν ἄνεμο
Τῆς νύχτας ἀνατριχίλας.
Τότε στὸν κῆπο καὶ στὸ σπίτι μας,
Πᾶσβυσε τῆς φωνούλας τῆς ὁ τόρος,
Ἀπλώθηκεν ἡ σιωπὴ βαρεῖα.
Πρὸιν φύγει, εἶχα χαρούμενη καρδιά,
Σὰν ἔφυγεν ἀπόμεινα μόνος καὶ μόνος...

Μ. ΜΑΛΑΚΑΣΗΣ

Η ΑΡΧΗ ΚΑΙ ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΕΝΟΣ

ΒΙΒΛΙΟΥ ΠΟΥ ΔΕΝ ΕΧΕΙ ΜΕΣΗΝ *

Ο λίγον ἀφ' οὗ ἔξεψύχησεν ὁ Γιαννέλης, εἰς τὸν τόπον τοῦ δράματος κατέφθασεν ἔνας ἀστυφύλαξ. Ἡρχετο ἀπὸ τὴν ὁδὸν Ἰπποκράτους, καὶ μόλις ἐπρόβαλεν εἰς τὴν ὁδὸν Ἀραχώβης, εἶδε τὸ σύμπλεγμα τῶν τριῶν καὶ τοὺς ἐπλησίασε. Τοῦτο κατὰ τύχην, διότι τὸν πυροβολισμὸν δὲν τὸν ἤκουσε. Φαίνεται διτι τὸ διπλὸν τοῦ ἀγνώστου δὲν ἔκαμε δυνατὸν κρότον, διότι καὶ πλησιέστερα εὑρισκόμενοι ἀνθρώποι δὲν ἀντελήφθησαν τίποτε. Οἱ κάτοικοι τῶν γειτονικῶν οἰκιῶν παραδείγματος λάριν, τῶν βυθισμένων εἰς ὑπνον, δὲν ἐταράχθησαν ποσῶς. Τούλαχιστον κανὲν παράμυθον, καμμία θύρα δὲν ἤνοιχθη. Ἰσως νὰ ἤκουσε κανεὶς ἀπὸ μέσα, ἀλλὰ νὰ φορήθηκε ἡ νὰ βρέθηκε νὰ προβάλῃ...

"Ο ἀστυφύλαξ ἤκουσεν δσα τοῦ εἴπαν ὁ Νικολόπουλος καὶ ὁ Καλομοίρης, παρετήρησε τὸν νεκρόν, καὶ μ' ἔκφρασιν βαθυτάτης ἐκπλήξεως, ἀνέκραξε :

— Μπά! εἶνε ὁ κύριος Γιαννέλης!

— Ο κύριος Γιαννέλης; εἶπε καὶ ὁ λοχίας, διποῖος δὲν ἔτυχε νὰ γνωρίζῃ τὸν ὑπομοιραχόν, παρὰ μόνον ἔξ ακοῆς.

Ο τυπογράφος ἐκύτταξε τὸν νεκρὸν περιέργως, χωρὶς νὰ εἴπῃ τίποτε. Οὔτε ἔξ ακοῆς δὲν ἔγνωριζεν αὐτὸς τὸν Γιαννέλην. Καὶ τὸ πρωτάκουστον ὄνομα ἐκαρφόνετο εἰς τὴν μνήμην του, διὰ νὰ μείνῃ ἔκει εἰς δῆλην του τὴν ζωήν.

Ο ταχὺς θάνατος εἶχε παραλύση τὴν ἐνεργητικότητα τῶν τριῶν ἀνθρώπων. Δὲν ἤξευραν πλέον τί νὰ κάμουν. "Ο ἀστυφύλαξ ἐκυμαίνετο μεταξὺ τῆς καταδιώξεως τοῦ δολοφόνου καὶ τῆς μεταφορᾶς τοῦ νεκροῦ. Ο λοχίας ἐπρότεινε νὰ μεταβῇ εἰς τὸ Τμῆμα καὶ νάναγγελῇ τὸ κακούργημα. Ο τυπογράφος ἥρωτησε τὸν ἀστυφύλακα, ἀν δεν ἤξευρος τὸ σπίτι του Γιαννέλη, καὶ εἶπεν· διτι ἐπρεπε νὰ ζητήσουν ἐν ἀμάξι. "Ἐν τῷ μεταξὺ οἱ διαβάται τῶν γειτονικῶν δρόμων εἶλκύοντο ἀπὸ τὴν συνομιλίαν τῶν τριῶν, ἡ διποία ἀντηχοῦσσεν εἰς τό-

πον ἀσυνήη, κ' ἐπλησίαζαν νὰ ἴδουν τὶ συνέβη ἔκει κάτω. "Ολίγον κατ' ὀλίγον πέριξ τοῦ κατακειμένου νεκροῦ ἐσχηματίσθη ἔνας μικρὸς ὅμιλος.

"Ἐν τούτοις ὁ ἀγνωστος κακούργος, ὁ ψηλὸς μὲ τὸ ἀσπρὸ ἐπανωφόροι, εἶχε τραπῆ εἰς φυγήν. Ἄρκετα μιστηριώδης καὶ ἡ φυγὴ αὐτῆ. "Οταν ἔφθασαν ὁ Νικολόπουλος καὶ ὁ Καλομοίρης, ἡδη ἡτο ἔφημος ἡ δόδος Ἀραχώβης. Ἀλλὰ εἰς τὴν ὁδὸν Ἰπποκράτους, ἀπὸ τὴν δοπίαν εἶχε ἔλθει ὁ ἀστυφύλαξ, δὲν εἶδε φυγήν. Ἰσως διολοφόνος θὰ κατῆλθεν ἔως τὴν ὁδὸν Μαυρομιχάλη (δχι πάρα κάτω, διότι τὸ χρονικὸν διάστημα ἡτο μικρὸν καὶ θὰ τὸν ἔβλεπαν), καὶ ἀπὸ ἔκει θὰ ἥφανίσθη, κάμψας δεξιὰ ἡ ἀριστερὰ. Τὸ περιεργον ὅμως εἶνε, διτι κανεὶς δὲν ἤκουσε βήματα ἀδηρώπουν φεύγοντος. Μήπως κατέψυγεν εἰς κανένα σπίτι ἐκεῖ πλησίον; — Πολὺ τολμηρὰ ὑπόθεσις.

"Τὸ βέβαιον εἶνε διτι, ἀφ' οὗ ἔπερασεν ἡ πρώτη δομή, ὁ ἀστυφύλαξ ἐθεώρησε μάταιον νὰ κυνηγήσῃ τώρα τὸν ἀγνωστον. Δὲν τοῦ ἔμενεν ἀμφιβολία, — φρόνιμος ἀνθρώπως! — διτι ἥμποροῦσε νὰ διατρέξῃ δλους τοὺς γύρῳ δρόμους, χωρὶς νὰ συναντήσῃ οὔτε ἔχνος ἀσπρούν ἐπανωφορίου... Επειτα ὁ κρότος μιᾶς ἀμάξης, ἡ διποία ἤρχετο ἵσα-ἵσα τὴν στιγμὴν ἐκείνην, τὸν ἐστήριξεν εἰς ἄλλην ἀπόφασιν. "Ο ἀστυφύλαξ ἐτρέξεν εἰς προϋπάντησίν της, καὶ ἀμάπλησιάσεν διέταξε τὸν ἀμαξηλάτην νὰ σταθῇ.

— Τί τρέχει;

— Στάσου... θὰ πάρης ἔνα σκοτωμένο... στρῆψε δόδος Ἀραχώβης... δεξιά...

— Μὰ ἔχω ἀνθρώπους μέσα.

— Βγάλ' τους ἔξω!

"Οταν ἀστυφύλαξ ἐπιμένη, ἔνας ἀμαξηλάτης δὲν ἔχει παρὰ νὰ ὑπακούσῃ, δσον παράλογος καὶ ἀν εἶνε ἡ ἀξιώσις του. Καὶ ὁ ἀστυφύλαξ εἶχε σκοπὸν νὰ ἐπιμείνῃ μέχρι τέλους, προκειμένου περὶ σκοτωμένου καὶ μάλιστα ἀξιωματικοῦ. Τὸ ἐνόησεν ἀμέσως ὁ ἀμαξηλάτης καὶ δὲν ἐφάνη ἔτοιμος διὰ μεγάλην ἀντίστασιν. "Ἐπειτα καὶ τὰ πρόσωπα ποὺ εἶχεν εἰς τὸ ἀμάξι του, μό-

* Τέλος ίδε οὲ 289.

λις ἔμαθαν τί συμβαίνει, ἔσπευσαν νὰ κατα-
βοῦν χωρὶς καμμίαν διαμαρτύρησιν. Ἡτον ἔ-
νας μικρὸς δικηγόρος μὲ τὴν μητέρα του, ἐπι-
στρέφοντες εἰς τὸ σπίτι. Ἄλλὰ τὸ σπίτι ήτο
ἔκει κοντά· καὶ αὐτὸν ἔξηγεῖ καὶ τὴν φρέκτην
των καὶ τὴν φιλανθρωπίαν των.

Καὶ ἐνῷ δὲ μικρὸς διηγόρος προσέφερε τὸν βροχίονα εἰς τὴν μητέρα του καὶ ἀπεμαχούντο βιαστικοὶ καὶ συγκεκινημένοι, ἡ ἄμαξα, μὲ ἀνοικτὴν θυρίδα, ἀνῆλθεν εἰς τὴν ὁδὸν Ἀραχώβης καὶ ἐπλήσιασε τὸν σκοτωμένον.

— Τούλάχιστο νὰ μὴ μοῦ λερώσετε τὸ ἄμαξι, εἰπέν ό ἀμαξηλάτης.

Ο ἀστυφύλαξ δὲν ἀπήγνησε τίποτε. Ἀλλὰ διπλώσας καὶ στρήψας τὸν μανδύαν τοῦ ὑπομοιράχου, τὸν ἔκαμεν ὡς προσκεφάλαιον, ἐπάνω εἰς τὸ δποῖον ἐστήριξεν ἐπιεικῶς, μέσα εἰς τὸ ἄμαξι, τὸν καταιματωμένον αὐχένα. Ποιος ἀπὸ ἐκείνους, οἱ δποῖοι, πρὸ ἐνὸς τετάρτου ἀκόμη, εἶδαν τὸν μανδύαν νὰ κυματίζῃ μὲ τόσῳ φαιδρὸς πτυχώσεις ζωῆς, θὰ ἐπίστευεν ὅτι ἥθελε χρησιμεύσῃ μετ' ὀλίγον ὡς αἴμοστάτης! . . .

‘Η ἄμαξα διετάχθη νὰ διευθυνθῇ πρὸς τὸ
’Αστυνομικὸν Τμῆμα. Εἰς τὸν ’Αστυνόμον ἀν-
ηγγέλθη ἐπισήμως τὸ συμβάν, καὶ ἐδόθησαν αἱ
καταθέσεις τῶν πρώτων μαρτύρων, τοῦ λοχίου
καὶ τοῦ τυπογράφου. “Ἐνας ἵατρὸς πρόσεκλήθη
καὶ ἐβεβαίωσε τὸν θάνατον. Μετὰ τοῦτο ἔξεκί-
νησαν διὰ τὴν ὁδὸν Μητροπόλεως, ὅπου ἦ οἱ-
κία τοῦ Γιαννέλη.

Τὰ δυνατὰ κτυπήματα τῆς θύρας ἔξυπνη-
σαν πρώτην τὴν υπηρέτριαν, ἡ ὁποία ἔσπευσε
νὰ ἔξυπνήσῃ τὴν κυρίαν τῆς μὲ σπαρακτικὰ
οὐδιλιάσματα. Ἐντρομός ἡ μητέρα τοῦ Γιαν-
νέλη διέκοψε τὸ δνειρόν της, διὰ νὰ μάθῃ
τὴν φρικώδη ἐκείνην πραγματικότητα . . . Ἔ-
καμε νὰ σηκωθῆ, ἀλλ' εὐθὺς ἐσωριάσθη λιπο-
θυμισμένη. Καὶ ἀπὸ τὴν στιγμὴν ἐκείνην, ἐπὶ^{τού}
τρία ἡμερονύκτια, ἡ ζωὴ τῆς γραίας ἦτο μία
λιποθυμία μακρά, μὲ ἀφυπνίσεις ἀπογνώσεως
καὶ παραλογισμοῦ.

⁹ Ανέβασαν εἰς τὸ σπίλι τὸν νεκρὸν καὶ τὸν ἔξαπλωσαν ἐπάνω εἰς τὸ κρεβάτι του. Τα δύο παιδάκια του, βυθισμένα εἰς τὸν βροχικὸν υπνον, ἐξύπνησαν μολοντοῦτο καὶ αὐτὰ ἀπὸ τὸν θόρυβον καὶ ἀφισαν νὰ κλαίσουν. Τὰ ἀθῶα, τὰ ἀνήξερά των κλάματα, ἦσαν τὰ μόνα μοιρολόγια τῆς νυκτερινῆς ἐκείνης κηδείας.

«Φαντασθῆτε, — ἔγραψε τὴν ἐπαύριον μία
» ἑφημερίς, — τὸν σπαραγμὸν τῆς συζύγου καὶ
» τῆς ἀδελφῆς τοῦ Γιανέλη, δταν, ἀντὶ ἐκεί-

» νου, τὸν ὁποῖον ἐπερόμεναν διὰ νὰ τὰς παρα-
» λάβῃ ἐκ τῆς οἰκίας τοῦ Ἰατροῦ κ. Διαμαν-
» τίδου, ὃπου ενδίσκοντο τὴν ὥραν τοῦ ἀπαι-
» σίου δράματος, εἶδαν τὴν ὑπήρχειαν των
» ὡχράν, τεταργαμένην, ἔξαλλον... Καὶ μὲ τὴν
» Ἰδίαν ἄμαξαν, ἣ ὁποία εἶχε μεταφέρῃ τὸν
» σκοτωμένον, ἐπέστρεψαν κ' αἱ γυναικες εἰς
» τὸ σπίτι, σκοτωμένες κ' ἐκεῖνες ἀπὸ τὴν ὅδύ-
» νην τοῦ κεραυνοβόλου ἀγγέλματος. »

Αὐτὴ ή λεπτομέρεια προπάντων — ή δποία, σημειώσατε, ήτο ἀνακριβής, — συνεκίνησε πολὺ τοὺς εὐαισθήτους, καὶ δὲν ἔμεινε κυρία εἰς τὰς Ἀθῆνας ποῦ δὲν εἶπε :

— "Αχ, τις δυστυχισμένες!

§ 12.—Ο τρελὸς ἐκεῖνος ἦτο δλωσδιόλου ἀκίνδυνος. Οἱ ἐπισκέπται τοῦ Φρενοκομείου ἡμποροῦσαν νὰ τὸν πεφιδωγάσωνται ἄφοβα. Οἱ σύλακες τὸν ἀφιναν νὰ περιφέρεται ἐλεύθερα. Δὲν εἶχεν ἔξαψεις, δὲν ἔδειχνε διαθέσεις νὰ δραπετεύῃ. "Ημερος, ύποταγής, μᾶλλον σιω-
πηλός, βυθισμένος εἰς τὸν αἰώνιον φεμβα-
σμόν του.

— Μὰ ποιὸς εἶνε

— Ο Πισάνης, καλέ, δ περιβόητος.

— Ποιὸς Πισάνης

— Καλέ δε θυμάσθε τὸν Πισάνη, ποῦ παρουσιάστηκε μιὰ μέρα 'στὸν εἰσαγγελέα, καὶ ἥθελε καλὰ καὶ σώνει νὰ τὸν πείσῃ, διτι αὐτὸς ἐσκότωσε τὸν ὑπομούραχο Γιαννέλη;

— "Α! ναί... ναί... αυτὸς είνε; Μπα!!
Καὶ ἀνεπολεῖτο διὰ μιᾶς ἡ παράξενη ἐ-
κείνη, ἡ κωμικοτραγικὴ ἴστορία τοῦ τρελοῦ,
τοῦ τὸν ἐτρέλανεν ἡ μυστηριώδης δολοφονία,
τοῦ ἐφαντάσμη δτι αυτὸς ἦτον ὁ ἄγνωστος
καὶ ἀσύληπτος δολοφόνος, καὶ ποῦ ἀπέτοε-

— Πρωτότυπος τρελός!... Καὶ τὸ πι-
τεύει ἀκόμη ὁ κακουοίσος;

— Είνε βεβαιότατος. Αυτὸ δὰ εἶνε ἡ τρέλα σου. Κάπου-κάπου, τὴ νύκτα, παραμιλεῖ: «Ἐσκό-ωσ' ἄνθρωπο! . . . Ἐσκότωσ' ἄνθρωπο!»

‘Η ἀλήθεια εἶνε, ὅτι εἶχε καιρὸν νὰ παρα-
μητῃ. Εἰς τὸ βάθος τῆς ψυχῆς του, ἀρχισε
‘ἀμφιβάλλῃ καὶ αὐτός. Τὸν ἐσκότωσε λοι-
τὸν ἦ δὲν τὸν ἐσκότωσεν;

"Οχι! Αι λεπτομέρειαι δημως της βραδιάς κείνης του ήρχοντο τόσον ζωηραί, τόσον καθαραί! . . .

Ναί, καλὲ τὸν ἐσκότωσε. Ὅδονταν νὰ ἔγινε παίγνιον τῆς φαντασίας του! Τοὺς ἔδειξε τὸ στακτερό του ἐπανωφόρι... τὸ ἐφόρεσε μάλιστα μιὰ νύκτα σεληνοφώτιστη καὶ μισοσυννεφιασμένη, σὰν ἔκεινη τῇ νύκτᾳ... τίποτε! Τὸ εὔχοισκαν πολὺ σκοῦρο... ἀδύνατο νὰ ἥταν αὐτὸ τὸ «ἄσπρο» ἐπανωφόρι τοῦ δολοφόνου..

Ἄχ! τί ἀνοησία ποῦ ἔκαμε νὰ πετάξῃ τὸ πιστόλι στὸ πηγάδι!... Τοὺς ἔλεγε νὰ ψάξουν νὰ τὸ εύθουν, κ' ἔκεινοι ἐγελοῦσαν. Κανεὶς δὲν τὸ ἐπίστενε... Καὶ ἀντὶ νὰ τὸν στείλουν 'στὴ φυλακή, τὸν ἔστειλαν 'στὸ Φρενοκομεῖον.

Αλλά και πως για τὸν πιστεύσον; Φαντασμῆτε τὸν εἰρηνικῶτερον, τὸν πλέον ἄκακον καὶ ἀβλαβῆ ἀνθρώπον ποῦ γνωρίζετε, ἔνα πρόνην καθηγητήν, ἔνα σοφόρον, ἔνα λόγιον, νὰ παρουσιάζεται ἔξαφνα ὡς δολοφόνος ἐνδὸς ἀξιωματικοῦ ποῦ δὲν τὸν εἶδε ποτέ του, ποῦ δὲν τὸν ἄκουσεν ἐπὶ ζωῆς, καὶ νὰ ίσχυρίζεται ὅτι τὸν ἀπήντησε νύκτα ὅτδε δρόμο, καί του ἔστειλε μιὰ σφαῖρα, ἔτσι γιὰ γοῦστο, ἀπὸ ίδιοτροπίαν! . . . Μὰ γίνονται ποτὲ αὐτὰ τὰ πράγματα; Μόνον εἰς τὸ κεφάλι ἐνδὸς τρελοῦ εἴμποροῦν νὰ συνδυασθοῦν!

Καὶ δῶμας ὁ Πισάνης ἀναθυμάται ὅλην τους τὴν ψυχολογίαν, ὅλην τὴν σειρὰν. τῶν ἐντυπώσεων, τὴν ἀλληλουχίαν τῶν συλλογισμῶν καὶ τὴν σύμπτωσιν τῶν περιστατικῶν, ποῦ τὸν ἔξωθισαν εἰς τὴν δολοφονίαν. Ψεύματα λοιπὸν εἶνε ὅτι ἔτρεφεν ἔνα κρυφὸν καὶ ἄσπονδον μῆσος κατὰ τῶν ἀνθρώπων; Ψεύματα εἶνε, ὅτι τὸν ἔκαμνεν ἔξω φρενῶν ἡ ἀδικία τῶν δυνατῶν κατὰ τῶν ἀδυνάτων; Ψεύματα εἶνε ὅτι τοῦ εἶχε καθίση ἡ Ἰδέα νὰ ἐκδικηθῇ μιὰ φροὰ δόλους ἐναντίον ἑνός, νὰ σκοτώσῃ κρυφὰ τὸν πρῶτον δυνατὸν καὶ ἀδικον, τὸν πρῶτον σπαθοφόρον, ποῦ θὰ εὑρισκε 'στὸ δρόμο του; Καὶ δὲν ἐπομήθευθη ἀκριβῶς γι' αὐτὸν ἐνα πιστόλι; Καὶ τὴν νύκτα ἐκείνην, εἰς τὴν ὄδὸν 'Αραχώβης, δὲν ἀπάντησεν ἔναν ἀξιωματικό; Καὶ δὲν τὸν παρηκολούθησε; καὶ δὲν τὸν ἐπυροβόλησεν ἀπὸ πίσω; καὶ δὲν ἐτρύπωσε στὰ σπίτι του, ἐκεῖ-κοντά, χωρὶς νὰ τὸν ἴδῃ κανείς;

Ψεύματα εἶνε, δτι εἶχε νοιώσῃ τὴν πιὸ μεγάλη χαρὰ τῆς ἐκδικήσεως, καὶ δτι γιὰ λίγον καιρὸ — μιὰ ὥρα ή μιὰ ἡμέρα; — ἦτον δὲ εὐτυχέστερος τῶν ἀνθρώπων; Ψεύματα εἶνε, δτι ή χαρά του ἔγινεν ἀπέκπισία ἀμα ἔμαθε ποιὸς ἦταν δ Γιαννέρος ἐκεῖνος, ἀμα ἐπείσθη δτι τὸ δρός, καὶ λάλος, καὶ ὅνειροπόλος, δπως πρῶτα .
“Οταν δμως τολμήσῃ κανεὶς νὰ ὑπαινψῇ τ «ζήτημα», «νὰ θίξῃ τὴν εὑαίσθητον χορδὴν — δπως λέγει δ Διευθυντής τοῦ Φρενοκομείου — δ Πισάνης γίνεται πάλιν κατηφής καὶ περιπτει εἰς ἄφασίαν.

— Εἶνε ἡ τρέλα του, βλέπετε...
Μίαν ἀπὸ τὰς τελευταίας ἡμέρας, δούμενος την πάσην την αἰώνιαν σκοτώσην την οποίαν έδωσε στην γη, διατήρησε την πατέρα της στην ζωή της, μέχρι την τελευταία αναπνοή της, και την άφησε στην θάλασσα, όπου την έβαλε ο πατέρας της, με την παραπομπή της στην θάλασσα.

— Γιὰ νὰ σοῦ πῶ, Κώστα! τοῦ εἶπε· θέλω νὰ μοῦ μιλήσης καὶ πρέπει νὰ μοῦ μιλήσης. "Έχεις ἀκόμα τὴν ἰδέαν δτι ἐσὺ ἐσκότωσες τὸν Γιαννέλη; Λέγε!

Τὸ ὄφος του ἥτο τόσον ἐπιτακτικόν, ὡστε διελὸς τὸν ἐκύτταξε φοβισμένος.

— Δὲν ξέρω, ἐψιμύρισεν.

— Ἀμῇ τὶ ξέρεις λοιπόν; Καὶ ποιὸς ἄλλος θέλεις νὰ ξέρῃ;

— Μά... ἀν δὲν τὸν ἐσκότωσα ἔγω, ποιὸς τὸν ἐσκότωσε λοιπόν;... Δὲν μοῦ λές, τί ἀπέγεινεν ὁ ἀθῶος;

— Ποιὸς ἀθῶος;

— Ἐκεῖνος ποὺ εἶχαν πιάση...

— Τὸν ἀφίσαν... τόρα πιά!

— Γιατί;

— Γιατί... δὲν ἀπεδείχθη τίποτε μέχρι τέλους.

— Τότε λοιπόν... είμαι ἔγω!

— Τὸ συμπεραίνεις;

— Τὸ συμπεραίνω βέβαια!

— "Ωστε δὲν ξέρεις ἀν τὸ ἔκαμες πραγματικῶς;

— Μπορεῖ καὶ νὰ τὸ ἔκαμα.

— Δηλαδὴ ἀμφιβάλλεις.

— Ἀμφιβάλλω.

Τὴν ἡμέραν ἐκείνην δι Πισάνης δὲν ἡθέλησε νὰ εἴπῃ τίποτε περισσότερον. Ἄλλ' ὁ ἱατρός, εἰς τὸν διοίσιν δι Αμπελίτης ἀνεκοίνωσε τὸν διάλογον, ἐξέφρασε τὰς χρηστάς του ἐλπίδας: "Η ἀμφιβολία θὰ ὅδηγοῦσε τὸν δυστυχῆ τρεδὸν πρὸς τὴν βέβαιότητα. Καὶ τὴν ἡμέραν λοῦ θὰ ἔλεγε μετὰ πεποιθήσεως, δτι αὐτὸς πὲν ἥτο διολοφόνος τοῦ Γιαννέλη, δτι τὸ ἐφαντάσμη ἄπλως καὶ τοῦ κατήντησε τρέλα,

μονομανία, δι Πισάνης δὲν θὰ ἥτο πλέον τρελός.

— Καὶ πῶς τὸ ἔξηγειτε αὐτό, γιατρέ; ἡρώησεν δι Αμπελίτης.

— "Α, εἶνε ἀπλούστατον! ἀπήντησεν δι φρενολόγος. "Η μυστηριώδης δολοφονία τοῦ Γιαννέλη, τὸ σκοτεινὸν ἐκεῖνο δρᾶμα ἐπροξένησε μεγάλην, ἀπειδὸν συγκίνησιν εἰς τὴν πόλιν. Δὲν ἐνθυμεῖσθε τί φρενῖτις, τί τρέλα ἐπικρατοῦσεν ἐκείνας τὰς ἡμέρας; Παντοῦ ἔβλεπαν δολοφόνους... αἱ ἐφημερίδες ἀφιέρωναν στήλας καθημερινῶς... τὰ πάντα ἐσχολιάζοντο... ἀπὸ παντοῦ ἥθελαν νὰ ωψουν φῶς, καὶ τὸ σκότος δλονὲν ἐπυκνοῦστο. Καὶ ἐπὶ τέλους ἔμεινε σκότος... "Η κατάστασις αὐτὴ δὲν ἡμποροῦσε παρὰ νὰ ἔχῃ καὶ τὸ θῦμα τῆς. Καὶ τὸ θῦμα τῆς ὑπῆρξεν δι καλὸς καὶ δυστυχῆς μας φύλος, δι ὅποιος ἐφαντάσθη δτι εἴνε δι δολοφόνος. "Η κοινωνικὴ φρενῖτις τὸν ἥθρον, φαίνεται, εἰς κακὴν στιγμήν, ἐξηγιτλημένον νευρικῶς, κουρασμένον ἀπὸ τὴν ὑπερβολικὴν ἐργασίαν... "Άλλ' ἡ τοιούτου είδους παραφροσύνη, ἀργὰ ἡ γοργορά θεραπεύεται. Εἴδατε; Τώρα δι Πισάνης εὑρίσκεται εἰς τὸ στάδιον τῆς ἀμφιβολίας. Δὲν τὸν κατέχει πλέον ἡ μονομανία μὲ δλην τῆς τὴν δύναμιν... τὸ σφειδιμον ἔχαλα φώμη. Καὶ ἡ ἀμφιβολία θὰ φέρῃ τὴν βέβαιότητα, καὶ ἡ βέβαιότης τὴν θεραπείαν.

... Καὶ δμως, ἥτο τόσον βέβαιον δτι δι Πισάνης ἐσκότωσε τὸν Γιαννέλην, δσον δτι γράφω ἔγω καὶ διαβάζετε σεῖς. "Η ἀμφιβολία ἥτον ἀπλούστατα ἔνα στάδιον τῆς παραφροσύνης τοῦ δολοφόνου, δι δὲ ἐλπιζομένη βέβαιότης θὰ εἴνε ἵσως τὸ τελευταῖον τῆς.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΕΛΛΗΝΙΔΩΝ ΤΙΝΩΝ

ΠΡΟΣ ΤΑΣ ΦΙΛΕΛΛΗΝΙΔΑΣ

"Ἐπὶ τῇ ἐπετείῳ τῆς ἐθνικῆς ἱσοτῆς παρέχομεν ἐπικαιρότατον ἀνάγνωσμα εἰς τὸν συνδρομητὸν τῶν «Παναθηναίων» ἐπιστολὴν τὴν διοίσιν ἀπηγγέλνων τοῦ Ἀγῶνος πρὸς τὰς Φιλελληνίδας, καὶ διὰ τῆς διοίσιν διαμαρτύρονταν διὰ τὴν ἔνοχον βοήθειαν τὴν παρεχομένην ὑπὸ πολλῶν Εὐφωταίων εἰς τὸν Τούρκον. "Η ἐπιστολὴ αὐτὴ πλήρης ἀγνοτάτων πατριωτισμοῦ, ἐδημοσιεύθη εἰς φυλλάδιον, τὸ 1825, τὸ διοίσιν, δυσεύρετον σήμερον, ἀνεκαλύψαμεν εἰς τὴν βιβλιοθήκην φύλου μας. Ἐπιτώθη δὲ εἰς τὸ τότε ἐλληνικὸν ἐν "Υδρα τυπογραφείον.

Σ. Τ. Δ.

Φίλαι τῆς Ἑλλάδος,

Η ἀναστάτωσις καὶ αἱ φλόγες τῶν Κυδωνίων, ἡ ἀπάνθρωπος καὶ ὡμοτάτη τῶν Χίων σφαγὴ, ἡ ἀνέλπιστος τῆς Κορήτης, τῆς Κάσου, τῆς Εύβοιας αἰχμαλωσία, ἡ ἀπροσδόκητος τῶν Ψαρῶν καταστροφὴ, αἱ πυροπλήσεις καὶ οἱ ἀνδραποδισμοὶ διαφόρων τῆς Ἑλλάδος χωρίων καὶ πόλεων, καὶ τὰ ἔξι αὐτῶν ἐλεεινὰ θύματα, εἴναι ἀκόμη ζωηρὰ εἰς τὴν φαντασίαν μας. Εἴδομεν δλαι σχεδὸν ἡμεῖς μητέρας ἀποθητικούσας εἰς τὰς ἀγκάλας τῶν θυγατέρων των, θυγατέρας παραδιδούσας τὰς ψυχάς των πλησίον εἰς τὸν θυνήσκοντας γονεῖς των, νήπια θηλάζοντα ἀκόμη τὰς νεκρὰς μητέρας των. "Η γύμνωσις, ἡ πεῖνα, τὸ ψυχος, καὶ δὲ ἔξι αὐτῶν θάνατος, εἴναι τὰ μιρότερα καὶ ἐλαφρότερα κακά, τὰ διοίσια ἐπαρδησιάσθησαν πολλάκις εἰς τὸν πλήρεις δακρύων διφθαλμούς μας: ἐχάσαμεν πολλαὶ ἀδελφούς καὶ ἀδελφάς· ἐμείναμεν δλαι δρφαναὶ, καὶ χωρὶς καμμίαν καταφυγήν. Δὲν ὑπῆρξεν, ἵσως, δυστυχία εἰς τὸν κόσμον, τὴν διοίσιν νὰ μὴν ὑπερέσσαμεν. Ἡ ἡμεῖς ἡ ἄλλαι διογενεῖς μας. Καμμία ποιητῶν φαντασία, νομίζουμεν, δὲν ἡμπορεῖ νὰ πλάσῃ κακά μήτε τόσον φρερά μήτε τόσον ἔλεεινά, δσον ἡμεῖς πραγματικῶς καὶ τὰ είδομεν εἰς ἄλλας, καὶ τὰ ἐδοκιμάσαμεν αἱ ἴδιαι.

"Άλλ' ὁ φίλαι τῆς Ἑλλάδος, Σᾶς βέβαιόνων, δτι κανὲν ἀπὸ τὰ δεινὰ ταῦτα δὲν διεπέρασε τόσον τὰς καρδίας μας, δσον ἡ ἀπανθρωπία, διὰ νὰ μὴν εἰπῶμεν θηριωδία, τὴν διοίσιν ἔδειξαν εἰς τὸ ἔθνος μας πολλοὶ ἀπὸ τὸν καυχωμένους, δτι ἐγεννήθησαν εἰς τὴν

σοφὴν Εὐρώπην, δτι ἀνέγνωσαν πολλὰ ἄξια θαυμασμοῦ ἡδικὰ βιβλία, καὶ τὸ θαυμασιώτερον, ἀκόμη, δτι εἴναι μαθηταὶ τοῦ Εὐαγγελίου, καὶ ἡροόσθησαν τὸν ἐνδοξοτέρους κήρυκας τῆς ἀρετῆς.

Ναὶ, ὁ φιλελληνίδες, ἐκεῖνα τὰ δεινὰ εἴναι τφόντι μεγάλα, είναι τρομερά: ἄλλα, μὰ τὴν ἐλευθερίαν τῆς Πατρίδος μας, ἡ ἀπαραδειγμάτιστος γενναιότης μὲ τὴν διοίσιν πολλαὶ ἀπὸ τὰς διογενεῖς μας ἀπεφάσισαν παλήτερα νὰ διφθᾶσιν εἰς τὰς ἀβύσσους, νὰ παραδοθῶσιν εἰς τὰς φλόγας, νὰ γίνωσι βρῶμα τῶν θηρίων, παλαίσουσαι μὲ τὴν πεῖναν εἰς τὰς ἐρήμους καὶ εἰς τὰ σπήλαια, παρὰ νὰ ὑποφέρωσι πάλιν τὴν ἀπάνθρωπον τὸν Τούρκον δουλείαν, ἡ ἴδεα δτι τὰ ὑπερέσσαμεν δλα διὰ τὴν ἀγάπην τῆς Πατρίδος μας, τὰ κατέστησαν ὅχι μόνον ὑποφερτὰ εἰς ἡμᾶς, ἄλλα τρόπον τινὰ καὶ ἀρεστὰ εἰς τὰς θλίψεις μας. Καὶ ἔπειτα δὲν ἥτο τόσον θαυμαστὸν νὰ πάθωμεν τοιαῦτα ἀπὸ τοιούτους ἐχθρούς δεινά.

Τίς δμως, δὲν λέγομεν ἀπὸ τὸν διογενεῖς μας ἄλλα καὶ ἀπ' αὐτοὺς τὸν ἴδιον τὸν Τούρκον, ἡλπίζε νὰ ἴδῃ ποτὲ ὑπὲρ τὰ ἐκατὸν ἐκατομμύρια χριστιανῶν, νὰ βλέπωσι μὲ ἀνήκουστον ἀδιαφορίαν, ὃς εἰς δωματικὸν ἀμφιθέατρον, δλα τὰ τουρκικὰ ἔθνη σύμφωνα καὶ σύμμαχα νὰ δρμῶσιν ἐναντίον δλίγων χριστιανῶν μὲ τὸ πῦρ καὶ μὲ τὸν σύδηρον εἰς τὰς κείδας διὰ νὰ τὸν σύδηρον εἰς τὰς ἔξαλειψώσι; καὶ διατί; διότι ἀπεφάσισαν νὰ ἐλευθερώσωσι τὴν πατρικήν των γῆν, καὶ νὰ ἐμποδίσωσι τὰς Τουρκικὰς Τίγορεις ἀπὸ τὸ νὰ σπαράττωσιν εἰς τὸ ἔθνος τὰ σπλάγχνα των; Τίς ἐφαντάζετο ποτὲ νὰ ἴδῃ τὸ Κοράνιον δτι ἴσχυει περισσότερον νὰ κάμην τὸν Τούρκον συμφώνους ἐναντίον μας, παρ' δτι ἴσχυσαν ἔως τώρα δλων τῶν σοφῶν τῆς Εὐρώπης αἱ φωναὶ καὶ τῶν ιηρύκων τοῦ Εὐαγγελίου αἱ νουθεσίαι, νὰ κινήσωσιν εἰς συμπάθειαν τὸν Εὐαγγελίου αἱ νουθεσίαι, δι' δσα ἐπάθομεν καὶ πάσχομεν δεινά;

Άλλα τὴν ἀδιαφορίαν ταύτην, ἡ, καθὼς τὴν διομάζουσιν οὐδετερότητα, ἐνδέχεται νὰ ἀπαιτῇ ἡ δρθή τῆς Εὐρώπης πολιτική, ἡ τῶν

Εὔρωπαϊκῶν δυνάμεων ἡ ἴσορροπία, καθὼς
ζητοῦσι νὰ μᾶς βεβαιώσωσι καὶ πολλοὶ ἀπὸ
τοὺς σοφοὺς τοῦ ἔθνους μας ἀν καὶ ἡμεῖς ἔως
τώρα ἄλλην δὲν ἐνομίζουμεν δρθὴν πολιτικήν,
παρὰ νὰ βοηθῇ τις τοὺς ἀδίκως καταπολεμου-
μένους καὶ ἀπανθρώπως κατατυραννούμενους
καὶ βασανίζομένους, καὶ μάλιστα ἐνῷ δύναται
νὰ τὸ κάμηλος τῆν παραμικράν βλάβην του,
καὶ μὲ τὴν μεγίστην εὐκολίαν.

Πλὴν τίς, καὶ ἀφ' οὗ δοθῆ ἡ ἀδιαφορία ἢ
ἡ οὐδετερότης αὐτῇ, δὲν ἀδημονεῖ βλέπων
πολλοὺς Εὑρωπαίους ἀντὶ ἀδιαφόρων, ἢ οὐδε-
τέρων θεατῶν, συμβουλεύοντας μάλιστα τοὺς
Τούρκους, βοηθοῦντας τοὺς Τούρκους, προ-
φθάνοντας τὰ πολιορκούμενα ἀπὸ ἡμᾶς καὶ
κινδυνεύοντα κάστρα, ἐνῷ μάλιστα κατασφά-
ζουσι τοὺς εἰς αὐτὰ ἀθώους ἀδελφούς μας οἱ
θηριώδεις ἔχθροι μας, συμμαχοῦντας καὶ συ-
ναυμαχοῦντας μὲ τοὺς Τούρκους, ὡς νὰ μὴν
ἥσσαν ἵνανὰ ὅλα τὰ τουρκικὰ ἔθνη νὰ πολεμή-
σωσιν ἐναντίον τῶν εὐαριθμων στρατιωτῶν
τοῦ ἔθνους μας, μήτε ὅλοι οἱ στόλοι των νὰ
ἀντιπαραταχθῶσιν ἐναντίον τῶν εὐθραυστῶν
καὶ ἀδυνάτων πλοιαρίων μας; Τίς δὲν φρίττει,
βλέπων τὸν σταυρὸν νὰ συμμαχῇ μὲ τὸ μη-
νοειδὲς ἐναντίον μικροῦ ἔθνους χριστιανικοῦ,
ἐνῷ μάχεται μάλιστα ὑπὲρ αὐτοῦ τοῦ Σταυ-
ροῦ; Ποῖος ἡμποδεῖ νὰ ὑποφέρῃ χωρὶς νὰ
λυπηθῇ καὶ νὰ ἀγανακτήσῃ, ὅταν ἀκούῃ, ὅτι
πολλοὶ ἀπὸ τοὺς λεγομένους Εὑρωπαίους συγ-
κροτοῦσι χοροὺς καὶ κάμνουσι συμπόσια, ὅταν
μάθωσι μάλιστα κάμμιαν δυστυχίαν μας;

Δὲν ἡξένομεν πᾶς ἡ ἴστορία θέλει περιγράψει τὴν ἀκατανόητον ταύτην τῆς Εὐρώπης ἀπάνθειαν· στοχαζόμενα δύμας, ὅτι δὲν θέλει ποτὲ εὑρεῖ λέξιν ἐκφραστικὴν τῆς κατίας τῶν ἀλλοιότων τούτων καὶ ἀσπόνδων ἔχθρῶν μας, οἵτινες ἀντὶ ἀδιαφόρων καὶ οὐδετέρων χριστιανῶν θεατῶν μετεβλήθησαν ἀνελπίστως εἰς θηριώδεις Τούρκους, καὶ ἡγριώθησαν περισσότερον ἀπ' αὐτοὺς ἐναντίον τοῦ ἔθνους μας· καὶ τῷαντι νὰ μᾶς μισῶσι, καὶ νὰ ζητῶσι νὰ μᾶς βλάπτωσι μὲ παντοίους τρόπους περισσότερον ἀπὸ τοὺς Τούρκους ἀνθρώποι δύμοθρησκοι, τοὺς δόποίους ἐνομίζομεν ἀδελφούς μας, καὶ τοὺς δόποίους οὕτε ἐκακαποιήσαμεν ποτέ, οὕτε δυνάμεια νὰ κακοποιήσωμεν, εἴναι ἔξισου ἀκατανόητον καὶ ἀνέκφραστον.

¹Αν φοβῶνται μήπως ἐλαττωθῶσιν οἱ Τοῦρκοι, καὶ διὰ τοῦτο τοὺς ὑπερασπίζονται, ἃς συλλογισθῶσιν ὅτι περισσότεροι εὑδίσκονται εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ εἰς τὴν Ἀφρικήν, παρ' ὅτι εἰ-

ναι δλοι οι χριστιανοί εις δλον τὸν κόσμον.
”Αν στοχάζωνται, δτι θέλουσιν ἔχει τοὺς Τούρ-
κους φίλους βοηθοῦντες τούς, ἀς μάθωσιν, δτι
οι Τούρκοι τοὺς μυκτηρίζουσι, τοὺς ὑβρίζουσι,
τοὺς στοχάζονται ἀτίμους ἀνθρώπους, τοὺς
δνομάζουσιν ἀπίστους καὶ προδότας, καὶ ἀ-
σπόνδιας ἔχθρούς των, ἀποροῦσι δὲ καὶ μὲ τὴν
ἀλλόκοτον ταύτην κακίαν των, καὶ γελῶσι μὲ
τὴν ἀνοησίαν των, καυχῶνται δὲ καὶ δικαίως,
δτι ἐνῷ τόσοι χριστιανοί κατατρέχουσι καὶ προ-
δίδουσι τοὺς ὅλιγους δμοθρήσκους των ἀγωνι-
ζομένους διὰ τὴν πίστιν καὶ πατρόδα των, δὲν
εὐρέθη ἀκόμη κάνεις Τούρκος, νὰ κατατρέξῃ,
ἢ νὰ προδώσῃ δὲν λέγομεν Τούρκους ἀλλὰ ἔνα
μόνον Τούρκον.

Πῶς λοιπὸν νὰ μὴ μᾶς φαίνεται δεινότερος καὶ δυσθαστακτότερος δι παράξενος οὗτος τῶν ἀνελπίστων ἔχθρῶν μας καταδιωγμός, ἀπὸ δσα ἔως τώρα οἱ Τοῦρκοι μᾶς ἐπροξένησαν κακά; Πῶς νὰ μὴν πονῇ περισσότερον ἡ πληγωμένη καρδία μας, ἐνῷ βλέπομεν, δτι εἰς τοιαύτην δεινήν περίστασιν ὅχι μόνον δὲν μᾶς εὐσπλαγχνίζονται οἱ ὄμδυθροσκοί μας, ὅχι μόνον δὲν φαίνονται, καθὼς κηρυγμάτουσιν ἀδιάφοροι, ή οὐδέτεροι, ἀλλὰ καὶ μᾶς καταδιώκουσιν ἀνήλεως, καὶ μᾶς προδίδουσιν ἀπανθρώπως, καὶ μάλιστα δσάκις στοχάζονται, δτι ενρισκόμεθα εἰς ἁσκάτην ἀνάγκην; Διότι τότε γίνονται ἀγγελιαφόροι τῶν Τούρκων ἐναντίον μας, τότε τοὺς συμβουλεύονται καθ' ἥμαν, τοὺς μεταφέρουσι τροφὰς καὶ πολεμικὰ ἐφόδια, τοὺς μετακομίζουσι στρατεύματα, τοὺς ὁδηγοῦσι, τότε ἔξαιρετως συνεργίζονται μὲ αὐτούς, τίς πρῶτον νὰ καταφέρῃ τὴν καιριωτέραν πληγήν, καὶ νὰ μᾶς ἔξιολοθρεύσῃ.

Ἐλύσσασαν πλέον καθ' ἡμῶν δὲν τοὺς κάμπτουσιν οὐτε αἱ δυστυχίαι μας, οῦτε τὰ βάσανά μας, οὔτε κἀνεν ἀπὸ τὰ ἀπαραδειγμάτιστα δεινά μας ὅσον οἱ ἔχθροι μας ἐτοιμᾶσσοντι περισσότερα στρατεύματα, καὶ μεγαλητέρους στόλους, τόσον περισσότερον καὶ αὐτοὶ ἀπονηθριόνονται ἐναντίον μας. Οἱ Τοῦρκοι εἶναι συγγενεῖς των, εἶναι φύλοι των, εἶναι διμόπιστοι των, εἶναι τὸ μόνον ἔθνος, καθὼς λέγουσι, τὸ ὃποιον πρέπει νὰ βασιλεύῃ ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος· καὶ διατῇ; Διὰ νὰ χορτάσῃ ἡ ἀπληστος αὐτῶν ἐπιθυμία ἀπὸ χρυσίον, καὶ ἡ ἀπάνθρωπος αὐτῶν καὶ σκληρὰ καρδία ἀπὸ ωμὰ καὶ θηριώδη θεάματα.

Εἰς δέλλα δύμως αὐτὰ τὰ δεινά λαμβάνομεν δλίγην ἀνεσιν, στοχαζόμεναι, δι τὸ δσα οἱ παράλογοι οὗτοι ἐγένθοροι μας καὶ λέγουσι καὶ ποάτ.

τουσι καθ' ήμῶν, εἶναι διόλον ἄγνωστα εἰς τὸν
ἡγεμόνας των διδύτι δὲν δυνάμεθα νὰ φαντα-
σθῶμεν ποτέ, ὅτι εἶναι γνωστὸν εἰς αὐτούς,
ὅτι οἱ ὑπήκοοί των ὀτιμᾶσσουν τόσον καὶ τὸ
ἔθνος των καὶ τὴν κεφαλήν των, καὶ ὅτι κά-
μνουσι μισητὸν τὸ Εὐρωπαϊκὸν ὄνομα καὶ
βδελυκτὸν τὸ χριστιανικόν. Δὲν ἐμποροῦμεν νὰ
πεισθῶμεν ποτέ, ὅτι τὰ ήξευρουσι καὶ δὲν τὰ
ἐμποδίζουσι.

Πλήγη ή ἀληθινή παρηγορία μας εἶναι ὅτι μεταξὺ τόσων ἀδιαφόρων εἰς τὰ δεινά μας θεατῶν, εὑρέθησαν καὶ ἄνδρες ἄξιοι τοῦ ἔμνους, τοῦ δποίου φέρουσι τὸ δόνομα, ἄνδρες, οἵτινες ἀπὸ μόνην τὴν πρὸς τοὺς Ἑλληνας ἀγάπην κινούμενοι, ὅχι μόνον δὲν παρέβλεψαν τὴν Ἑλλάδα ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας καὶ ἀνεξαρτησίας τῆς ἀγωνίζομένην, ἀλλὰ καὶ τὴν ἔθαρδόνυναν κινδυνεύουσαν, καὶ τὴν ὑπεράσταξαν κιλονίζομένην ἄνδρες, οἵτινες ἐλαττόνουσι τρόπον τινὰ τὸ ἐκ τῆς ἀδιαφορίας τῶν ἄλλων δνειδος.

Ναί, γενναῖαι ψυχαί, ἀν̄ ἥναι δυνατὸν νὰ ἔξαλειφθῇ ἡ πενταετής τῆς Εὐρώπης κηλίς, Σεϊς θέλετε τὴν ἔξαλειψήνει. "Αν̄ ἥναι δυνατὸν νὰ ἀποπλυθῇ ὁ πενταετής τοῦ χρονιανικοῦ ὀνόματος ὁπύος, Σεϊς θέλετε τὸν ἀποπλύνει. Εἰς ἐσᾶς, γενναῖοι ἀνδρες, τὸ ἔθνος μας χρεωστεῖ τὴν καρδίαν του· εἰς αὐτὴν εἶναι ἐγκεχαραγμένη ἡ εἰκὼν Σας. Τὰ ὀνόματά Σας θέλουσι προφέρεσθαι μὲ σέβας ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος τὰ τέκνα· καὶ οἱ ἀπόγονοί σας θέλουσι καυχᾶσθαι, ὅτι ηντύχησαν νὰ ἔχωσι τοιούτους προγόνους.

ἀλληθινοὶ φίλοι τῆς Ἑλλάδος· θέλουμεν τὰς κάμει νὰ μάθωσι μάλιστα, διτὶ ὑπῆρξαν καὶ γναῖκες Φιλελληνίδες, αἴτινες δὲν ἔλειψαν ποτὲ καὶ νὰ λέγωσι καλά ὑπέρ τῆς ἀγωνιζομένης Ἑλλάδος, καὶ νὰ τὴν βοηθῶσι τὸ κατὰ δίναμιν ἀλλὰ καὶ συνέχαιρον μὲ τὰς Ελληνίδας εἰς τὰς νίκας τῆς Πατρίδος των, καὶ συνελυποῦντο μὲ αὐτὰς εἰς τὰς δυστυχίας της, καὶ ἐνὶ λόγῳ ἔγειναν καὶ αὐτὰι αὐτόχοημα Ἑλληνίδες ὡς πρόδος τῆς Ἑλλάδος τὴν τύχην.

Θέλουμεν ἀφήσει συμβουλὴν εἰς τὰς μετὰ

Α'Αλλὰ ποίαν παραμυθίαν ἐλάβομεν εἰς τὰς θλύψεις μας, ποίαν ἄνεσιν εἰς τὰ δεινά μας, δταν ἐμάθομεν, δτι εὑρίσκονται καὶ γυναικες, αἵτινες καὶ ἐδάκρυσαν εἰς τὰς δυστυχίας μας, καὶ ἔχαρησαν εἰς τὰς εὐτυχίας μας, καὶ ἐπαρκίνησαν πολλοὺς εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ ἔθνους μας, καὶ συνέτρεξαν εἰς τὴν σωτηρίαν του!

Ναί, φύλαι τῆς Ἑλλάδος, ή δι' ἡμᾶς θλῖψις
Σας, ἐλάφρουνε πολλάκις τὴν ἔδικήν μας τὰ
ὑπὲρ ἡμῶν δάκρυνά Σας ὀλιγόστευσαν τὰ ἰδι-
κά μας· ή διὰ τὰς νίκας τῆς Ἑλλάδος ὑπερ-
βάλλουνσα καρά Σας ηὗξησεν ὅχι ὀλιγάκις τὴν
ἀγαλλίασίν μας.

Είμεθα βέβαιαι ὅτι θέλει σωθῆναι οἱ Πατρῖς μας, ἀν καὶ καταδιώκεται ἀπὸ τόσους φανερούς, καὶ ἀπὸ τόσους ἀδίκους καὶ παραλόγους ἀφανεῖς ἔχθρούς. Ἐλπίζομεν εἰς τὴν θείαν πρόνοιαν, ὅτι δὲν θέλει τὴν ἐγκαταλείψει θαρρόσυμεν εἰς τὸν ζῆλον ὅλων τῶν ἀληθινῶν τέκνων της, εἰς τὴν φρόνησιν τῶν διοικητῶν της, εἰς

τὴν ἀνδρείαν τῶν στρατιηγῶν καὶ στρατιωτῶν τῆς, εἰς τὴν γενναιότητα τῶν Ναυάρχων καὶ ναυτῶν της, εἰς τὴν εὐτολμίαν τῶν Πυροπολιστῶν της, καὶ εἰς τὴν ὁγάπην τῶν ἀλληθινῶν φύλων της, διτὶ θέλει στήσει τρόπαια κατὰ τῶν ἀσπόνδων ἔχθρῶν της, καὶ διτὶ θέλει θριαμβεύσει κατ' αὐτῶν.¹ Ενδέχεται δύως νὰ μην ἐπιζήσωμεν ἡμεῖς νὰ ἴδωμεν τὴν λαμπρὰν ἔκεινην καὶ ἐπιθυμητὴν ἡμέραν, εἰς τὴν ὅποιαν ἡ Ἑλλὰς θέλει λάβει τὴν τελείαν ἐλευθερίαν καὶ ἀνεξαρτησίαν της. Πλὴν καὶ μὲ δσα ὑπέμειναμεν δεινά, ἀποθνήσκομεν εὐχάριστοι διότι ἀποθνήσκομεν ὑπὲρ τῆς Πατρίδος μας ἐλεύθεραι, καὶ δχι πλέον δοῦλαι τῶν ἀπανθρωποτέρων τυράννων. Θέλολεν δὲ διαδώσει, πρὸν κατείσωμεν τοὺς ὄφθαλμούς, εἰς τὰς εὐτυχεῖς μεταγενεστέρας μας, δτι, ἀν καὶ εὑρέθησαν ὥμοι καὶ παράλογοι ἔχθροι μας, οἵτινες κατεδίωξαν ἀπανθρώπως τὸ ἔθνος μας ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας του ὄγωνιζόμενον, ἐφάνησαν δμως καὶ ἀνδρες οἵτινες ἔδειξαν καὶ μὲ λόγον καὶ μὲ ἔργον, δτι εἶναι ἀληθινοὶ φύλοι τῆς Ἑλλάδος θέλομεν τὰς κάμει νὰ μάθωσι μάλιστα, δτι ὑπῆρξαν καὶ γυναικες Φιλελληνίδες, αἵτινες δὲν ἐλευψαν ποτὲ καὶ νὰ λέγωσι καλὰ ὑπὲρ τῆς ἀγωνιζομένης Ἑλλάδος, καὶ νὰ τὴν βοηθῶσι τὸ κατὰ δίναμιν ἀλλὰ καὶ συνέχαιρον μὲ τὰς Ελληνίδας εἰς τὰς νίκας τῆς Πατρίδος των, καὶ συνελυστοῦντο μὲ αὐτὰς εἰς τὰς δυστυχίας της, καὶ ἐνὶ λόγῳ ἔγειναν καὶ αὐτὰς αὐτόχρονημα Ἑλληνίδες ώς πρὸς τῆς Ἑλλάδος τὴν τύγην.

Θέλομεν ἀφίσει συμβουλὴν εἰς τὰς μετὰ ταῦτα διμογενεῖς μας, ὅτι εἰς τοὺς ἀλλοκότους ἐκείνους καὶ χωρὶς αἰτίαν ἔχθρούς μας νὰ ἐπεύχωνται, ὅχι ποτὲ κανέν κακόν, ἀλλὰ νὰ ζῶσι, καὶ νὰ βλέπωσι τὴν τόσον δεινῶς καὶ ἀλόγως καταδιωχθεῖσαν ὑπὸ αὐτῶν Ἑλλάδα τροπαιοῦχον καὶ θριαμβεύουσαν διότι, ἀρκετὴν τιμωρίαν στοχαζόμεθα δι' αὐτοὺς τὸν ἔλεγχον τοῦ συνειδότος, τὴν δυσφημίαν τοῦ ὄνοματός των, καὶ τὴν κακὴν καὶ ἀδοξον καὶ ἀτιμον κληρονομίαν τὴν ὅποιαν ἀφίνουσιν εἰς τὰ τέκνα των.

Ἐσαῖς δέ, ὁ γενναῖαι φίλαι τῆς Ἑλλάδος,
θέλομεν τὰς παραγγείλει νὰ εὐλογῶσι καὶ νὰ
εὐφημῶσι πάντοτε διὰ τὴν πρὸς αὐτὴν ἀγά-
πην Σας¹ νὰ μὴ λησμονήσωσι δὲ ποτὲ τὴν
πρὸς ἐσαῖς εὐγνωμοσύνην των, νὰ μεταδώσωσσι
καὶ εἰς τὰς θυγατέρας των τὸ γλυκὺ τοῦτο τῆς
καρδίας των συναίσθημα. Καὶ ἡμεῖς, ἂν καὶ
δεν δινάμεθα κατὰ τὸ παρόν νὰ φέρωμεν εἰς
τὸ στήθος μας τὴν περιπόθητον εἰκόνα Σας

μὲ τὴν περιγραφὴν «αἱ Φιλελληνίδες» ἔχομεν δῆμως αὐτὴν γεγραμμένην εἰς τὰ φύλλα τῆς καρδίας μας, καὶ τὸ ἀγαπητὸν δόνομά Σας δὲν θέλει λείψει ποτὲ ἐνόσφ ζῶμεν ἀπὸ τὸ στόμα μας.

Τῇ 17 Ἀπριλίου 1825

Ἄνεγγρωμονοῦσαι Φίλαι Σας

Α. Ν. ἡ Συντάκτης

Ἀπὸ Αἰγαίου Πελάγους. — Ἐλένη Ἀθανασίου. — Θεοδώρα Ἀθανασίου. — Ἐλένη Πανογιώτου. — Μαργιώ Δημητρίου. — Ἐλένη Γεωργίου. — Κωνσταντία Γεωργίου. — Ἀναστασία Ἀθανασίου. — **Ἀπὸ Υδρας.**

Βασιλική·Δας. — Τσαμαδοῦ. — Κυριακή Γ. Γκιώνη. — Παναγιούλα Νικ. Σ. Μπουτούρη. — Εἰρήνη Δημ. Α. Μιαούλη. — Μαρία Ἐμμανουὴλ Τουμπάζη. — Μαρία Τακάβην Τουμπάζη. — Κυριακή Ἀντωνίου Κριεζῆ. — Ἐλένη Γεωργίου Σαχίνη. — Ζαφυρώ Παντελῆ Γκίκα. — Μαργαρίτα Τσα. Φ. Καλαφάτου. — Κιάρα Τισήφ Κιάπτε. — **Ἀπὸ Σαλώνων.** — Τασούλα Ἀναστ. ιερέως Μπουγιατζῆ. — Ασημά Ἀναγνώστου Λαζανᾶ. — **Ἀπὸ Χίου.** — Ἀνθίστα Ζ. Δράκου. — Μαργιώ Νικ. Ζαραχάνη. — Αργυρώ Γ. Πολιτάκη. — Εἰρήνη Μελιδώνη Κρήσσα. — Εὐφροσύνη Ρεντέ ἐκ Κρονσταντινούπολτως. — **Ἀπὸ Αθηνῶν.** — Αἰκατερίνα Χ. Γεωργίου Σκουνέ. — Ντουντοῦ Θωματζίκου Λογοθέτου. — **Ἀπὸ Λεβαδείας.** — Ροζάνη Ιωάννου Κουλουρίδη. — Ἐλισάβετ Λαμπρού Νάκου. — Σμαραγδώ Λεωναρδιάδη Κατράκη. — Ἐλένη Ἄν αστ. Ἀναγν. ἐκ Λιδωρικίου.

ΑΘΗΝΑΙ ΤΗΣ ΧΩΕΣ ΚΑΙ ΑΘΗΝΑΙ ΤΗΣ ΣΗΜΕΡΟΥ
ΑΠΟΨΙΣ ΑΠΟ ΤΟΥ ΚΗΠΟΥ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ
ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ Σ. ΚΟΚΚΟΛΗ

Η ΦΟΝΙΣΣΑ*

Κοριτσάκια, εἴπεν ἡ Φραγκογιαννοῦ, τί ἐκάνετ' δῶ; . . . Ποῦ εἰν' ἡ μάνα σας;

Τὸ μεγαλείτερον κοράσιον ἀπήντησε·

— Πίτι.

— Στὸ σπίτι, ἡρωμήνευσεν ἡ γραῖα. Μὰ ποῦ στὸ σπίτι; Ἐδῶ ἡ στὸ χωριό;

— Ζὲν εἶνε ζῶ, εἴπε πάλιν τὸ μικρόν.

Φαίνεται ὅτι ἔξετέλει ἐντολὴν τοῦ πατρός της, μὴ θέλοντος νὰ ἔνοχλῶσιν οἱ διαβάται τὴν ἄρρωστην. Αὕτη, ἄλλως, εὐρίσκετο πράγματι ἐντὸς τῆς καλύβης, καίτοι τὰ παράμυθα ἥσαν κλειστά, ἵσως διὰ νὰ μὴ τὴν βλάπτῃ ὁ ἐσπερινὸς ἀήρ τοῦ οεύματος. Φαίνεται ὅτι ὁ σύζυγός της πρὸ δὲ λίγου μόνον εἶχε κατέληθη εἰς τὸν γειτονικὸν ἄγρον, πρὸς μικρὰν συμπληρωτικὴν ἔργασίαν, καὶ εἶχεν ὄκνησει ἡ νομίσει περιττὸν νὰ κλείσῃ καὶ τὴν θύραν τοῦ περιβόλου τοῦ λαχανοκήπου.

Ἡ γραῖα Χαδούλα ἥρωτησε καὶ πάλιν.

Κ' εἶνε στὸ χωριό, ἡ μάνα σας; Καὶ σεῖς πῶς εἶστε δῶ μοναχά σας;

— Εἶνε πατέλας ζῶ, εἴπεν ἡ μικρά.

— Ποῦ;

— Ἐκεῖ κάτω, ἔδειξεν ἡ μικρά.

— Καὶ τί κάνει;

— Η παιδίσκη ἔσειε τοὺς ὥμους. Δὲν ἥξεν ρετί νὰ εἴπῃ. Τέλος ἐπρόφερεν.

— Ἐχει ζ' λειά (ἔχει δουλειά).

— Πῶς σὲ λένε, κορίτσι μου;

— Μένα; Μ' σούδα (Μυρσούδα).

— Καὶ τὴν ἀδερφή σου;

— Τούλα (Άρετούλα).

Ἡ Φραγκογιαννοῦ ἔσκεφθη.

«Θὰ φωνάξουν, τάχα; . . . Θ' ἀκουστῇ; Ποῦ ν' ἀκουστῇ! . . . Πρέπει νὰ κάμω γλήγορα, προσέθηκε μέσα της. Αὐτός, δπον εἶνε, τόρα σὲ λίγο, θάρση δῶ, γιατὶ θὰ σουρουπώσῃ, καὶ δὲ θὰ βλέπῃ νὰ κάνῃ δουλειά ἔκει κάτω . . . Καὶ πρέπει νὰ φεύγω τὸ γληγορώτερο, χωρὶς νὰ μὲ ίδῃ, δπως δέν με εἶδε ώς τώρα».

Ἐδίστασε πρὸς στιγμήν. Ἡσθάνθη μέσα της φοβερὰν πάλην. Είτα εἴπε, σχεδὸν μεγαλοφόνως «Καρδιά! . . . αὐτὸς εἶνε μιὰ ἀπόφασις».

Καὶ δράξασα μὲ τὰς δύο χεῖρας τὰ δύο κοράσια, τὰ ὄθησε μὲ μεγάλην βίαν.

Ἡκούσθη μέγας πλαταγισμός.

Τὰ δύο πλάσματα ἔπλεαν εἰς τὸ νερὸν τῆς στέρνας.

Ἡ μεγαλητέρα κορασίς ἔρρηξεν δέξειαν κραυγήν, ήτις ἀντήχησεν εἰς τὴν μοναξίαν τῆς ἐσπέρας.

— Μᾶ . . . !

Ἐξ ἐμφύτου δρμῆς, ἡ Φραγκογιαννοῦ ἔστρεψε τὸ προσωπόν πρὸς τὴν λευκὴν καλύβην, δπου μέχρι τοῦδε εἶχεν ἐστραμμένα τὰ νῶτα.

Καὶ συγχρόνως ἡτοιμάζετο νὰ φύγῃ, καὶ συνάμα ἔστρεφε τὸν κανθόν τοῦ δρματος πρὸς τὴν στέρναν, διὰ νὰ ίδῃ ἀν διήρκει ἡ ἀγωνία.

Ἀνέλαβε τὸ καλάθι της, τὸ δποιον εἶχεν ἀποθέση καταγῆς, καὶ ἀπεμαρύνθη δύο βήματα.

Τὰ δύο μικρὰ πλάσματα ἤσπαιρον μέσα εἰς τὸ νερὸν. ች μικρὰ εἶχε βυθισθῆ ἡδη. ች μεγαλητέρα ἔπλαιε.

Μετ' ὀλίγα δευτερόλεπτα, ἡ γραῖα ἤκουσεν δρπισθὲν τῆς κρότον θύρας ἀνοιγομένης, καὶ ἀσθενῆ φωνῆν.

Ἐστράφη. ች θύρα τῆς καλύβης εἶχεν ἀνοιχθῆ. ች ἄρρωστη γυνή, ἡ μῆτρη τῶν δύο κορασίων, ὠχρά, καὶ τυλιγμένη μὲ μαλλίνην σινδόνα, δρμία μὲ φάντασμα, ἵστατο εἰς τὸ κάσμα τῆς θύρας.

— Τὶ εἶνε; εἴπε μετὰ τρόμου ἡ πάσχουσα γυνή.

Τότε ἡ Φραγκογιαννοῦ, μὲ μεγάλην ἐτοιμότητα, καθὼς ἵστατο δρμία, δύο βήματα πρὸς τὴν στέρναν, ἔριψε τὸ καλάθι της κάτω, τὸ δποιον εἶχεν ἀναλάβῃ ἀρτίως, καὶ ἀρχισε νὰ τρέχῃ, νὰ πηδᾷ, καὶ νὰ φωνάζῃ.

— Τὰ κορίτσια! . . . Τὰ κορίτσια! . . . πέσανε μέσα! . . . Κύτταξ! . . . Δὲν ἔχετε τὸ νοῦ σας, χριστιανοί! . . . Πῶς κάμανε; . . . Καὶ τὰ φίγιετε μοναχά τους, κοντά στὴν στέρνα, νερὸ γεμάτη! . . .

Καλὰ ποῦ βρέθηκα! . . . Νά, τώρα πέρασα κ' ἐγώ . . . Ὁ Θεός μ' ἔστειλε!

Κ' ἐν τῷ ἄμα κύψασα, καὶ ἀφαιρέστατα ἐν ἀκαρεὶ τὴν φουστάνα της, μείνασα μὲ τὴν λεγομένην «μαλλίνα», τὴν ἐν εἶδει μεσοφορίου, ἀπορρίπτουσα τὰς πατημένας χονδρὰς

έμβαδας, μείνασα μὲ τὰς κάλτσας τὰς τρυπημένας εἰς τὴν πτέρωναν, ἐρρίφθη βαρεῖα, μετὰ πατάγου μέσα εἰς τὸ νερὸν τῆς στέρωνας.

Ἡ γυνὴ ἡ ἀρρωστή εἶχεν ἀφῆσει βραχνὴν κραυγὴν, καὶ ἔτρεξε νὰ κατέληῃ τὰ δύο ἡ τρία λίθινα σκαλοπάτια τῆς εἰσόδου, παραπατοῦσα καὶ μόλις δυναμένη νὰ βαδίσῃ ἐπὶ τῆς ἀδυναμίας. Πρὶν αὐτὴν φθάσῃ πλησίον τῆς στέρωνας, ἡ Γιαννοῦ εἶχε πιάσει τὸ μικρότερον κοράσιον, τὸ δόπιον τῆς ἀρρωστής μᾶλλον πνιγμένον ἥδη, καὶ τὸ ἔσυρε βραδέως πρὸς τὰ ἔξω, μὲ τὴν κεφαλὴν πάντοτε ἐπίστομα εἰς τὸ νερόν. Εἶτα σηκώσασα τὸ μικρὸν σῶμα, ἀλλοῦ ἀπέθεσε τοῦτο ἐπὶ τῆς λιθίνης κριτίδος, ἔκυψε καὶ ἐπίσασε τὴν ἀλλήν κρασίδα, τὴν μεγαλειτέραν. Τὴν ἔδραξεν ἀπὸ τὸ κράσπεδον τοῦ φρέματός της, καὶ ἀπὸ τὸν ἔνα πόδα, καὶ ἔνω ἐτράβα πρὸς τὰ ἄνω τὸ σῶμα, ἡ κεφαλὴ ἔμενε κάτω, δύσον τὸ δυνατὸν μακροτέραν ὅραν ἐντὸς τοῦ νεροῦ.

Τέλος ἡ μήτηρ εἶχε φθάσει πλησίον τῆς σκηνῆς, καὶ ἡ Φραγκογιαννοῦ ἔσυρεν ἀποφασιστικῶς τὸ σῶμα πρὸς τὰ ἔξω. Ἀπέθηκε τοῦτο πλησίον τοῦ ἄλλου σώματος.

Τὰ δύο μικρὰ πλάσματα ἐφαίνοντο ἀνασθήτη.

Ἡ Φραγκογιαννοῦ μετὰ προσπαθείας, ψάξασα μὲ τοὺς πόδας εἰς τὸ νερόν, ἀνεῦρεν ἐπὶ τῆς μεσημβρινῆς πλευρᾶς τὸ στόμιον τῆς στέρωνας, τὸ φραγμένον διὰ πλατείας σανίδος μὲ ὑψηλὴν ὡς κοντάριον λαβήν, καὶ πατήσασα τὸν ἔνα πόδα ἐπὶ τῆς ἐσοχῆς ἔκεινης τοῦ τοίχου ἀνήλθε μετὰ κόπου εἰς τὴν κρηπίδα δῆλη στάζουσα.

— Εἶδες! Δὲν τὸ ἐσυλλογίστηκα! ἀνέκραξεν ἐπιδεικτικῶς ἡ Φραγκογιαννοῦ. Τάχα δὲν ἔπρεπε νὰ τραβήξω τὸν κόπανο ἐπάνω, νὰ ξεφράξω τὴν μπούκα, γιὰ ν' ἀδειάσῃ μονομάχη ἡ στέρωνα, πρὶν πνιγοῦν τὰ κοριτσάκια, τὰ καῦμένα!

Ἔτο ἀληθές, ἄλλως, δτι δὲν τὸ εἶχε σκεφθῆ.

Πλὴν ὑπάρχει ὑποκρισία καὶ ἐν τῇ εἰλικρινείᾳ· Ἡ Φραγκογιανοῦ ἔτίναξε τὰ κράσπεδα τῶν ἔνδυμάτων της, τὰ διάβροχα, καὶ διπτούσα βλέμμα ἐπὶ τὰ δύο ἀναίσθητα σώματα, ἥρχισεν ἐν βίᾳ καὶ σπουδῇ νὰ λέγῃ·

— Κρέμασμα ἀνάποδα θέλουντε... Χτύπημα μὲ τὸ καλάμι, γιὰ νὰ ἔρεσουν μαθέσῃ... Καλὰ ποῦ εἶνε γλυκὸ τὸ νερό... Ποῦ εἶνε ὁ ἀνδρας σου, χριστιανή μου;... Ἐτσι τάφηνουν, μικρὰ κορίτσα, μοναχά τους, νὰ πάζουν μὲ τὸ νερὸν τῆς στέρωνας;... Καλὰ ποῦ ἥρθα! Ὁ Θεὸς μ' ἔστειλε... Ἀπὸ τὸν Ἀνάγυρο ἔχομαι, ἀπ' τὸν ἔληῶνα... Καλὰ ποῦ ἥτον ἡ πόρτα τοῦ μπαχτσέ ἀνοικτή!...

Ποῦνε ὁ ἀνδρας σου; Ποῦν' τος; Ὅτι μπήκα ἀπ' τὴν μπόρτα, ἀκούω μπλούμ! Τρέχω... Τί νὰ ἴδω! Δὲν πρόφθασα... Οὔτε ἔξενρα πῶς εἰσ' ἔδω. Σὲ εἶχα στὸ χωρὶο πῶς βρίσκεται... Εἶχα μάθη πῶς ἡσουν ἀρρωστη... Τὴν τρομάρα ποῦ πῆρα!... Τώρα, κρέμασμα ἀνάποδα, καὶ γλήγορα... Δὲν πιστεύω νὰ εἶνε καλὰ πνιγμένα.. Ποῦνέ... τος ὁ ἀνδρας σου;

Καὶ δράξασα μετὰ βίας τὸ ἐν σῶμα τὸ μικρότερον, πεὸν τοῦ δόπιον ἥτο σχεδὸν βεβαία δτι ἥτο νεκρὸν ἥδη, τὸ μετέφερε πλησίον ἐνὸς δένδρου, διὰ νὰ τὸ κρεμάσῃ ἀνάποδα, ὡς ἔλεγε.

— Ποῦ εἶν' ἔνα σκοινάκι;... Νά, βλέπω ενα σπάγγον μὲ καλαμία!

Καλά, θὰ χρειαστῇ.

Ἐνευεν ἀνυπομόνως εἰς τὴν ἀρρωστην γυναικα, νὰ τῆς φέρῃ πλησίον τὴν καλαμιά, μὲ τὴν δόπιαν ἔπαιζαν πρὸ μικροῦ αἱ δύο κρασίδες.

Ἡ γυνὴ, ζαλισμένη, παραλογισμένη, συμπλέκουσα τὰς χεῖρας ἐν ἀπορίᾳ, ἐν τρόμῳ, ἐν ἀγωνίᾳ, μὲ ἀσθενή φωνῇ εἶπε:

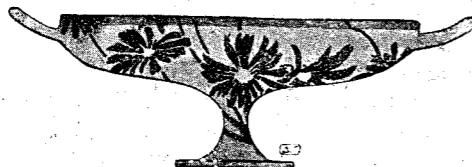
— Μὰ ποῦνε ὁ πατέρας τους;

— Ἐμένα ὁρτάς; εἶπεν ἡ Γιαννοῦ.

— Δὲν φωνάζεις;... Δὲν μπορῶ νὰ σκούξω, δὲν ἔχω καρδίτσα, χριστιανή μου... Ἰσως νὰ εἶνε ἀποκάτω, στὸ χωράφι;

Ἐπεταὶ συνέχεια

A. ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ

ΤΟ ΔΕΚΑΔΡΕΝΟΘΗΜΕΡΟΝ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΖΩΗ

*Γεωργίου Συνεργή ποιήματα. Τόμος 6ος
Φασούλης Φιλόσοφος.*

ΠΟΣΗ διμήχλη, Θεέ μου, τριγύρω! Πρέπει νὰ προχωρήσῃ κανεὶς ψηλαφητὰ διὰ νὰ φθάσῃ ἐπὶ τέλους εἰς τὴν ἀπλῆν αὐτὴν καὶ χαρακτηριστικὴν νεοελληνικὴν φυσιογνωμίαν τοῦ Σουρῆ. Οἱ ὑμνηταὶ του, αὐτοὶ οἱ ἐμβρόντητοι καὶ αἰώνιοι Ἑλληνες, ἡ ἴδια πάστα ἡ δοπία ἔθρεψε χρόνους καὶ χρόνους τώρα τὸ σκῶμμα καὶ τὴν παρθείαν καὶ τὸν ἔξερδοντον πεσμισμὸν τοῦ μεγάλου γελοιογράφου καὶ τοῦ μοναδικοῦ παρθεδοῦ μιᾶς ἀσυναρτήτου καὶ ἔξωφρενικῆς ζωῆς, αὐτοὶ οἱ ἴδιοι, ἔκαμαν τὴν ἀτμοσφαῖραν ἀδιάβατον τριγύρω του. Καὶ εἶνε ζήτημα σήμερον ἀνὴρ νήφουσα ἐκτίμησις καὶ ἡ ἀγάπη ἡ διασώζουσα τοὺς δύο της ὄφιθαλμούς, εἰμπορεῖ νὰ διμιήσῃ διὰ τὸν Σουρῆ, ὅπως διμιοῦν οἱ ἀνθρωποι διὰ τοὺς ἀνθρώπους. Ο ἔξαιρετικὸς αὐτὸς ἀνθρωπός, ἡ εἰλικρινής, αὐτοφυῆς, καὶ ἀψιμυσθίωτος αὐτὴ μορφή, ἐν μέσῳ τόσων ἔλεινῶν προσωπιδοφόρων, ἡ δοπία ποτὲ δὲν ἐπροσπάθησε γὰρ φανῆ περισσότερον ἀπὸ διτεῖν εἴναι καὶ ἔμεινε διτεῖν ὑπῆρξε, χωρὶς προσπαθείας, χωρὶς ἀγωνίας, χωρὶς σαρλατανισμούς, χωρὶς τεχνάσματα, ἡ ἀπλῆ αὐτὴ διὰ δωρικοῦ ωνδυμοῦ ψυχῆ, κατήντησε νὰ πνίγεται μέσα εἰς ἔνα σύννεφον λιβανωτοῦ τῆς προστυχοτέρας ποιότητος, ἐνὸς λιβανωτοῦ ποῦ σὲ κάμνει νὰ φράτης τὴν μύτην σου. Καὶ είμαι βέβαιος δτι εἰς τὸ βάθος τῆς ψυχῆς του θὰ ὑποφέρῃ ὠρισμένως διειλικρινής αὐτὸς ἀνθρωπος. Δὲν ἐπροσπάθησε ποτὲ νὰ κλέψῃ τὴν χλαμύδα τοῦ Ἀριστοφάνους, διότι εἶχεν ἐπὶ τέλους ἔνα καθαρὸν καὶ εὐπρόσωπον ἵματιον νὰ καλύψῃ τὸ σῶμα του, καὶ ἥθελησαν νὰ τοῦ τὴν φορέσουν μὲ τὴν βίαν, νὰ τὸν κάμουν μασκαρᾶν διὰ νὰ τὸν λατρεύουν καλλίτερα, κατὰ τὸν ἰδικόν τους τρόπον. Δὲν κατελήφθη ποτὲ διτεῖν ἀνθρωπος ἀπὸ τὴν ἐπιληψίαν ἡ δοπία διποκρίνεται τὴν μεγαλοφυΐαν καὶ ἥθελησαν μὲ τὴν βίαν νὰ τοῦ κάμουν ἐνέσεις στρυχνίνης διὰ νὰ ἴδουν τοὺς σπασμοὺς τοῦ δαιμονίου του. Δὲν νψωσεν διανθρωπος κανένα

ψευδολάβαρον ἀπὸ ὅσα εἶδαμεν ἀφθονα εἰς τὰς ἡμέρας μας, ὑψωνόμενα ἀπὸ τρεμουλιαστὰ χέρια, καὶ ἥθελησαν νὰ τοῦ κολλήσουν τὴν βλοσυρὰν προσωπίδα τοῦ ἔθνικον ποιητοῦ. Καὶ αὐτὸς ὁ δοποῖος βλέπει τόσον καθαρὰ — καθαρώτερα ἀπὸ δλοὺς μας — εἰς τὴν κωμωδίαν τῆς νέας μας ζωῆς, θὰ βλέπῃ ὑποδέτω ἀκόμη δτι δὲν εἶνε αὐτὸς φεῦ! τὸ πρῶτον ἀντίγραφον τῶν ἐλληνικῶν προγόνων, οὔτε διποτὸς ἡ διεύτερος ἡ διτοῖς ἔθνικὸς ποιητής — μήπως ἐπέρασε μία πενταετία χωρὶς ἔνα νέον; — οὔτε διποτὴ ἡ δεύτερη ἡ διτοῖς ἔθνικὴ ἐλληνικὴ μεγαλοφυΐα Ὅπηρεξαν εἰς τὴν Ἑλλάδα πρὸ αὐτοῦ νέοι Πλούταρχοι καὶ νέοι Ἀνακρέοντες καὶ νέοι Σοφοκλεῖς καὶ Αἰσχύλοι καὶ Ὀμηροι ἀκόμη, ὑπῆρξαν ἔθνικοι ποιηταὶ μέχρι τοῦ Συνοδινοῦ καὶ τοῦ Κόκκου (scripta manent) ὑπῆρξαν δόξαι καὶ δόξαι. Δὲν ὑποθέτω νὰ ἔχῃ καμμίαν διάθεσιν δικαθαρὸς αὐτὸς ἀνθρωπος νὰ παρακαλίσῃ εἰς τὴν δυστυχισμένην αὐτὴν χροέαν, εἰς τὴν δοπίαν μὲ τὴν βίαν θέλουν νὰ τὸν καθίσουν οἱ θάυμασταὶ του, διὰ νὰ τὸν λατρεύουν καλλίτερα κατὰ τὸν ἰδικόν τους τρόπον, καὶ ἀπὸ τὴν δοπίαν ζητοῦμεν νὰ τὸν σώσωμεν ἡμεῖς... οἱ ἔχθροί του καὶ οἱ ὑβρισταὶ του! Διότι τί ἐκέρδισαν τάχα αἱ δυστυχεῖς αὐταὶ μεγαλοφυῖαι, αἱ δοποῖαι ἐφθασαν εἰς τὸν τάφον τους ἐνδυμέναι μακεδονίστικα, διὰ νὰ μὴν ἔξυπνοις αὐτὸς καμμίαν σάλπιγγα, οὔτε εἰς τὴν Δευτέραν οὔτε εἰς τὴν χιλιοτήτην Παρουσίαν; Ἐπαθανίσως καὶ ζητοῦμεν τὸν καρδίτσαν, τὸ δοποῖον δὲν εὐχόμαι οὔτε εἰς τοὺς ἔχθροις μουν. Εἶδατε ποτὲ εἰς τὸν σιδηρόδρομον κανένα παραπλανημένον ἐπαρχιώτην, ἀγνοοῦντα τὴν δύναμιν τοῦ εἰσιτηρίου του, νὰ εἰσορμήσῃ ἔξαφνα εἰς ἔνα βαγόνι πρώτης θέσεως; Ἐξαπλώνεται ἀνύποπτος εἰς τὸ κάθισμά του. Ἐρχεται ἀργότερα διπάλληλος, τὸν ώπενει μὲ καλοσύνην εἰς τὸν ὅμον καὶ τοῦ λέγει: «Παρακάτω, παιδί μου.» Καὶ διδυτούς παραπλανημένος μαζεύει ἐντροπαλὸς τὰς ἀποσκευάς του καὶ τραβᾷ τὸν δρόμον του. Τὸ ἴδιον κάμνουν δυστυχῶς πολὺ συχνά οἱ ὑπάλληλοι τῆς Ιστορίας, βανάνσοτεροι κατέποτε ἀπὸ τοὺς ὑπαλλήλους τοῦ σιδηροδρόμου. Δὲν νομίζετε τώρα δτι εἶνε καλλίτε-

ρον νὰ εύρισκεται κανεὶς ἔξι ἀρχῆς εἰς τὴν θέσιν ποῦ ἐπλήρωσε; "Ω! χιλιάκις καλλίτερα νὰ ταξιδεύω δῆλην μου τὴν ζωὴν εἰς τὴν τρίτην θέσιν μὲ εἰσιτήριον πρώτης, παρὰ νὰ αἰσθανθῶ μίαν φοράν τὴν θωπείαν τοῦ ὑπαλλήλου εἰς τὸν ὅμον, καταμεσῆς τοῦ δρόμου. Χιλιάκις καλλίτερα.

"Αλλ' ἀς εἶνε! Οὔτε ἡ στιγμὴ ἔφθασεν οὔτε ἔγω εἴμαι ζως δ ἀριόδιος νὰ δρίσω τὸ βαγόνι εἰς τὸ δποῖον θὰ ταξιδεύῃ πρὸς τὴν ἀθανασίαν δ κ. Σουρῆς. Αὐτὴν τὴν στιγμὴν ἔχω ἐμπρός μου τὸν νέον τόμον τοῦ «Φασουλῆ Φιλοσόφου». Ο μέγας στιχοκαταρράκτης βράζει καὶ καγχάζει ἐμπρός μου. Ο νέος αὐτὸς τόμος τοῦ ποιητοῦ τοῦ «Ρωμῆον» δὲν ἔρχεται βεβαίως νὰ προσθέσῃ τίποτε νέον εἰς τὸν ποιητικὸν χαρακτῆρα τοῦ Σουρῆ, οὔτε νάφαιρέσῃ εύτυχῶς τίποτε, πρᾶγμα τὸ δποῖον συμβαίνει τόσον συχνά. Ο Σουρῆς δὲν ἔχει τὸν φόβον νὰ ἐπιζήσῃ τὸν έαυτοῦ τοῦ. Εἶνε πάντοτε τὸ ίδιον κυρτὸν ἥ κοιλον κάτοπτρον, εἰς τὸ δποῖον ἥ περιβάλλοντα ζωὴ κατοπτρίζεται κατὰ ἔνα κωμικὸν εὐχάριστον καὶ ἀνάποδον τρόπον, πρόσωπα, πρᾶγματα καὶ ἰδέαι. Ο ὑδράργυρος μὲ τὸν δποῖον εἶνε στρωμένος δ καθρέπτης αὐτός, κράμα ἀπαισιοδεξίας καὶ σπληνισμοῦ, μένει δ ἴδιος εἰς τὸν «Ρωμῆον» καὶ τοὺς τόμους δλους τοῦ Σουρῆ, μέχρι τοῦ τελευταίου. Εἰς τὸ βάθος κρύπτεται δ αἰώνιος σκάπτης καὶ παρφάδος, δ ἀνθρωπος δ νευρασθενιῶς καὶ δύστεπτος καὶ ἀγαθός, τοῦ δποῖου τὸ νευρικὸν σύστημα, τὸ κλονιζόμενον βιαίως ἀπὸ τὴν ζωὴν ἀντιδρᾶ — δπως θάντερδα εἰς ἔνα ἄλλον μὴ ἐγκεφαλικὸν διὰ κάποιας ἐνεργείας καταστρεπτικῆς καὶ ἀρνητικῆς — ἀντιδρᾶ διὰ τῆς ἡθικῆς ἀρνήσεως, τοῦ σκάμματος καὶ τοῦ ἔξεντελισμοῦ τοῦ παντός. Εἶνε δη ψυχολογία τῶν μεγαλειτέρων πεσιμιστῶν, τῶν μεγαλειτέρων σατυρικῶν, δλων τῶν χειριστῶν τοῦ σκάμματος καὶ τῆς εἰρωνείας.

Καὶ σὰν μὲ πιάνη ξαφνικὸ
Καὶ βοϊζω τὴν ὑφῆλιο
Ἄλλοι μὲ λένε νευρικό
Καὶ ἄλλοι μὲ λέν δυσκοῖλο.

Εἶνε τὸ περίεργον ἐκ πρώτης ὅψεως φαινόμενον τῶν ἀνθρώπων οἱ δποῖοι σκορπίζουν τὸν γέλωτα κατὰ τὸν τρόπον τοῦ Σουρῆ, μελαγχολικοί, ἀπαισιοδοξοί, σπληνικοί, πληγωνόμενοι διαρκῶς ἀπὸ τὴν ζωὴν οἱ ίδιοι. Καὶ δ Σουρῆς δὲν δους τὸν ἔγγνωρισαν ὑπῆρξε πρό-

βλῆμα ὑπὸ τὴν ἔποψιν αὐτῆν. Οἱ βλέποντες βαθύτερα καὶ ψυχολογικῶτερα διακρίνουν κάτω ἀπὸ τὴν σπαρακτικὴν αὐτὴν εὐθυμιάν τὴν σκοτεινὴν πηγὴν ἀπὸ τὴν δποίαν ἀναβλύζει δ πλατὺς γέλως. Οἱ ἀνθρωποι οἱ ίσορροποι, οἱ εὐτυχεῖς, οἱ εὐχαριστημένοι ἀπὸ τὴν ζωὴν βλέπονταν δλα τὰ πρᾶγματα ρόδινα. Ο Θεός, δη τελεία ἀρχὴ δύναμις, μετὰ τὸ τέλος τῆς δημιουργίας βλέπει τὸν κόσμον ὁραῖον καὶ μένει εὐχαριστημένος ἀπὸ τὸ ἔργον του: «Καὶ εἰδεν ὡς πάντα καλά». Ο Σουρῆς ἐνοχλεῖται (εἶνε δ ὁρος) ἀπὸ τὸ πᾶν τριγύρω του. Καὶ δσον αὐτὸ τὸ πᾶν, δινθρωπος, τάξις, λειτουργία, θεσμός, πρᾶγμα, ἄψυχον, ἔμψυχον, ἵδεα παρουσιάζεται σοβαροφανέστερον, ἀπαιτητικῶτερον, τόσον τοῦ γίνεται ἐνοχλητικῶτερον καὶ τόσον ἡ ἀντιδρασίς του — ἡ εἰδικὴ ἀντιδρασίς — εἶνε ζωηροτέρα. Καὶ δπως κάθε πρᾶγμα ποῦ ὑπάρχει ἥ ζη ἔχει μέσα του τὰ στοιχεῖα τῆς φυδρᾶς, κάθε πρᾶγμα εἰς τὸν κόσμον παρουσιάζει, εἰς τὴν φοβερὰν καὶ ἀτελεύτητον ἀντίθεσιν τῶν γενικῶν ἀναλογιῶν, τὰ στοιχεῖα τῆς μικρότητος, τῆς ματαιότητος, τῆς κωμικότητος, τοῦ περιπτοῦ. Δὲν ὑπάρχει πρᾶγμα τῷ δητὶ εἰς τὸν κόσμον καὶ ὑπὲρ τὸν κόσμον διὰ τὸ δποῖον δὲν εἰμπόρει νὰ γελάσῃ κανεὶς εἰς στιγμὴν μιᾶς κακῆς διαθέσεως. Αὐτὸ εἶνε τὸ βάθος κάθε πεσιμισμοῦ, ἀπέναντι τῆς φύσεως καὶ ἀπέναντι τῆς ζωῆς. «Κάνενας σκοπός δὲν ἔχει καμίαν προσπάθειαν».

Γέλα φαύλους κ' ἐναρέτους,
Εἶνε πρόσωπα γελοῖα:
Τοὺς συνέλαβε μ' ἐμέτους
Ἡ γεννήσασα κοιλία.

Η λέξις τοῦ Καμπτών ἔρχεται συνήθως εἰς τὰ χεύλη μας εἰς τὰς στιγμὰς τῆς μεγαλειτέρας ἀπελπισίας καὶ τοῦ βαρεμοῦ τῆς ζωῆς. Καὶ εἰς τὸν Σουρῆν ἔρχεται πολὺ συχνὰ τόσον αὐτὴ δσον καὶ δλαι αἱ σχετικαὶ πρᾶξεις, δσαι ἀποτελοῦν τὰς ἀγενεστέρας καὶ μᾶλλον ἔξεντελιστικὰς διὰ τὴν ὑπερηφάνειαν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως πρᾶξεις. Νομίζεις δτι μὲ τὴν ἐπιμονὴν τοῦ θεράποντος ἔκείνου τοῦ Φιλίππου, μίαν ἐπιμονὴν εἰρῶνα καὶ ἀπάνθρωπον, αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκην νὰ ἐπαναλαμβάνῃ τὴν ίστορικὴν ὑπόμνησιν μὲ μίαν κοπρολογικὴν ὅψιν εἰς τὰς σοβαρωτέρας περιστάσεις, ἀκριβῶς εἰς ἔκείνας. Ή κύντις, τὰ νεφρά, δ ἐντερικὸς σωλὴν καὶ τὰ προϊόντα των ἀποτελοῦν τὸ ἀντίδοτόν του εἰς κάθε φιλοσοφίαν, εἰς κάθε μετεωρισμὸν ἔσονταν καὶ ίδιον του, ἔνα ἀντίδοτον τὸ δποῖον κα-

θώς προσφέρεται παρουσιάζει κάποτε στιγμὰς σκληρᾶς τραγικότητος. Καὶ αὐτὸς δ γέλως ποῦ ἔσπαζει, δ γέλως δ δποῖος εἶνε πάντοτε γέννημα μιᾶς συγκρούσεως ἀποτόμου δύο ἀντιθέτων ἐντυπώσεων καὶ μία ἀναγκαία ψυχικὴ ἐκκένωσις αἰφνιδίως ἀναπτυσσομένου νευρικοῦ ρεύματος, δμοιάζει συχνὰ μὲ κλαυσίγελων.

Μὴ πετᾶς πρὸς τὸν αἰθέρα
Καὶ προσπάθει διαρκῶς
Πῶς νὰ βγάλης κάθε 'μέρα
Καὶ φυσιολογικῶς.

Πάντοτε αὶ δυσώνυμοι αὐταὶ λειτουργίαι:
Σ' ἐκεῖνον τὸν ἀχρεῖον ἐντερικὸν σωλῆνα
.....
Ἐκεῖνον τὸν ἀχρεῖον μελέτα τακτικά
.....
Καὶ τρέμε τὸν σωλῆνα σὰν τὸν ἀκοῦς νὰ βρέμεται
.....
Καὶ σιμόνω σ' ἔνα τοῦχο
Γιὰ νὰ κάνω τὰ ψιλά μον.

Καὶ εἰς τὸ δραῖον ἔκεινο ποίημα, τὸ φέρον τὸν ἀριθμὸν 42, ἐν ἀπὸ τὰ καλλίτερα τῆς συλλογῆς, μίαν σάτυραν δυνατὴν καὶ εὐγλωττον τῶν ἀνθρωπίνων προσπαθειῶν καὶ ἀγώνων, ἡ αὐτὴ πεσιμιστικὴ μανία τοῦ ἔξεντελισμοῦ, ἐνωμένη μὲ τὴν εὐγλωττίαν τῆς κορολαλιᾶς. Εκεῖνος ποῦ θὰ θελήσῃ νὰ μελετήσῃ τὴν ἐποχὴν μας, δὲν θὰ εἴρῃ καλλίτερα, πιστότερα καὶ τελειότερα δοκουμέντα ἀπὸ τοὺς στίχους τοῦ Σουρῆ καὶ τὴν γελοιογραφίαν τοῦ 'Αννίνου.

Ἄνθρωπος κατεκρήμισε λυσῶν
Τὰς φωλεὰς ἀπτήνων νεοσσῶν
Καὶ γίγαντες πολλοὶ τὸν συνεχάρησαν
Κ' εδκούλια πτηγὰ τὸν ἐμαγάρισαν.

Ἄνθρωπος μὲ τραχεῖς δεσποτισμοὺς
Τὸν ὄνον ἐνυράννησε τὸν φρόνιμον
Κ' αὐτὸς ἀπολακτίσας τοὺς δεσμοὺς
Εἰς μέρος τὸν ἐλάκτισε δυσάνυμον.

Καὶ πάλιν εἰς μίαν ἐφωτικὴν σκηνὴν δπου ρεμβάζουν μετὰ μίαν βροχὴν ἔνας Ἔρωνάης καὶ μία Δόνα - Σόλα.

Τὸ βράδυ καὶ τὸν δύο τὸν δπιασε ἔνας πόνος
Εἰς τὴν ἀπόφυσιν των τὴν σκωλικοειδῆ.

Τίποτε δὲν μένει δρμιον, τίποτε ἀνεξεντέλιστον ἐμπρόδεις εἰς τὸ κακὸ κέφι τοῦ δυνατοῦ αὐτοῦ παρφοδού καὶ σκώπτου. Η φιλοσοφία του εἶνε φιλοσοφία μηδενιστική, δ ὅποια δμως εἰς τὸ τέλος ἀφένει μίαν γαλήνην καὶ μίαν παρηγορίαν, τὴν παρηγορίαν ποῦ ἀντλεῖ κα-

νεὶς ἀπὸ τὴν πεποίθησιν δτι τίποτε δὲν δξίζει τὴν λύτην καὶ τίποτε τὴν χαράν εἰς τὸν κόσμον αὐτόν. Τίς οίδε δὲν εἶνε αὐτὴ ἡ δρμωτέρα καὶ δ μᾶλλον συμφέρουσα φιλοσοφία! Μήπως δ λαδς δὲν ἔχει τὴν ίδιαν ἀντίληψιν τῆς φιλοσοφίας, δταν λέγη δτι πέροινε κατὶ πι φιλοσοφία; Ισως δλα τὰ πράγματα εἰς τὸν κόσμον αὐτὸν δὲν δξίζουν παρὰ μίαν ἀπάθειαν, ἀπάθειαν τραγική, ξεσπάζουσαν μὲ τὴν λέξιν τοῦ Καμπρών.

Μὲ τὴν φιλοσοφίαν αὐτὴν δ Σουρῆς ἀντιμετώπισε τὴν νεοελληνικὴν ζωὴν. Καὶ εἶνε ἐπόμενον δτι ὑπῆρξε μαζὶ μὲ τὸν Θέμον "Ἀννινον δ τελειότερος ζωγράφος της. Μιὰ ζωὴ ψευδῆς, φουσκωμένη, νόθος, ψωρούπεροήφανος, νηπιώδης, ἀλλοπρόσαλλος καὶ ἀσυνεπής, σαρλατανική, ψιμυμιθωμένη, οὐτιδανή, σαρλατατανική εἰς πρόσωπα, πράγματα καὶ ίδεας, ἀντικατωπίσθη, δτην ἀνάποδην τελεότητα ποῦ ἀντικατωπίσθη, ἀληθευτέρα καὶ πραγματικωτέρα εἰς τὴν παραμόρφωσίν της μέσα εἰς τὸ κυρτὸν κάτοπτρον τῆς τέχνης τοῦ Σουρῆ. Δι' αὐτὸ δ Σουρῆς καὶ δι' αὐτὸ δ "Ἀννινος, παρωδοὶ καὶ γελοιογράφοι ἔξαιρετικον ταλάντου, εἶνε οὶ πιστότεροι ίστοριογράφοι, οἱ πιστότεροι ζωγράφοι τῆς συγχρόνου πολιτείας, τῆς συγχρόνου ζωῆς, τῆς συγχρόνου κοινωνίας. Εκεῖνος ποῦ θὰ θελήσῃ νὰ μελετήσῃ τὴν ἐποχὴν μας, δὲν θὰ εἴρῃ καλλίτερα, πιστότερα καὶ τελειότερα δοκουμέντα ἀπὸ τοὺς στίχους τοῦ Σουρῆ καὶ τὴν γελοιογραφίαν τοῦ 'Αννίνου.

Δὲν αἰσθάνομαι τὴν ἀνάγκην νὰ φυλλομετρήσω λεπτομερέστερον τὸν νέον αὐτὸν τόμον τοῦ Σουρῆ. Εἶνε εἰς δλας τὰς σελίδας δ Σουρῆς, δ ἔνας καὶ μοναδικὸς Σουρῆς, δπως τὸν γνωρίζετε καὶ τὸν γνωρίζομεν. Τὰ περισσότερα ποιήματα, ἔξαιρεσει τῶν δπ' αριθμὸν 43, τὸ δποῖον ἀνέφερα παραπάνω, 9, 20, 31, 34, 55, 66, 70, 71, 73, 101 καὶ μερικῶν ἄλλων ίσως τὰ δποῖα παρουσιάζουν μίαν ἀριτιωτέραν ἐσωτερικὴν μορφὴν καὶ σύνθεσιν (δὲν δμιλῶ περὶ τοῦ στίχου) τὰ περισσότερα εἶνε ἐλαφρὰ καὶ πιγνιάδη καὶ ἀμορφα κατὰ βάθος στιχουργήματα χωρὶς κάποιον οὐσιαστικὸν πυρηνα, πάντοτε στιχουργήματα ἐνδὸς Σουρῆ, ἀναπτύξεις εἰς στίχους εὐκόλους καὶ ἀβιάστους ἐνδὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ μοτίβου, τὸ δποῖον καταντῆση συχνὰ εἰς μονότονίαν, ἀπὸ τὴν δποῖαν μᾶς σώζουν αἱ ἔξαιρνικαὶ ἀντιθέσεις καὶ τὰ δραῖα ἀπέροπτα τῶν δποίων τὴν τέχνην γνωρίζει δ

Σουρῆς. 'Αλλ' ἔκεινο διὰ τὸ δόποιον θὰ εἰμι ποροῦσε κανεὶς νὰ διμιήσῃ ἐκτενέστερον εἶνε ἢ γλῶσσα τοῦ Σουρῆ. Η κατάστασις τῆς γλώσσης μας, ἢ πολυμορφύλλητος αὐτὴ διγλωσσία, δὲν ήτο δυνατὸν παρὰ νὰ ἔχῃ τὴν κωμικήν της ἀπήχησιν μέσα εἰς τὸν στίχον τοῦ Σουρῆ. Αὐτὸ τὸ ἀνακάτωμα ἀκόμη τῆς γλώσσης εἰς τὴν καθημερινὴν ζωήν, μᾶς γλώσσης ἀφ' ἐνὸς ἐπισήμου καὶ οὕτως εἰπεῖν κυριακάτικης διὰ τὰς ἐπισήμους στιγμὰς τῆς ζωῆς καὶ μᾶς ἄλλης καθημερινῆς διὰ τὰς κοινὰς χρείας, παρουσιάζει πολλάκις τόσας κωμικὰς ἀντιθέσεις, ὡστε ἡ ἴδιαιτέρα χρήσις τὴν δοποὶν κάμνει συνήθως δὲ Σουρῆς, ὥθων τὸ ἀνακάτωμα εἰς τὰ ἔπακρα καὶ μεταπήδων ἀπὸ τὴν διμορφήν φρασεολογίαν εἰς τὴν φράσιν τοῦ δρόμου, ναποτελῇ πολλάκις τὸ κωμικάτερον στοιχεῖον καὶ τὸ πλουσιώτερον effet τῆς παραφράσιας καὶ τοῦ σκάμματός του. Δὲν ήξενόρω ἀν τὸ ἀνακάτωμα αὐτὸ τὸ κάμνει δὲ Σουρῆς ἀπὸ σκοποῦ ἢ ἀσυναισθήτως. Ὁπωδήποτε διμως ἡτο ἀδύνατον τὸ στοιχεῖον αὐτὸ τῆς κωμικότητος νὰ μὴ συλληφθῇ εἰς τὴν παγίδα του καὶ νὰ μείνῃ ἀνεκμετάλλευτον ἀπὸ τὸν Σουρῆν. Διότι δὲ Σουρῆς καὶ διὰ τὸ γλωσσικόν μας ζήτημα θὰ ἔνε ἔνα πλούσιον δοκούμεντον εἰς τὸ μέλλον. Πολὺ δὲ φριβοῦμαι διὰ τὴν ἐκμετάλλευσις αὐτὴ εἶνε ἐντελῶς φυσική καὶ τυχαία καὶ ἀσυνείδητος, χαρακτηριστικὴ διμως τῆς εἰλικρινείας καὶ τοῦ αὐθοριμήτου τῆς τέχνης τοῦ Σουρῆ, δὲ διποῖς ἄλλως τε φαίνεται συχνὰ νοσταλγῶν τοὺς χρόνους τῆς ποιητικῆς καθαρευούσης, τόσον ὡστε μερικοὶ στίχοι του, οἱ μᾶλλον ἐπιτετηδευμένοι, ἔκει δόποιν θέλει νὰ φαίνεται σοβαρώτερος ἢ ποιητικώτερος κατὰ τὴν ἀντίληψήν του, νὰ νομίζῃ κανεὶς διὰ ἀνήκουν εἰς ἔνα Βυζαντίον ἢ ἔνα Ραγκαβῆν. Ὁπωδήποτε τὸ βέβαιον εἶνε διὰ τὴν κωμικότητα τῆς διγλωσσίας δὲ Σουρῆς συχνὰ ἔκαμε τὴν τύχην του, λυποῦμαι δὲ διὰ τὸ τόπος δὲν μοῦ ἐπιτρέπει νὰ ἐπιμείνω περισσότερον εἰς τὴν χαρακτηριστικὴν αὐτὴν λεπτομέρειαν.

Καὶ διὰ νὰ συνοψίσω σαφέστερα καὶ γενικώτερα τὴν ἐντύπωσίν μου ἀπὸ τὸν ποιητήν τοῦ «Φασουλῆ Φιλοσόφου» ἔξ ἀφορμῆς τοῦ τελευταίου του τόμου:

Ο Σουρῆς εἶνε ὁρισμένως ἔνα πνεῦμα σπληνισμοῦ καὶ ἀπαισιοδεξίας. Ο Φάουστ καὶ δὲ Μαμφρέδος δὲν ἔξηντλησαν τὴν ἀνθρωπίνην θλίψιν ἀπὸ τὸ σκληρὸν ποτήριον δὲν ἔπιαν παρὰ τὸν γενναῖον οἶνον, δὲν ἔφθασαν εἰς

τὰ καταπάτια. Ἐσφιξεν μὲ τὰ δάκτυλά των δλας τὰς ἀκάνθας μὲ τὰς δόποιας ἢ ἀνάγκη ἔστρωσε τὸν δρόμον τους ἀλλ' εἶδαν καὶ δόδα νὰ ἀνθοῦν ποτισμένα ἀπὸ τὸ εὐγενέστερον αἷμα των. Τίποτε παρόμοιον εἰς τὸν Σουρῆν. Δι' αὐτὸ διὰ τὸ λείπει ἀπὸ τοὺς στίχους του εἶνε ἡ ποίησις. Η δίμα καὶ ὁ ὄντυμὸς ὑπῆρξεν διὰ αὐτὸν μηχαναῖ, αἱ δόποιαι τοῦ ἔχοησίμευσαν διὰ νὰ ἔκθλιψῃ καὶ διαχύσῃ τὴν σκέψιν του δὲν ἔβαλε μέσα εἰς τὰς μηχανὰς αὐτὰς παρὰ πεζότητα· ἡ ποίησις ἡτο πολὺ λεπτὴ ὡστε νὰ συλληφθῇ ἀπὸ τὰς τραχεῖας του κελεός. 'Αλλ' εἰς τὰ πεζὰ αὐτὰ ἀντικείμενα πόση ἀλήθεια καὶ πόση δύναμις! Κάθε ποίησις ἔξαιρει, αὐτὴ καταθλίβει· ἀντὶ νὰ κρύψῃ τὴν πραγματικότητα τὴν ἀπογύμνωνει, ἀντὶ νὰ πλάττῃ ὅνειρα ἀφαιρεῖ. Η ποίησις του σύρει εἰς τὰς πτυχάς της δλα τὰ σκύβαλα. Καταβιβάζει τὸ πᾶν μέχρι τοῦ χαμηλοτέρου ἐπιπέδουν, ἀκόμη καὶ τὰ ὑψηλότερα πράγματα, ἰδίως τὰ ὑψηλότερα, μὲ ἔνα φλέγμα κτηνῶδες, ἀλλὰ ὑπερήφανον. Γνωρίζει τὴν ζωήν, δπως ἔνας τραπεζίτης τοὺς λογαριασμούς του, καὶ ἀφοῦ κάμη τὴν ἴδικήν του πρόσθεσιν, περιφρονεῖ δλους τοὺς φλυάρους ποῦ συζητοῦν τριγύρω του. Κάνενα ψευδές ἢ ἀληθινὸν μεγαλεῖν δὲν στέκεται ἐμπρός του. Τὰ πράγματα εἰς τὰ χέρια του χάνονται εὐθὺς τὸ γόντρον τους καὶ τὴν ἀξίαν τους. Ἀναλύων αὐτά, μᾶς δείχνει τὴν πραγματικήν ἀσχημάτων τους, ἀφαιρεῖ τὴν πλαστικήν καλλονήν των ἢ πάλιν, τοποθετῶν αὐτὰ εἰς τὸ ἐπιπέδον τῶν χυδαίων ἀντικειμένων, ἀφαιρεῖ τὴν πραγματικήν καλλονήν των, ἐγκολάπτων εἰς αὐτὰ μίαν πλαστικήν ἀσχημάτων. Παρουσιάζει τὰ χονδροειδέστερα χαρακτηριστικά τῶν πραγμάτων καὶ ἰδίως αὐτά. Ἀντικρύστατε δπως αὐτὸς τὰς φυσικὰς λεπτομερείας τῆς ἐπιστήμης, τῆς θρησκείας, τῆς πολιτείας καὶ καταβιβάσατε δλα αὐτὰ εἰς τὴν χυδαίοτητα τῶν καθημερινῶν συμβάντων καὶ θὰ ἰδῆτε. Ποιον μέρος τῆς φύσεως ἢ τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς εἰμπροστὶ νάπομείνη μέγα καὶ ὠραῖον ἐμπρός εἰς ἔνα πνεῦμα, εἰδούν τοιουτορόπως εἰς τὰς λεπτομερείας, παρακολουθοῦν τὸν ἀνθρωπόν εἰς τὸ τραπέζι, τὴν κλίνην καὶ τὸν ἀπόπατον; Ἐργα δπως αὐτὸ τοῦ Σουρῆ δὲν εἰμιοροῦν ἐπομένως παρὰ νὰ ἔνε κατὰ τὸ ἡμίσυ φιλολογικά. Διὰ νὰ ἔνε μία σκέψις φιλολογικὴ πρέπει γαπευθύνεται πρὸς τὸ καθαρὸν πνεῦμα, νὰ βασίζεται ἐπὶ τῶν παγκοσμίων ἀληθειῶν. Δὲν ὑπάρχει ὠραῖον παρὰ διὰ τὸ κοινὸν τὸ δόποιον ἐφάρη ἀδιάφορον καὶ ψυχρὸν πρὸς ἔργα ἐκλεκτά, ἀσχετα πρὸς τὴν ταπεινὴν ἀντίληψιν τῆς τέχνης, ἀπέτυχε, ἀνέδειξε διμως τὸν Νοβέλη, ὑπεράνω τῆς κοινῆς

σκληρῶν ἀντιθέσεων καὶ ἐδημιούργησε μίαν ποίησιν προσωπικήν, ζωγραφίζουσαν τὰς ὁμάδας λεπτομερείας τῆς σημερινῆς ζωῆς, μὲ τὴν δύναμιν τοῦ δύναμηροῦ γελοίου, μὲ τὴν ἀνοικτίρμονα ἀποκάλυψιν δλων τῶν σκυβάλων καὶ τῶν περιττωμάτων τὰ δόποια κρήπιτοιν συνήθως. Φιλόσοφος κατὰ πάσης φιλοσοφίας ἐδημιούργησε μίαν παραφράσιαν ἐλκυστικήν καὶ ἔξεντελιστικήν, ὡς κουρέλι τοποθετημένην ἀντὶ στεφάνου εἰς τὴν κεφαλὴν ἔνδος θεοῦ.

Σπεύδω τώρα νὰ κάμω γνωστὸν διὰ δλον τὸ τελευταῖον κεφάλαιον δὲν ἀνήκει οὔτε εἰς ἔμετρον διὰ τὸ Σουρῆν. Εἶνε λόγοι τοῦ Ταίν διὰ τὸν μεγάλον Ἀγγλον σατυρικὸν Σουίφτ. Δὲν ἔκαμα παρὰ νὰ ὑποκαταστήσω τὸ δνομα τοῦ Σουρῆ εἰς τὸ τοῦ Ἀγγλου ποιητοῦ. Ο σκοπός μου δὲν ἡτο νὰ κάμω καμμίαν σύγκρισιν, οὔτε νὰ εῦρω τὸν βαθμὸν τῆς συγγενείας μεταξὺ τῶν δύο ποιητῶν, ἀν τὸν ὑπάρχη τοιαύτη Ενδῆκα ἀπλῶς ἔνα ἔτοιμον ἔνδυμα διὰ τὰς σκέψεις μουν. Καὶ διμολογῶ διὰ ποτὲ δὲν θὰ εἰμιοροῦσα νὰ τὰς ἔνδυσω μὲ τὴν τελειότητα καὶ τὴν χάριν, ποῦ μοῦ τὰς ἔνδυσε δι μεγάλος φιλόσοφος καὶ κριτικός.

ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ

ΞΕΝΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ

Νοβέλλη.

ΜΕΤ' δλίγας ἡμέρας αἱ Ἀθῆναι θὰ ἀκούσουν τὸν Νοβέλλη. Η τέχνη του, δημοτικότητη εἰς δλην τὴν Ἰταλίαν, δπου ἔνθουσιαδῶς παντοῦ ἔχειροκροτήθη ὡς κωμικός πρωταγωνιστής, ἔχει κάποιαν συγγένειαν ὡς πρὸς τὴν ἔξελιξίν της μὲ τὴν τέχνην τοῦ Κοκλέν. Οπως δι Γάλλος κωμικός, ἀπέβλεψε καὶ δι Νοβέλλη πρὸς ἔνα ὑψηλότερον σκοπὸν ἀπὸ τοῦ νὰ προκαλῇ μόνον τὸν γέλωτα. Καὶ ἔπαιξε δραματικοὺς δπως τὸν Σάύλοκ, τὸν Κήν, τὸ Νέρωνα μὲ ἐπιτυχίαν, τὴν δποίαν διστάζει νὰ ἀναγνωρίσῃ τὸ Ἰταλικὸν κοινόν, τὴν δποίαν διμως δι μέγας Σαλβίνη ἀνεγνώρισε, δτε διδύμων εἰς τὴν Ρώμην τὸν «Οίκον Γολδόνη» ἐφιλοδόξησε δι Νοβέλλη τὴν ἀνύψωσιν καὶ ἐδραίωσιν τῆς συγχρόνου Ἰταλικῆς σκηνῆς. Καὶ ἡ μὲν εὐγενής ἀπόπειρα τοῦ καλλιτέχνου μετὰ διετῆ πάλην πρὸς τὸ κοινόν τὸ δποίον ἐφάρη ἀδιάφορον καὶ ψυχρὸν πρὸς ἔργα ἐκλεκτά, ἀσχετα πρὸς τὴν ταπεινὴν ἀντίληψιν τῆς τέχνης, ἀπέτυχε, ἀνέδειξε διμως τὸν Νοβέλλη, ὑπεράνω τῆς κοινῆς

ἐκτιμήσεως ὡς ἀπλοῦ κωμικοῦ, ὡς ἡθοποιὸν δυνάμενον ἐπιτυχῶς καὶ μὲ ἔκτακτον λεπτότητα ἀναλύσεως νὰ συγκινήσῃ τὸν θεατὰς εἰς δρόλους ισχυροὺς καὶ περιπλόκους παλαιοτέρων ἢ συγχρόνων δραμάτων.

Ο Νοβέλλη κατέχει εἰς ὑψιστον βαθμὸν τὸ πρῶτον προσὸν τοῦ ἡθοποιοῦ, τὴν τέχνην τῆς μιμήσεως. Χωρὶς διόλου νὰ παραλλάσσῃ τὸ πρόσωπον διὰ τεχνητῶν μέσων, μιμεῖται αὐτοὺς τοὺς συναδέλφους του. 'Αλλ' διὰ τὸν διόλων διατέλεσε τὸν δρίαμβον τοῦ Ἰταλοῦ ἡθοποιοῦ εἰναι ἡ τέχνη του ὡς κωμικοῦ. Ο «Οίκος Γολδόνη» ἔργον καὶ δημιούργημα τοῦ Νοβέλλη, εἰς τὸ δποίον ἔθυσίασε δι Ἰταλὸς καλλιτέχνης τὰς πλουσίας εἰσπράξεις ποῦ ἀπέφερε τὸ εἰς τὴν Ἀμερικὴν καλλιτεχνικὸν του ταξίδι, ἔνθυμεται ἀκόμη ἀληθινούς του δρίαμβους μὲ ἔργα τοῦ Γολδόνη τοῦ Ροβέρτου Μπράκιο καὶ ἄλλων.

Εἰς τὸ Παρίσι δι Νοβέλλη ἔτυχε ἔνθυμοισιώδους ὑποδοχῆς. Καὶ αὐτοὺς τοὺς μὴ γνωρίζοντας Ἰταλικὰ συνήργασε καὶ συνέκινησε ἡ τέχνη του. Ο «Μιχαὴλ Περρέν», δι «Λουδοβίκος XI», τὸ «Ἀλληλούϊά», δι μαγαπῆτός του «Γέρο-Λεμπτοννάδο» ἀφήκαν τὰς ὀρφαιοτέρας ἀναμνήσεις εἰς τοὺς Παρισινούς. Ο «Σωκράτης» τοῦ Μπόριο, «Μέσα στὸ σκοτάδι» τοῦ Μπράκιο, ἀριθμοῦνται μεταξὺ τῶν ἐπιτυχῶν τοῦ Νοβέλλη, δι δποίος, ὡς τραγικός, δὲν ὑπολείπεται πολὺ τοῦ τοῦ κατ' ἔξοχὴν κωμικοῦ πρωταγωνιστοῦ.

Εἰς τὰς Ἀθῆνας θὰ παραστήσῃ τὸν «Σάύλοκ», τὸν «Λουδοβίκον XI», τὸν «Γέρο-Λεμπτοννάδο» καὶ τὸν «Οθέλλον».

ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΔΩΡΙΚΟΣ

Ἐπὶ τῇ βάσει ἀριθμοῦ τοῦ Roger Le Brun

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ

Γαλλικὴ ἀρχαιολογικὴ Σχολή.

ΚΑΤΑ τὴν συνεδρίαν τῆς 27 Φεβρουαρίου δι Νοβέλλη κατὰ τὸ παρελθόν ἔτος ἐκτελεσθείσης ἀνασκαφῆς τοῦ ἐν Τεγέᾳ ναοῦ τῆς Ἀλέας Ἀθηνᾶς, τὸν δποίον ἀπὸ ἔτῶν ἀνέλαβε νὰ ἀνασκάψῃ ἡ Γαλλικὴ Σχολή. Κατὰ τὸ παρελθόν ἔτος συνεπληρώθη ἡ ἀποκάλυψις τοῦ ναοῦ τούτου ἐκτὸς μικροῦ μέρους αὐτοῦ, δπου ίσταται ἰδιωτικὴ τις οἰκία μὴ ἔξαγορασθεῖσα ἀκόμη. Ο ναὸς τῆς Ἀλέας Ἀθηνᾶς,

ἀπεδείχθη ὅτι ἔκτος τῆς ἐξ ἀνατολῶν εἰσόδου ἔχει καὶ ἑτέραν ἐκ τῆς βιορείας πλευρᾶς, ἄγνωστον διὰ τίνα λόγον. Κατὰ τὰ λοιπὰ ἔχει τὸ σύνηθες σχῆμα τῶν συγχρόνων Ἑλληνικῶν ναῶν. Ἡλπίζετο ὅτι ἔμελλον νὰ εὑρεθῶσι τὰ κοσμοῦντα τὰ ἀετώματα τοῦ ναοῦ ἀγάλματα, ἀτινὰ ἡσαν ἔργα τοῦ περιφήμου Παρίου γλύπτου Σκόπα, ὅστις ἔχαιρε φήμην ἵσην πρὸς τὸν Πραξιτέλην. Ἐκ τῶν ἀγαλμάτων τούτων ἔχουσιν εὐρέθη πρὸ ἑτῶν δλίγαι τινὲς κεφαλαί, δυστυχῶς ἀρκετὰ ἐφθαρμέναι, αἵτινες ὑπάρχουσιν εἰς τὸ ἔνταῦθα Ἐμνικὸν Μουσεῖον. Κατὰ τὸ παρελθόν ἔτος εὐρέθησαν πρόσετι μία κεφαλὴ Ἡρακλέους, μία κεφαλὴ γυναικεία καὶ τὸ κατώτερον μέρος τοῦ κορμοῦ ἀνδρικοῦ ἀγάλματος, ἀλλὰ δυστυχῶς καὶ αὔται αἱ κεφαλαὶ εἶνε σχεδὸν ἐπίσης ἐφθαρμέναι, ὡς αἱ ἄλλαι. Ὁ κ. Μανδὴλ ἐπιδεῖξας εἰκόνας τῶν τεμαχίων τούτων προσεπάθησεν ἐξ αὐτῶν καὶ τῶν πρότερον εὑρεθεισῶν κεφαλῶν νὰ καθορίσῃ τὴν ἰδιαίουσαν τεχνοτροπίαν τοῦ Σκόπα ἐν σχέσει πρὸς τοὺς παλαιοτέρους καὶ τοὺς συγχρόνους αὐτοῦ γλύπτας. Ἐὰν κατὰ τὴν πρόδον τῆς ἀνασκαφῆς εὐρέθωσιν ἀλλὰ σημαντικώτερα καὶ κάλλιον διατηρούμενα τεμάχια, ἡ τέχνη τοῦ Σκόπα θὰ δύναται νὰ ἐκτιμηθῇ ἀριθμέτερον, ἀλλὰ καὶ τὰ δλίγαι τεμάχια, ὃσα εὐρέθησαν, διδάσκουσιν ἀρκετά.

Ο Ὀλλανδὸς ἀρχαιολόγος κ. Βολλγράφ ἀνέλαβε κατὰ τὸ παρελθόν ἔτος νὰ ἔξερενησῃ τὸ Ἀργος, τὴν δὲ δαπάνην τῆς ἐργασίας ταύτης ἐχορήγησε προδύμως ὁ γνωστὸς Ὀλλανδὸς φιλάρχαιος κ. Γκούκωπ, πρὸς τὸν δποίον ὁ κ. Βόλλγραφ ἔξεφρασε πολλὰς εὐχαριστίας. Ἐν Ἀργει πρὸ ἑνὸς περύπον αἰῶνος ἐσφύζοντο ἴκανα κτίρια ἀρχαῖα, τὰ δποῖα ἀναφέρουσι διάφοροι περιηγηταί, δυστυχῶς δὲ φαίνεται ὅτι εἶνε ἀφιέρωμα νικητοῦ τινος τῶν ἐν τῷ σταδίῳ ἀρματοδομιῶν.

Κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 12 Μαρτίου ὁ Βέλγος ἀρχαιολόγος κ. Δεμουλὲν ἔξεδεσε τὰ κατὰ τὴν ἀνασκαφήν, ἥν ἔξετέλεσε κατὰ τὸ παρελθόν δέρος ἐν Τήνῳ, ἀναζητῶν τὸ περίφημον ιερὸν τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τῆς Ἀμφιτρίτης, τοῦ δποίον ἡ σημασία ἥτο σχεδὸν ἐξ ἴσου μεγάλη, δσον σήμερον τῆς Εὐαγγελιστρίας. Ἰχνος τι τοῦ ιεροῦ δὲν ἔφαίνετο, ἐκ δὲ τῶν μαρτυριῶν τῶν ἀρχαίων δὲν ἥτο γνωστὸν ἄλλο τι, εἰμὴ ὅτι ἔκειτο ἔξω τῆς ἀρχαίας πόλεως, ἥτις τὰ ἔρειτα σφύζονται πλησίον τῆς σημερινῆς. Ὁ κ. Δεμουλὲν ἔπειτο ωνταν τὰ ἀνακαλύψῃ τρία οἰκοδομήματα ἀνήκοντα ἀναμφιβόλως εἰς τὸ ιερόν, διότι εὐρέθησάν τινα τεμάχια γλυ-

πτῶν κοσμοῦντα κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, τὸ ἐν ἐκ τῶν οἰκοδομημάτων τούτων, παριστῶντα δὲ Τρίτωνας καὶ ἄλλα θαλάσσια τέρατα. Δυστυχῶς τὰ οἰκοδομήματα σφύζονται εἰς κακὴν κατάστασιν, δὲν ἥτο δὲ δυνατὸν τοῦδε νὰ ἀποκαλυφθῶσι τελείως, ἐπειδὴ οὔτε τὰ γήπεδα ἔχουσιν ἐξαγορασθῆ ὅπερ χρηματικά μέσα ὑπῆρχον ἐπαρκῆ. Κατὰ τὸ προσεχὲς θέρος ἐλπίζεται νὰ κατορθωθῆ τι σπουδαιότερον. Τὸ κάλλιστα διατηρούμενον ἐκ τῶν εὐρέθεντων τριῶν οἰκοδομημάτων εἶνε μαρμαρίνη τις ἔξεδρα ἡμικυκλικὴ καὶ ὑπόστεγος μετὰ κιόνων. Παραπλέυρως τοῦ οἰκοδομήματος, τοῦ κοσμουμένου διὰ τῶν εὐρέθεντων γλυπτῶν τῶν θαλασσίων τεράτων εὐρέθη ὑπερμέγεθες κτιστὸν βάθρον, ἐπὶ τοῦ δποίου ἵσταντο ἀνδριάντες Ρωμαίων αὐτοκρατόρων καὶ ἡγεμονίδων, ἐκ τῶν δποίων εὐρέθησαν τεμάχια τινα ἀξιόλογα. Πολὺ σπουδαιότερα τῶν γλυπτῶν εἶνε αἱ εὐρεθεῖσαι ἐπιγραφαὶ ἀνήκουσαι εἰς τοὺς τρεῖς τελευταίους πρὸ Χριστοῦ αἰώνας, δτε ἱκμαζεν ἥ νησος Ρόδος καὶ συχνάκις ἐπέβαλλε τὴν κυριαρχίαν αὐτῆς εἰς τὰς νησους τοῦ Αιγαίου πελάγους. Ἐκ τῶν ἐπιγραφῶν τούτων ἔάγονται σπουδαῖαι εἰδήσεις περὶ τῆς τότε ἵσταντος πολλῶν Ἑλληνικῶν πολιτειῶν, ίδιως δὲ τῆς Ρόδου, ἀλλὰ περὶ τούτων δὲν εἶπε τι πλέον ὁ κ. Δεμουλέν.

Κατόπιν ὁ κ. Ὁμολόγησεν ὅτι μετ' ὀλίγον πρόκειται νὰ γίνῃ ἔναρξις συστηματικῶν ἀνασκαφῶν ἐν Δήλῳ διὰ γενναίας χορηγίας φιλαρχαίου ίδιωτου, ἀνεκοίνωσεν ὅτι ὁ δωρητὴς ὑπερσέθη νὰ προσφέρῃ ἐκτὸς τῶν 30,000 φράγκων, διὰ κατέβαλεν ἥδη, καὶ δσον ποσὸν ἐπὶ πλέον μέλλει νὰ ἀπαιτήσῃ ἥ ἐργασία. Ἐπὶ τούτῳ δὲν εἶδενεν ἐν περιήληψει πάσας τὰς ἐν Δήλῳ ἐκτελεσθεῖσας ὑπὸ τῆς Γαλλικῆς Σχολῆς ἐργασίας καὶ τὰ κατ' αὐτὰς εὐρήματα. Αἱ μέχρι τοῦδε ἀνασκαφαὶ αὔται ἔξετελεσθησαν δι' ὅλως ἀνεπαρκῶν μέσων, ὅστε ἀνοι διευθύνοντες αὐτὰς ἥθελαν νὰ ἔξερενται τὸ ἔδαφος συστηματικῶς καὶ τελείως, δὲν ἥδυναντο νὰ ἔξερενησωσιν εἰμὴ μικρότατον μόγον γήπεδον. Προετίμησαν λοιπὸν νὰ ἀνασκάπτωσι δοκιμαστικῶς καὶ προχείρως εἰς διάφορα μέρη καὶ νὰ μὴ ἀποκομίζωσι τὰ κώματα μακράν, διότι οὔτω σκάπτοντες εἶχον μεγαλειτέραν πιθανότητα νὰ ἐπιτύχωσι σπουδαῖα τινα εὐρήματα ἐκ τῶν δποίων νὰ κινηθῇ τὸ ἐνδιαφέρον τῶν φιλαρχαίων καὶ νὰ εὐρεθῶσι τὰ ἀπαιτούμενα χρηματικά μέσα. Τοιουτούρποτες εὗρον τὸν περίφη-

μον ναὸν τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ πλῆθος ἄλλων οἰκοδομημάτων δημοσίων καὶ ίδιωτικῶν, ἀναγομένων εἰς πάσας τὰς ἐποχὰς τῆς ἱστορίας τῆς Δήλου, προσέτει δὲ σπουδαιότατα γλυπτὰ καὶ πολυπληθεῖς ἐπιγραφὰς σπουδαιοτάτας. Ἡδη, ὅτε εὐρέθησαν τὰ ἀπαιτούμενα χρηματικά μέσα ἡ ἀνασκαφὴ θὰ ἐκτελεσθῇ συστηματικῶς, τὰ δὲ κώματα θὰ ἀποκομίζωνται διὰ σιδηροδρόμου καὶ θὰ φίπτωνται εἰς τὴν θάλασσαν. Η κατάστασις πολλῶν ἀρχαίων οἰκοδομημάτων τῆς Δήλου, ίδιως τῶν ίδιωτικῶν οἰκιῶν, εἶνε ἀρίστη, διότι ἡ νησος ἀπὸ πολλῶν αἰώνων εἶνε ὅλως ἀκατόίητος. Ὅπαρχουσι λοιπὸν διάλογοι συνοικίαι ἡ μᾶλλον διάλογος πόλις σχεδὸν εἰς τόσον καλὴν κατάστασιν, δσον τὰ ἔρειτα τῆς Πομπηίας.

ΦΙΛΕΤΑΙΡΟΣ ΦΡΑΣΙΔΗΜΟΥ

ΛΟΓΟΙ ΚΑΙ ΑΝΤΙΛΟΓΟΙ

Οἱ Ἰταλοί.

ΦΙΛΟΞΕΝΟΥΜΕΝΟΙ δύο ίταλικοὺς θιάσους. Ἐγείρεσμαν ἀπὸ Ἰταλούς. Τί θόρυβος καὶ τί πίπες! Καθὼς σύρουν τὸ πάχος των εἰς τὰ πεζοδρόμια, ἀρσενικοὶ καὶ θηλυκοὶ, ἀκολουθούμενοι ἀπὸ κυνάρια τὰ δποῖα κώνονται εἰς τὰ φουστάνια, φωνάζοντες πλατειὰ καὶ ἐλεύθερα, χύνουν τριγύρω των μίαν ἀφθονον ἥδονήν, ποὺ μὲ κάμνουν νὰ γίνωμαι μακάριοις καὶ ὀλύμπιος μόνον μὲ τὸ νὰ τοὺς βλέπω. Πολλάκις δέκα πίπες μαζὶν θυμιατίζουν τὸν ἥλιον. Πίπες κυρτές, χονδρές, γεμάτες ἀσβόλην, καὶ νικοτιανήν, καπνίζουσαι μὲ τὴν προσευχητικὴν ἴεροπρέπειαν φουγάρων ἐργοστασίου, ἀγκυροβολοῦντες εἰς τὸ καφενεῖον τοῦ Μεγάλου Θεάτρου. Ἐκεῖ ἔπιλησε πλέον νὰ διμιλῆται ἥ. Ἐλληνική. Τὰ γκαρσόνια, τὰ καθίσματα, ἥ γάτες ἔχουν μάθει ίταλικά. Είνε μία κατάκτησις ἀπὸ ἔκεινας τὰς μεγάλας ποὺ κάμνει ἥ. Ἰταλία μὲ τοὺς θιάσους τῆς, κατάκτησις ὅχι μόνον εἰς τὴν γλώσσαν ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν τρόπον τοῦ σκέπτεσθαι, τοῦ καπνίζειν, τοῦ θυμώνειν καὶ ὑβρίζειν. Δύσκολον νὰ διακρίνης τοὺς ωμηηοὺς ἀπὸ τοὺς ίταλούς. Ἐκεῖ πίνουν τὸν καφέν των ωμηηούς ἔξιτασμένοι, οἱ αἰώνιοι ποὺ, ἀποτελοῦν τὴν οὐράνιαν τῶν ξένων θιάσων, ποὺ εἴνε αἱ ἐφημερίδες καὶ αἱ σάλπιγγες των, τύποι ωμηηοῦ τούτου οὐρανοῦ, κραυγὴ διὰ τὸ τίποτε, ἔνα τανακάτωμα ὅσει λεμβούχων ποὺ φίπτονται εἰς

νόντα Γύζην δὲν πρέπει νὰ θεωρῇ τις ως "Ελληνα καλλιτέγγην". Εν τῇ φιλολογίᾳ ἐκκολάπτεται βαθμηδὸν ἐκ τοῦ εἰδωπαϊκοῦ μασαίκον ἴδια φυσιογνωμία ἔθνικῶς κεχρωματισμένη. Ἰδιως ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τοῦ Ἕγχωρίου διηγήματος προκύπτουσιν ἔξαρετα δοκιμα. Τελεῖται ἰσχυρὸς ζύμωσις ἐπὶ ἀσχάτων μεταξὺ τῶν ποιητῶν καὶ κριτῶν, τῶν ζωγράφων καὶ γλυπτῶν. Καλαὶ δυνάμεις ὑπάρχουσι μεταξὺ αὐτῶν. Ἐκ τῶν ζωγράφων δὲ Μαθιόπουλος, εἰς Μᾶξ Χάρβερμαν ὡς πρὸς τὴν τεχνικὴν καὶ τὸν χρωματισμὸν, ἐκ τῶν ποιητῶν δὲ ὁ ὄβρος Κώστης Παλαμᾶς, εἰς Ἑλλήνα Ιούλιος Χάρτ. Ἀλλὰ πάντες οἱ πιστῆνες οὗτοι τῆς μορφώσεως εἰναι νεαροί, ὑπερόμανοι ἀρρεῖς καὶ δλίγης ἀντοχῆς. Πρὸς ἀνάπτυξιν ἀυτῶν θὰ ἔχοργεν ἡ χώρα τῆς εἰρήνης καὶ ἡ συγχίας, ἐσω τε καὶ ἔξω τῆς ὑποχωρήσεως τῶν πάντων δεστοζόντων πολιτικῶν κομμάτων. Ἀλλὰ θὰ ἥδοντα ποτε ἐν Ἑλλάδι νὰ ὑπολογίσῃ ἐπὶ πολιτικῆς νηματίας!

«ΝΕΟΝ ΑΣΤΥ».

Ο Αντριακὸς ἀρχαιολόγος Ἀλφίκιος Κέλλερ έδημος εἰσ τὸ «Δελτίον τῶν Ἀρχαιολογικῶν Σπουδῶν», ἐκδιδόμενον εἰς Βιέννην, ἀρθρον, εἰς τὸ διοικοῦν διατελεῖται ὅτι τὰ ἀρχαιολογικὰ εἰνθήματα, τὰ ἀνασυρθέντα ἐκ τοῦ πυθμένος τῶν Ἀντικυθήρων προήγουντο ἐκ ναυαγίου τοῦ Τούρκικου βρικίου «Κίρις», τὸ ὅποιον ἐκπλεῦσαν κατὰ τὸ 1640 ἐκ τοῦ λιμένος Ἀττικῆς— κατὰ τὴν φράσιν Ἕγχωροφίου ἐπισήμιου σφράγιμον εἰς εἰδικὴν ἔκδοσιν ἐκ τῶν Ἀρχείων τοῦ Ἀγγ. Κράτους— δὲν ἔφθασε ποτὲ εἰς Λονδίνον ὅπου διηθύνετο. Περὶ τοῦ φριτοῦ τοῦ βρικίου τούτου τὸ Ἕγχωροφίον ἀνάφερε ὅτι ἀπετελεῖτο ἀπὸ ἀρχαιολογικὰ ἔργα συλλεχέντα εἰς Μορέα καὶ δωρηθέντα κατ' αἴτησιν τοῦ Ἀγγλου πλοιάρχου Θισεθούντος εἰς τὸν Ἀγγλον στρατηγὸν Πένρις. Η τύχη τοῦ πλοίου καὶ τοῦ φριτοῦ τούτου ἡγνοεῖτο καὶ ἔξεφράσθη καὶ ἀπορίᾳ ἐκ μέρους ἵστοριοιδιφῶν τινων περὶ τῆς ἔξαφανίσεως ταύτης. Ο Κέλλερ φρονεῖ ὅτι σῆμερον λύνεται ἡ παλαιὰ αὐτὴ ἀπορία μὲ τὰ εὑρήματα τῶν Ἀντικυθήρων.

ΟΛΙΓΟΣΤΙΧΑ

Ο καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου καὶ σύνεργάτης τῶν «Παναθηναίων» κ. Σ. Λάμπρος μεταβαίνων εἰς Ἰταλίαν ὅπως παραστῇ εἰς τὸ ἐν Ρώμῃ συνέδριον τῆς Ἰστορίας εὐήρεστηθῇ νὰ στέλλῃ πρὸς τὰ «Παναθηναία» ἀνταποκρίσεις. ἔξι Ἰταλίας.

Ἐωρτάσθη ἐν Χριστιανίᾳ ἡ ἐβδομηκονταετῆρις τοῦ μεγάλου δραματικοῦ συγχραφέως Ερρίκου Ιψεν.

Ἄπο τοῦ προσεχοῦς τεύχους ἀρχίζομεν τὴν δημοσίευσιν τῶν ἀπαντήσεων τὰς δοποίας ἐλάβομεν παρὰ τῶν συγγραφέων μας ἐπὶ τῆς γλωσσικῆς ἔρευνῆς τῶν «Παναθηναίων».

Ἐξεδόθη τουρκικὸν ὑπὸ τοῦ ὑποστρατήγου τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ Ἀχμέτ Μουχτάρ πασσᾶ ἰστορικῆ μελέτη ὑπὸ τῶν τίτλων «Η ἔκδοξος κατάκτησις τῆς Κωνσταντινουπόλεως» ἰστοροῦσα τὰ τῆς ἀλώσεως τοῦ 1453.

Ἡρχισε λειτουργοῦσα ἡ Δραματικὴ σχολὴ τοῦ Ὡδείου ὑπὸ τῆς διεύθυνσιν τοῦ κ. Τρουφριέ. Κατὰ τὴν «Εστίαν» δὲ Γάλλος διοργανωτῆς κατέταξεν εἰς ὁρισμένα εἶδη τὰς μαθητρίας του: Τὴν κ. Θεώνην Παταί εἰς τὸν ἔσοδον grande coquette, τὴν κ. Μ. Πετρίδην εἰς τὸ δράμα καὶ τὴν τραγῳδίαν καὶ τὴν δεστοινίδα Ε. Ξανθάκην εἰς ἐλαφροὺς ρόλους δράματος.

Εἰς τὸ Παρίσι πρόκειται νὰ σχηματισθῇ μουσεῖον περιλαμβάνον ἐκτὸς τῶν ἔργων, τὰ ἐπιπλα καὶ ἄλλα διάφορα ἀντικείμενα τὰ δόποια ἀνῆκον εἰς τὸν Βίκτωρα Οὐγκῷ. Πλεῖστα τῶν ἀντικειμένων αὐτῶν ἡσαν ἔργα τῶν χειρῶν του, ἐπιπλα, εἰκόνες καλτ. Ως οὐκοδόμημα θὰ ξηρισμένης ἡ οἰκία τὴν δόποιαν κατοικοῦσε ὁ ποιητὴς εἰς τὸ Παρίσι, ἀποτελούσα καὶ αὐτὴ μίαν τῶν ἀναμνήσεων τοῦ Οὐγκώ.

Εἰς τὴν Γερμανίαν ἐσχηματίσθη τρόπος τὸν λυρικῶν ποιητῶν. Τὰ μέλη θ' ἀπατούν 50 λεπτά τὸν στίχον διὰ κάθε ἀναδημοσιεύσιμον ἔργον των, καταγγέλλοντα τὸν παραβάτην. Τὸ ποιητικὸν τράστη ἀπετέλεσαν ἐπτά ἐκ τῶν ποιητῶν τῆς Γερμανίας.

Εἰς τὴν Νέαν Ύδρων, τῇ πρωτοβουλίᾳ τοῦ Συλλόγου τῶν κλασικῶν σπουδῶν, παρεστάθη ἡ «Ἀντιγόνη» τοῦ Σοφοκλέους.

Κατ' ἀνταπόκρισιν πρὸς τὸν «Ἀγῶνα», τοὺς ἀγροτικοὺς πληθυσμοὺς τῆς Ήπείρου μαστίζει λιμός. Ή μᾶλλον πάσχουσα εἶνε ἡ ἐπαρχία Παραμυθίας. Οἱ κάτοικοι μερικῶν χωρίων ζοῦν μὲ βαλανίδια!

Αἱ παραστάσεις τοῦ Νοβέλλη εἰς τὸ «Βασιλικὸν Θέατρον» ἐν Ἀθήναις ὠρίσθησαν διὰ τὴν 24, 25, 27 καὶ 29 Μαρτίου.

Εἰς τὴν καλλιτεχνικὴν "Ἐκθεσιν τοῦ Καΐρου, περὶ τῆς ὅποιας δημοσιεύμενον εἰς τὸ προσεχές τεῦχος ἀνταπόκρισιν τοῦ συνεργάτου μας κ. Κ. Μακρῆ, ἔξεθεσαν Ἑλλήνες ζωγράφοι οἱ κ. Ράλλης, Μαθιόπουλος, Σκαρβέλλης καὶ ἡ Δις Λασπαρίδου.

ΠΡΟΤΟΜΗ ΤΟΥ ΣΩΛΩΜΟΥ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

τῇ πρωτοβουλίᾳ τῶν «Παναθηναίων».

— ἀδείᾳ τοῦ 'Υπονομείου —

Ἐκ προηγούμενων εἰσφορῶν	Δρ. 1.208.20
Λ. Αραπίδης	5.—
Ανδρα Δρακοπούλου	2.—
Ψυχάρης	50.—
Κυρία Ανόνυμος	8.—
Αγαθοκλῆς Κωνσταντινίδης	10.—
Ζήνων Παπαναστασίου	5.—
Γεώργιος Νομικός	15.—
	1.303.20

NEA BIBLIA

ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟΝ ΕΛΛΑΙΟΥΡΓΙΑΣ ὑπὸ Ἀλεξάνδρου Ν. Γεωργακοπούλου, καθηγητοῦ ἐν τῇ Βιομηχανικῇ καὶ Ἐμπορικῇ Ἀκαδημίᾳ. (Ἀθῆναι 1903, βιβλιοπωλεῖον τῆς «Ἐστίας» σχ. 16ον σελ. 176 δρ. 4).

ΕΠΕΤΗΡΙΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΔΙΑΛΑΣΚΑΙΔΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ἑτος 1901 - 1902. Ἐν Ἀθήναις, τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου.

ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟΝ ΠΑΛΑΙΟΤΡΑΦΙΑΣ ὑπὸ Εδουνάρδον Θόμψωνος κατὰ μετάφρασιν Σ. Λάμπρου. Τεῦχος τοίτον — Βιβλιοθήκη Μαρασλή 195. — Ἐν Ἀθήναις, τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου 1903.

ΠΕΡΙ ΦΘΙΣΕΩΣ ΚΑΙ ΦΘΙΣΙΑΤΡΕΙΩΝ ἐν Ἑλλάδι ὑπὸ Νικολάου Γ. Μακκᾶ. Ἐν Ἀθήναις τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου 1903.